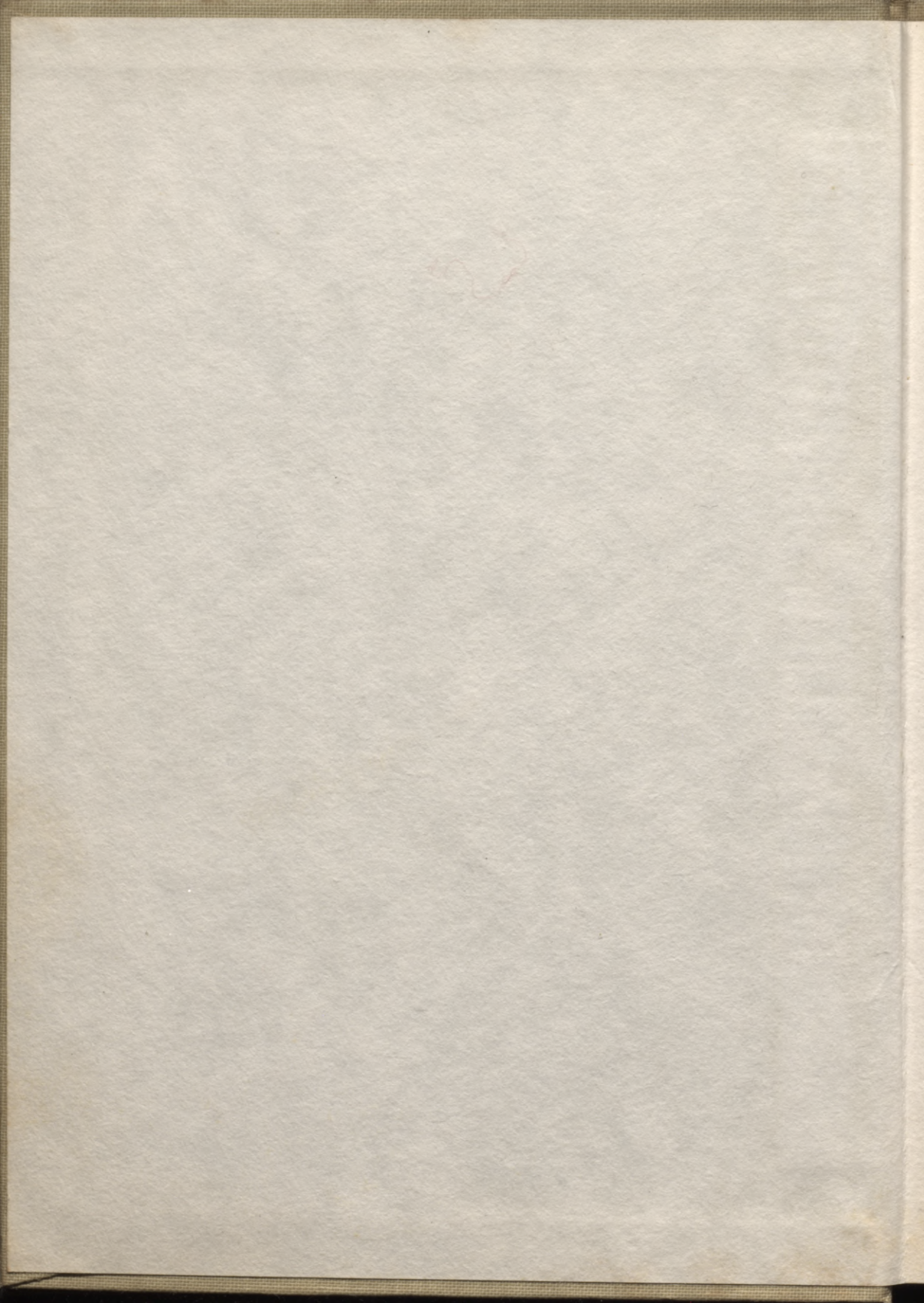

90-4

L 429

L

Archibiskaps prof. Dr. T. Grinbergs

L $\frac{90-4}{429}$

dupl.
28

ARCHIBĪSKAPS
Dr. TEODORS GRĪNBERGS

Rakstu krājums
100. dzimundienas atcerei

1970. g.

Latvijas Ev.-lut. baznīca un
Latviešu Ev.-lut. draudžu apvienība Amerikā

LATVIJAS VALSTS
BIBLIOTEKA

0308099502

90-

~~36.887~~

Pieminiet savus vadītājus!

Pārmaiņas, kas skārušas mūsu laikmetu, ietekmējušas arī mūsu laikmeta cilvēku domāšanu, noārdot vai iedragājot cieņu pret tiem, kuņiem sabiedrība piešķirusi autoritāti pastāvošo sabiedriskās dzīves formu un likumu saglabāšanā, lai dzīve nepārvērstos anarchijā un chaosā.

Visspilgtāk to redzam rietumu demokrātijās, kur katrs klaidonis, no patrepes izlīdis, var bez sevišķām bailēm nolamāt prezidentu, kur studenti pārtrauc nopietnu zinātnieku lekcijas ar muļķīgiem, aizkaņošiem starpsaucieniem un kur pat dievnami un priesteri vairs nav pasargāti no demonstrantu un zaimotāju uzbrāzības. Tas ir nelōgiski, bet cilvēks ir zaudējis pareizo brīvības izmaņū un novērsas no tiem, pret kuņiem tam vajadzētu sajūst cieņu, kurpretim pazemībā un bijībā viņš klanās to priekšā, kas tam aizsien muti un padara cilvēku par paklausīgu vergu, kā, piem., redzam "varoņu kultā" — zemēs aiz dzelzs aizkara.

Šī parādība nav gājusi secen arī trimdā dzīvojošiem latviešiem. Kamēr mūsu dzimtenē palikušie brāļi un māsas uzspiestā padevībā sacenšas Ņeņina, Stučkas un citu revolūcijas varoņu cildināšanā, mūsu vēsturnieki un atmiņu rakstītāji ar lielu centību dragā pjedestalus, uz kuņiem esam mēģinājuši nostādīt un uzturēt to vīru piemiņu, kas cēluši un veidojuši brīvo Latvijas valsti vai kam bijusi izcila vieta latviešu tautas kultūras vēsturē.

Zīmīgi ir, ka neskarts ir palicis tikai viens vīrs — Latvijas ev.-lut. baznīcas archibīskaps Dr. Teodors Grīnbergs, no kuņa dzimšanas aprīlī aprītēs vesels gadu simtenis. Protams, ka, dzi-

vam esot, kritiķu nav trūcis arī archibīskapam Grīnbergam. Bet pēc viņa aiziešanas Dieva priekšā arī tie nedaudzie, kuŗi viņu kritizēja ir apklusuši. Jo laikam mēs visi tomēr atskārstam, ka archibīskapa T. Grīnberga darbs saistījies ar visvairāk liktenīgajiem gadiem mūsu valstī un tautas vēsturē. Šī īsā raksta nolūks nav sniegt vēsturisku pārskatu par archibīskapa T. Grīnberga darbu un ar to saistītiem jautājumiem. Gribu tikai norādīt, ka ar savu personību viņš trimdā kļuva par simbolu, ar kuŗu saistījās mūsu, svešumā izdzīto latviešu, ticība, ka latviešu tautu Dievs nav lēmis verdzībai, ka mēs atkal reiz atgūsim savu zemi un savu valsti, un brīvību.

Priekšnoteikums tam — archibīskapa T. Grīnberga uztverē — ir uzticība Dievam un turēšanās pie savas tautības un baznīcas. “Ienaidnieki grib mūs iznīcināt. Draugi grib mūs asimilēt. Bet mēs gribam palikt latvieši!” Šie vārdi, ko archibīskaps reiz teicis kādam redzamam amerikāņu luterāņu baznīcas vadītājam, raksturo ne vien tragisko situāciju, kuŗā mēs atradāmies trimdas pirmajos gados, bet tie, zināmā mērā, raksturo arī situāciju, kuŗā mēs vēl šobrīd atrodamies, kaut mūsu baznīca trimdā ir pārādījusi sīkstu augšanas un dzīvības spēku. Bet — mēs vēl joprojām cīnāmies par tiesībām dzīvot un pastāvēt. Mūsu baznīca pašreiz nav tikai Kristus evaņģelija sludinātāja svešumā izkliđu latviešiem. Tā ir arī Latvijas brīvības karoga glabātājā svešumā. Ar savu pievienošanos latviešu trimdiniekiem, ar palikšanu trimdinieku vidū archibīskaps T. Grīnbergs mums ir atstājis testamentu, kas mums ir jāpilda — lai mūsu baznīca un tauta pastāvētu. Tāpēc saglabāsim dzīvu viņa piemiņu! — Pieņemiet savus vadītājus!

Darba panākumu noslēpums.

«Un visu darbu, ko viņš iesāka pie Dieva nama kalpošanas un pēc bauslības un likuma, savu Dievu meklēdams, to viņš darija no visas sirds, un viņam labi izdevās.» 2. Laik. gr. 31, 21.

Katrs ceļnieks, kas garu ceļu nostaiģājis, mēdz uz kādu laiciņu apstāties, atpakaļ atskatīties uz pagājušo laiku un pārdomāt par ceļa piedzīvojumiem, pie tam pakavēdamies sevišķi pie tiem notikumiem, kam ir bijusi izšķiroša nozīme viņa tālākā gaitā. Ja šis ceļnieks ir arī atklātības darbinieks, kā darbība daudziem ir nākusi par svētību, un uz ko daudzi vērīgām acīm noskatījušies, tad arī šie viņa darba augļu baudītāji un vērotāji labprāt līdz ar viņu pārtrauc uz kādu brīdi savas gaitas un apciemo, mazākais domās, nopelniem bagāto darbinieku.

Tāds ceļnieks, ko šinīs dienās pieminēs visi mūsu baznīcas mācītāji un draudžu locekļi, ir mūsu augsti godājamais archibīskaps, kas 1939. g. 21. maijā varēs atskatīties uz 40 gadu darba posmu mācītāja amatā, ko viņš irveltījis mūsu baznīcai un tēvijai, veicdams turklāt vēl citus svarīgus darbus. Tas ir tāds laikmets kurā, ir norisinājušies mūsu vēstures svarīgākie notikumi, kas nostādījuši mūsu baznīcu un tautu pavisam uz cita ceļa un atraisījuši mums rokas sekmīgai darbībai par labu mūsu tēvijai un

valstij. Kas gan varētu vienaldzīgi garām pāiet šim laikmetam? Un kas varētu neievērot šī laikmeta darbinieku, mūsu jubilaru? Lai vieglāk spētum saprast un novērtēt jubilara daudzgadīgo darbu, nostāsimies kādu Dieva vārdu, kas apgaismo arī mūsu darbinieka gaitu un īsumā izsaka to, ko mēs viņa darbā uzskatām par vērtīgāko, proti šo vārdu gaismā: «Un visu darbu, ko viņš iesāka pie Dieva nama kalpošanas un pēc bauslibas un likuma, savu Dievu meklēdams, to viņš darija no visas sirds, un viņam labi izdevās.»

Šī liecība ir nodota par jūdu ķēniņu Hiskiju, pravieša Jezaijas laika biedru, kas savā garajā valdības laikā lielu vērību piegriezis savas tautas ticības atjaunošanai un garīgo darbinieku dzīves nodrošināšanai, kas pēdējā laikā bija pavisam nenokārtota. Pie tam kronists uzsver ar sevišķu labpatiku, ka viss, ko ķēniņš šinī ziņā darijis, ir labi izdevies. Tā arī bijusi lielākā atmaksa par viņa pūliņiem, jo ja viss labi izdodas, tad ir arī prieks strādāt un beigās ar prieku uz veikto darbu noskatīties.

Vai tam ko līdzīgu nav piedzīvojis arī mūsu cienijamais jubilaris savā darba laukā? Vispirms būtu jāpiemin, ka viņa darbība ir gājusi arvien uz augšu un plašumā, līdz kamēr tā ir sasniegusi tagadējo pakāpi, kur viņš kā virsgans ņēmis savās rokās mūsu baznīcas virvadību. Savā pirmajā draudzē kādus gadus strādājis un tur lielu mīlestību mantojis, viņš ir pārgājis uz Ventspili, kurai ziedojis lielāko daļu no pagājušiem gadiem, šo draudzi kopdams un organizēdams, garīgu laikrakstu izdodams un vidusskolu

nodibinādams un vadīdams. Saites ar šo draudzi bija tik cieši savijušās, ka visai grūti nācas, tās, pārceļoties uz Rīgu, saraut. Un tas tāpēc, ka viss, ko mūsu jubilars darijis, ir labi izdevies: labi arvien ir izdevusies evaņģēlija sludināšana daždažādos gadījumos plašajā draudzē; labi ir izdevies organizatoriskais darbs, kas prasīja daudz laika un pūliņu; labi ir izdevusies neaizmirstamu sakaru nodibināšana ar draudzes locekļiem, kas vēl tagad par prieka dienu uzskata to dienu, kad viņu bijušais mācītājs viņu vidū parādās. Ar tādu pašu laimīgu roku darbojies jubilars arī savā augstajā amatā, nepiekusis kalpodams draudzēm un organizācijām, kur vien viņu aicināja. Ja še vēl dažas problemas neatrisinātas, kā draudžu materialais stāvoklis un citas lietas, tad tas neatkarājas no mūsu arhibīskapa vien, bet no apstākļiem, kas tik drīzi nav grozāmi. Bet arī šeit ceram, ka jubilaram izdosies, kopā ar saviem palīgiem, visu labi nokārtot.

Ja še vēl jautājam: kā tas ir izskaidrojams, ka mūsu gaviļniekam viss labi izdevies? Ka viņa darbība ir nākusi daudziem par svētību? Kas ir tas noslēpums, kas atrodas darba panākumu pamatā, tad mūsu dievavārds dod uz to atbildi, sacīdams: «Un visu darbu, ko viņš iesāka, — to viņš darija no visas sirds.» Kā ķēniņš Hiskija savu darbu ir darijis no visas sirds, tā arī mūsu virsgans ir ielicis visā savā darbā savu sirdi, savu mīlestības pilno prātu, kas arvien ir vainagojies panākumiem un modinājis pretmīlestību. Citādāki tas arī nevarēja būt, jo kas mīlestību sēj, tas arī mīlestību pļauj. Bez tam nedrīkstam aizmirst, ka

katrs darbs, no sirds darīts, vairo darba prieku un uztur darbinieku tai pārliecībā, ka viņa darbs nebūs veltīgs, bet agri vai vēlu, nesīs augļus.

Šai ziņā mūsu virsgans devis mums visiem skaistu priekšzīmi: darīt savus darbus no visas sirds — tai cerībā, ka tie tad arī labi izdosies. Sekosim šai priekšzīmei un izlūgsimies Dieva palīgu mūsu archibīskapa turpmākās darba gaitās. Lai Dievs tas Kungs, kas viņu žēlīgi līdz šejieni vadījis, to arī uz priekšu pavada ar savu laipnību, ka viņš spēka un ģara parādībā vēl ilgi varētu piekopt savu augsto, atbildības pilno amatu par svētību mūsu baznīcai, mūsu tautai un valstij! Amen.

Dzīve un darbs

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten mark or signature in red ink.

Sirdsskaidrais ev. lut. baznīcas virsgans.

Saka, ka Latvijas ev.-lut. baznīcas virsganam Latvijas valsts vara devusi tik lielas administratīvas tiesības, kādas neesot nevienam Eiropas ev.-lut. baznīcas virsganam. (Skat. Vald. Vēstn. 1934. g. Nr. 217.)

Bet jāsaka arī, ka nezin vai Eiropā ir kādam virsganam tik liela vara, kādu viņam piešķīrusi pirmskār Sinode, ievēlējama viņu par archibīskapu gandrīz vienbalsīgi un otrkārt, tauta, ev.-lut. baznīcas locekļi, mīlējami viņu ar gandrīz nedalītu mīlestību. Mīlestība ir stipra vara.

Apvienot vienā personā abas šīs varas, laicīgo un garīgo, turēt rokās administratīvu spēku un sirdī manīt tautas mīlestības plūsmu, ir laime, neapprakstama, bet tas arī ir noslēpums, neizdibinams. Šo neizdibinamo problēmu neizskaidros ar jēdzienu «personība», ne arī ar rakstura īpašībām. Cilvēka personībai un raksturam nav tādu dōtību, kas spētu dabūt abas lielās minētās varas sev, savam uzdevumam par palīgiem. Tāds ieguvums ir kādas vēl lielākas varas dāvana.

Cilvēki dažreiz tādu spēku manto, ja viņi sāk kalpot un kalpo lielajām, kristīgās ticības pamatenerģijām, t i c ī b a i, m ī l e s t ī b a i u n c e r ī b a i. Dāžreiz cilvēki gūst panākumus šinī virzienā, ja viņiem ir īpatnības, mantas no pagātnes un no vides, kurā audzis attiecīgais cilvēks. Man šķiet, ka tāda spēja gūstama ar sirdsskaidrību, sirds-

šķīstību (Mt. 5, 8), kas spēj cilvēku turēt tīru, neaptraipītu, baltu, nešaubīgu, neatlaidīgu, taisnu, nevainojamu, neliekuļotu, apzinīgu, tikumiski labu. Ja cilvēkam it kā iedzimta tāda dotība, tāds pirmmets nākamam dzīves audumam, tad tas nevar būt un nav cilvēka paša nopelns, bet lielais mantojums, devums no tēvu tēviem. Latviešu literatūra rāda, ka mūsu tauta spējīga radīt ar tādu spēku apdāvinātus cilvēkus. Tāds ir mūsu ev.-lut. baznīcas virsgans, sirdsskaidrs cilvēks. Tādu garu viņš mantojis no saviem senčiem, no savas tēvu tēvu apkārtnes.

Agrā bērnība.

Latvijas ev.-lut. baznīcas virsgans dzimis 1870. gada 2. aprīlī mežu bagātās Dundagas klusajā Ģibzdes muižā. Tur viņš pavadija savu agro bērnību. Akmeņotā straujupīte stāsta bērnam tās redzēto un redzamo dzīvē, minamo, kas sasniedzams ar nenogurstošu tekumu. Pļavā puķu daždažādas formas un krāsas itin klusu čukst puisenam pieticību ar to, kas ir, kas bija un kas būs. Skaistums ir dotībā, jo tas nav iegūstams. Mums jāatzīst, ka dotais pats ir skaists, pat daiļš. Ģibzdes sirmie ozoli rāda bērnam savu cieto mizu, lēni lapas darinādami. Zem ozoliem zēns var slēpties lietū un vētrā. Ozoli iztur uzbrukumus. Reti, reti ozolu salauž viesuļvētras negaiss. Klusais zēns paliek klausīdamies, ja arī citi bērni aizskrien un skraida. Viņš klausas kā saulīte silda, viņš dzird kā zālīte runā. Viņš sarunājas ar tiem, bet ilgi apstāties viņš tomēr nevar — jāiet citiem bērniem līdzi, ja arī nopakaļus. Tur atkal ceļā kociņam zariņš nokāries — nolūzis, tas jāatliec, tur atkal mazais putniņš izkritis no ligzdas, tas jāapmīlo, jāapsilda. Visur tur jākavējas, visur pacietīgi jāpalīdz, jo tur kautkas cieš. Pareizi sacīts (Latvis 1924. g. Nr. 798), ka

Ģibzdes apkārtne bērnam dāvājusi savas īpašības: «Straujā upīte — darba enerģiju un čaklumu, puķes — dzīves jaukumu un pieticību, un ozoli — patstāvību.» Pareizi, jo apkārtne padziļina, pastiprina tās īpašības, kas mantotas no vecākiem, no senčiem. Mums svarīgi tādēļ iepazīties ar mūsu virsgana dzimto ciltskoku.

Radu rakstos uzglabājušies tikai daži mazi aizrādījumi par senčiem. Var sameklēt tikai archibīskapa tēva tēva tēvu, t. i. Popervales mazzaimnieku Ģirtu un viņa sievu Lienī. Ģirts bijis kalējs, neatlaidīgs sava darba darītājs. Jāievēro, ka amatnieku nozīme tolaik nebija maza. Varbūt ka amatnieka asinīs auga nākamo paaudžu darba prieks un savā ziņā darba klusums un klusā enerģija, kas manama arī mūsu virsganā.

Ģirta dēls ir Ansis (1805.—1892.), kas, amatnieka dēls būdams, varēja atpirkties no krievu kara dienesta ar 300 rubļiem. Viņš tapa jau vagars un vēlāki rentnieks Ārlavas Silmuižā. Viņš apprecējis Ievu Derkmani († 1899.). Viņi abi bijuši uzcītīgi saimnieki un pratuši savus ienākumus lietāt likt. Ansis braucis ar zirgiem pat uz Rīgu (kādas 18 reizes), lai tur izdevīgāki pārdotu savus ražojumus. Jāatzīmē, ka lai gan abu acis lielajā vecumā tapušas tumšākas, tomēr katru dienu viņu dvēseles tapušas redzīgākas. Īpaši Ieva bijusi cieši reliģioza sieviete. Bērnu bērniem viņa palikusi dārgā atmiņā. Savā vecumā, kļusumā viņa ap riekstu laiku devusies mežā, lai salasītu riekstus saviem mazbērniem. Pēdējie tādu pārsteigumu pratuši cienīt. Stāsta, ka mūsu archibīskapa ģimis esot pēc tēvu tēva Anša un acis pēc tēva mātes Ievas. Jādomā, ka arī viņa reliģiozitāte veidojusies pēc vectēva un vecmātes, šiem lielajiem pacietīgajiem darba darītājiem. Man liekas, ka mūsu virsgana dažāda laba rakstura īpašība jau di-

Tēvs Ernests un māte Vilhelmine.

gusi šo abu senču asinīs un dvēselē, jo ar vectēvu viņš sadzīvojis 22 gadus un ar vecmāti 29 g., klausīdamies viņu stāstos un dziesmās un vērodams viņu dzīvi un dzīves veidu.

Anša un Ievas dēls ir Ernests Grīnbergs, mūsu virsgana tēvs (1838.—1910.), kas apprecējis 18 g. veco Vilhelmini Kronbergi (1848.—1919.) no Valtenes muižas.

Ļoti svarīgi vērot šo abu laulāto draugu dzīvi. Ernests Grīnbergs ir jau pēc tā laika prasībām skolots vīrs. Viņš mācējis rakstīt, lasīt latviski, vāciski un rēķināt. Viscauri viņš lietīšķis un dievbijīgs, kas savu saimi turējis kārtīgi, to skubinādams uz visu labu, un katru svētdienu turēdams ar to kopā rīta lūgšanas.

Viņa sieva, Vilhelmine, archibīskapa māte, pelna sevišķu vērību. Kronbergi ir ciešos rados ar mūsu gara mantu krājēju Krišjāni Baronu. Kr. Barona māsa Kristīne ir Vilhelmines māte, tā tad archibīskapa vecmāmiņa.

Viņa dzīvojuši Valtenes muižā tikai 5—6 km no Ģibzdes. Bērni viņu ļoti cienījuši un gaidījuši ar ciema kukuļiem. Tā bijusi bagāta savā sirdī un bagāta dažādiem stāstiem un dziesmām. Arī mūsu Barona tēvs apmeklējis diezgan bieži Grīnbergu dzimtu. Bērni vēl tagad atceras nostāstu, ka «Krišs» šūpojis bērnus, t. i. archibīskapa māti. Tēva atmiņā bērniem viņa gudrā valoda un tautas dziesmu bagātība. Jāsaka, ka vecmāmiņa un «Krišs» atstājuši varēnu iespaidu Grīnberga dzimtas bērnu dvēselēs.

Archibīskapa māte ir pēc tā laika prasībām arī skolots cilvēks. Dundagā tā mācījusies lasīt un rakstīt latviski, vāciski pie guvernantes Juraševska jaunkundzes. Viņa iemācījusies arī notis lasīt un rakstīt, jo mīlējusi dziedāt. Iepriekš viņa gājusi uz Ārlavu, korī dziedāt pie kora vadoņa skolotāja Meijera un dziedājusi korī līdz pirmajos dziesmu svētkos. Arī uz otrajiem dziesmu svētkiem viņa posusies, iedama dziesmu mēģinājumos uz Dundagu, kur kori vadījis skolotājs Dreiberģis, bet otrajos dziesmu svētkos nav varējusi piedalīties.

Archibīskapa māte bijusi ļoti muzikala sieviete. Viņa spēlējusi cimbalu (ģitaru) un harmoniju, pavadīdama savas un citu dziedātas dziesmas. Viņa turklāt pratusi labi šūt, piedienīgas «brūtes» kleitas darināt. Lūgtin lūgušas apkārtnes jaunavas viņām pagatavot uzvalkus, ko viņa arī labprāt uzņēmusies, bet tikai bez maksas, par «paldies». Tēvs gan viņu ar «brūtes kleitu» šūšanu kaitinājis, bet Vilhelminu nekad nav bijis iespējams sakaitināt.

Viņa nekad nav varējusi saredzēt dusmu iemeslu. Viņa arī nav rājusies. Bet te jāaizrāda, ka viņa nav varējusi aizmirst netaisnību. Netaisnais pāridarījums palicis ilgi sirdī, lai gan savu nemieru par to viņa neizrādījusi. Liekas, ka mūsu baznīcas virsganam daudz jāpateicas sa-

vai mātei par šām dārgām, dzīvē nepieciešamām īpašībām.

Neaizmirstami bērniem tie brīži, kad māte, strautmalā sēdēdama, dziedājusi laicīgas un garīgas dziesmas savā ģitaras pavadījumā. Tie bijuši svētbrīži — tur mītis baznīcas svētums. Tās atceres vēl tagad darot dvēseli pilnu svētām svinīgām skaņām. Klusais dziesmu un muzikas svētums viļņojot vēl tagad bērnu sirdīs. Šos viļņus manam dažu labu reizi arī mūsu virsgana dvēseles kļusuma brīžos.

Tad, kad piedzimis mūsu archibīskaps, viņa vecāki rentējuši Dundagas pagasta Ģibzdes pusmuižu ap 300 pūrvietu lielumā. Ģibzdē Grīnbergi nodzīvojuši 24 gadus. Māte kopusi ap 50 govslōpu, tēvs turējis ap 20 zirgu. Tas liecina, ka šī sēta bijusi savā ziņā turīga. Lielas satiksmes ar kaimiņiem nav bijis, jo Ģibzde atradusies zināmā attālumā no citām saimniecībām. Ģibzdē bites padevušās labi meža tuvumā. Bērni, īpaši Teodors, mīlējis šās bišu saimes un stundām ilgi vērojis bišu dzīvi un darbus. («Bītīte»).

Archibīskapam bērnības gados bijis arī jāiet līdzī ganos, piem., palīdzēt ganīt cūkas un zirgus.

Mums visiem labā pat dārgā atmiņā gana zēna vasaras ar saviem priekiem un bēdām, ar savu savvaļu un ar darba pienākumiem.

Šais priekos un bēdās ar Teodoru dalijušies māsa Šarlote, kas vēl tagad archibīskapam vada saimniecību un cieši skatās par viņa istabu spodrību, kārtību, par viņa drēbēm, un ēdieniem, un jaunākais brālis Jānis (Žanis), kas mantojis no saviem senčiem un savas mātes mākslas garu. Vecākais brālis Aleksandrs miris apm. viena gada vecumā.

Viņi visi mīlo un ciena viens otru. Viņi man ar patiku stāstīja par savas bērnības kopdzīves prieku un daļumu.

No Ģibzdes archibīskapa vecāki pārgāja uz Popes muižu par rentniekiem. Popes muižai liela platība ap

Māsa Šarlote.

1000 pūrvietu zemes. Te viņiem ap 140 govju un ap 60 zirgu. Lopu kopšanai vien vajadzējis 6—7 meitu, kur nu citi gājēji, puīši, zemes kalpi un meitas. Saime toreiz uzcītīgi gājusi darbā un kārtīgi pavadījusi savus vaļas brīžus un savas svētdienas. Prieku un jaunības jautrības nav trūcis saimes vidū. Visus baznīcas un latviešu tautas svētkus, piem., Jāņus, būdeļus, svētījuši godam un pieklājīgi. Bijis pašdarīts alus, bet piedzēruši cilvēki nav redzēti. Toreiz, kā bērni stāsta, darba devējs un darba ņēmēji, darī-

tāji jutušies savā starpā kā viena liela ģimene, kur plūdušas vecmāmiņas teikas un pasakas, meitu mīklu minējumi, puīšu sakāmvārdi. Tēvs un māte patiesi gādājuši par saimi tāpat kā par saviem bērniem.

Archibīskapa brālis Jānis ar savu ģimeni.

Tēvs bijis brašs, dažreiz arī paātrs, bet vienmēr taisnīgs, lietpratīgs un saprātīgs visās savās darīšanās. Te garāmejot jāatzīmē kāda kulturvēsturiska aina: Rentnieks, šoreiz Grīnbergs saņem rentē visu dzīvo un nedzīvo inventaru pēc saraksta (listes) un pēc tā laika vērtējuma (taksācijas), piem., laba govs taksēta 16 rubļus. Ja rentes gadi beigušies, tad rentes devējs saņēmis visu atpakaļ pēc

noteiktā vērtējuma un saraksta. Kas iekrāts vairāk, kas vairāk ieaudzēts kūtī un stallī, tas piederējis rentes kontrakta ņēmējam.

Ernestu Grīnbergu skaitīja par labu, turīgu saimnieku, ja tikai nebūtu kādas reizes divas nodegušas rijas, kas nebijušas pietiekami apdrošinātas.

Viss gājis Grīnbergiem pēc Dieva žēlastības puslīdz labi. Tikai nevajaga domāt, ka viņiem nebūtu bijis arī savu nelabvēļu un skauģu, par ko šoreiz nerunāšu.

Te labāk jārunā par kādu kustību, kurā noteiktu, pat redzamu dalību ņēmuši mūsu archibīskapa vecāki.

Tā ir Valdemāra un Barona ievadītā tautiskā kustība, tā saucamā jaunlatviešu kustība.

Barons Grīnbergu sētā bija vienmēr mīļi gaidīts viesis, šis tuvais radnieks, lielais latvietis. Bet Grīnbergs satikās arī ar Valdemāru, lielo jauno ideju nesēju un arī ar Valdemāra māsu rakstnieci Mariju (Medinsku). Jāpiezīmē, ka archibīskapa tēvs mācījies pie Sasmakas skrīvera. Valdemārs un Grīnbergs sprieduši, domājuši un sapņojuši lielo nākotnes sapni, prasīdami viens otram: «Kad atnāks latviešiem tie laiki».

Jāsaka, ka Grīnbergu māja dzīvojusi nopietni līdz «Pēterburgas Avīžu» laikmeta garam. Pats Grīnbergs daudz lasījis grāmatas, avīzes, «Baltijas Vēstnesi». Valdemāra garā viņš sācis rūpēties par Dundagas saimniecisko un garīgo dzīvi. E. Grīnbergs ir viens no Dundagas partikas biedrības dibinātājiem, pats pirmais tās priekšnieks. Viņš licis pamatus Ventpils Krāj-aizdevu kasei, bet arī jaunās Ģibzdes skolas līdznodibinātājs. (Piemīņas rakstos E. Gr. minēts kā «Schulfreund» — skolu draugs.) Šī tautiskā kustība apgaroja toreiz ir lielus, ir mazus, it sevišķi

Dinsberga (Kubeles) pamatskola.

jaunatni. Šī kustība sagrāba arī mūsu baznīcas virsgana dvēseli.

Agrās bērnības laikmeta garā nu mēs varam saredzēt un atminēt, kur un kā archibīskaps mantojis savu dabu, raksturu un savas dvēseles dziļākās tieksmes.

1879. gadā Teodoram jāsāk skolas gaitas. Pirmā skola Kubeles (Kublas) skolā, tagadējā E. Dinsberģa skolā. E. Dinsberģis pats pasniedz ticības mācību; citus priekšmetus mācījuši J. Adamovičs un skolotājs J. Dreiberģis Baltijas skolotāju seminara absolvents (Univers. teol. fak. dzīves aprakstā), bet te ir atmiņas kļūda, jo Dreiberģis 1874. gadā atstājis Kublas skolu.

Teodors ir kluss, rāms un uzcītīgs skolnieks, vārīgs veselībā. Skola bijusi neveselīgā purva apgabalā. Prof. Adamovičs savā rakstā par Kublas skolas sākumiem atzīmē, ka tā bijusi mežā, purvā celta, 1¹/₂ km no lielceļa

Ģibzdes pamatskola.

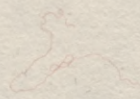
un 9 km no Dundagas apdzīvotā viduča. Pats Dinsberģis dzied:

«Un vieta, kur skolu tie zīmēja,
Bij purvs, mežs, vārdes un krupji.»

Mūsu archibīskaps bērībā nav stiprs veselībā, atgādijās viena otra klizma šinī ziņā: te saaukstējas, te klepo, te ielūzt ledū; māsa Šarlote te viņu glābj no noslikšanas. Tie ir bērnu prieki un bēdas.

Pēc ilgāka laika vārgošanas Teodoru nodod jaunceltajā Ģibzdes skolā, kur viņš mācījies trīs ziemas (1881.—1884.) skolotāja Treijera vadībā. Skolotājs Grinberģiem tuvu rada. Treijera māte un archibīskapa mātes māte ir māšas.

Visas Teodora liecības rāda atzīmes «ļoti sekmīgi».

Vidus skolas.

Esmu uzaicināts sniegt savas atmiņas par mūsu archibīskapa tēva, Dr. theol., profesora T. Grīnberga, skolas laikiem, jo esmu gandrīz vai vienīgais starp tagad vēl dzīvajiem, kas ar viņu kopā bijuši Jelgavas ģimnazijā. Nevaru gan īsti teikt, vai esmu ar viņu kopā kādu laiku mācījies vienā un tai pašā klasē, jo esmu kā skolnieks vecāks par viņu un beidzis ģimnaziju pusotra gada agrāk un arī tik pusotra gada ir ilgusi mūsu pazīšanās tanī laikā, jo viņš kā dokumenti rāda, pavisam ir trīs gadus sabijis Jelgavas ģimnazijā. Tomēr esam diezgan bieži satikušies, pavadījuši kopā atpūtas brīžus, viņš līdz ar mums citiem bija latviešu lasamu vakaru («vakarnieku») pulciņā. Viņš bija nācis ģimnazijā labi sagatavots no K. Mūlenbacha skolas Talsos. K. Mūlenbachs sagatavoja daudzus savus audzēkņus tālāk par savas skolas obligatorisko kursu un tā arī T. Grīnbergs iestājās ģimnazijas terciijā, no kuras pēc īsa laika tapa pārcelts nākošajā klasē. Grīnbergs Talsos būs cītīgi mācījies, gan arī pasniedzis palīga stundas citiem skolniekiem. Es pats vēlāk Talsos kā skolotājs darbodamies dzirdēju, ka tie, kam viņš bij palicis atmiņā, viņu dēvēja par «profesoru».

Ģimnazijā viņš arī cītīgi mācījies un kursu beidzis ar labām sekmēm. Tā kā neesam bijuši vienā klasē, tad man gan arī nekādu atmiņu par viņa skolas darbu klasē nav. Atmiņas acu priekšā man stāv pagars, kalsnējs jauneklis, vājš, kā toreiz likās, savā veselībā, nopietns. Tomēr piedalījās mūsu sanāksmēs, kluss tur, kur parādījās skaļa, dažreiz diemžēl arī pārgalvīga jautrība, viņš bija savā klusumā it kā atgādinātājs un biedinātājs, stingri turēdamies pie savas iekšējās dzīves. Citādi bija, kad viņu

apmeklēja mājās, sastapās ar viņu šaurākā pulciņā, kur viņš varēja likt parādīties savai dabai. Esmu dažreiz bijis pie viņa mājās, tirgotāja Zilberta pansijā, kur viņš dzīvoja kopā ar citiem «talsiniekiem». Tur viņš varēja vaļsirdīgi izteikties, tur sprēgāja sirsnīga, bezvainīga jautrība un atpāiba, tur parādījās cēlas garīgas intereses. Diemžēl nevaru teikt, ka būtu viņa gara un sirds dzīvē dziļāk ieskatījis, jo tā kā kopā nemācijamies, nebija gadījuma tiešai domu apmaiņai. Domāju tomēr, ka mūsu tagadējais archibīskapa tēvs jau toreiz savā klusajā, tomēr dziļi aktīvajā iekšējā dzīvē ir guvis sakarus ar tiem cēlajiem spēkiem, kas vadījuši un vada viņu garīdznieka, dvēseļu kopēja un baznīcas vadītāja darbā.

Viņa skolas gadi, tāpat kā arī viņa studiju laiks, par ko rakstīts no citas puses, gan bijis kluss, īsts sagatavošanās laiks, kurā viņš uz ārieni neizcēlās un arī neuzstājās; nevienam neko nepārmeta, ne ar vienu nesanīdās, tomēr bija noteikts savā skaidrajā dzīvē, meklēja un uzturēja sakarus ar to, kura uzdevumā viņam, kad nāks laiks, būs jādarbojas. Un kad nāca laiks, tad parādījās viņa aktivitāte, viņa darbība uz ārieni. Tad tā kļuva redzama.

Gan pārbaudījumi konsistorijā, kurus kopā esam izturējuši, nebij visai viegli. Kādu laiku nācās strādāt skolotāja darbu. Tomēr Dievs ir palīdzējis samērā drīz stāties mācītāja amatā. Un te nu sākās īstais darbs un mūsu tagadējais archibīskapa tēvs arvienu ir bijis īstens darba darītājs savā sludināšanā, dvēseļu kopšanā, gādībā par trūcīgajiem un cietējiem, darbā pie jaunatnes, mīlestībā arī pret mazajiem, savos garīgajos rakstos. Par viņa darbu liecina tās draudzes, kur viņš ir darbojies, tā mīlestība un cienīšana, kuru viņš ir guvis.

Esmu ar viņu kopā darbojies ilgāku laiku Kurzemes

baznīcu iecirknī. Esam daudzkārt kopā bijuši kā latviešu amata biedri; te parādījās viņa sirsniņa un vaļširdība, te mācījamies viņu īsteni pazīt un cienīt. Bet tāpat viņš guva atzišanu un cienību arī pie vācu amata biedriem. Viņam uzticēja dažkārt sevišķus uzdevumus, piem., «Kristīgās mājas grāmatas» sastādīšanu (jaunizdevumā); ģeneralsuperintendents Bernevics, kas viņa darbu sevišķi vērtēja, pieaicināja viņu Kurzemes jaunās dziesmu grāmatas sastādīšanas komisijā. (Šī grāmata gan nav iznākusi, bet viņas projekti ir iespiesti.) Viņš redzami piedalījies ticības mācības skolotājuursos Irlavas seminarā. Lielu interesi T. Grīnbergs piegriezta ārējai misijai. Reiz mācītāju sinode pagodināja viņu sūtīdama uz Leipcigas misijas gada svētkiem, kā savu pārstāvi, kādu uzdevumu viņš saņēmis kā vienīgais latviešu mācītājs Kurzemē.

Tagad šis reiz klusais, nopietnais, toreiz vairākuma varbūt pamaz ievērotais jauneklis, atrodas, draudžu ievēlēts, mūsu baznīcas priekšgalā. Tas rāda, ka īstā, patiesā cēlā vērtība gūst beidzot arī atzišanu un novērtējumu no cilvēku puses. Un par to ir jāpriecājas.

J. Re z e v s k i s.

Studiju gadi

I

Pēc imatrikulācijas Tērbatas Universitatē 1891. gada augusta mēnesī, latviešu studentu korporācijā Lettoniā ie-

Students Tērbatā.

stājās arī stud. theol. Teodors Grīnbergs. Mēs viņu mācījamies pazīt kā klusu, laipnu, pakalpīgu un miermīlīgu jaunekli. Viņš bija atturībnieks. Še klāt gan aizrādu, ka Lettoniā nepiekopa alkohola spaidu. Savus pienākumus Lettoniā Grīnbergs pildīja reti apzinīgi un tamdēļ arī guva vecāku komilitoņu cieņu un mīlestību.

Bet studentu daudzpusīgie sabiedriskie pienākumi viņu netraucēja ar sevišķi dziļi izjustu interesi nodoties studijām. Tas attiecās vispirms uz teoloģiju. No veida, kā Grīnbergs savas studijas piekopa, varēja secināt, ka viņš nestrādā, lai apmierinātu tikai profesoru stingrās prasības pārbaudījumos, bet viņš padziļināja attiecīgo priekšmetu zinātnisko izpratni, lasīdams par dažādām disciplinām ievērojamu autoru darbus. Tamdēļ arī Grīnberga studiju istabā parasti bija sastopami lieli ievērojamu zinātnieku grāmatu krājumi.

Sevišķu interesi Grīnbergs veltīja filozofijas un sistematiskās teoloģijas studijām. Nezinu otra studenta, kas būtu izsekojis sistematiskās teoloģijas profesora Kerstena lekcijām tik čakli, kā taisni Grīnbergs. Lekciju piezīmes viņš mēdza izstrādāt tanī pat dienā; pie kam bieži vien vienas lekcijas pārstrādājumam veltīja četras stundas. Ievērojot viņa glīto rokrakstu un lekciju piezīmju bagāto saturu, tie biedri-studenti jutās laimīgi, kam viņš uz kādu laiku savas piezīmes uzticēja, lai pēc tām gatavotos pārbaudījumiem.

Līdztekus teoloģijas studijām, Grīnbergs nodarbojās arī ar citām zinātnēm. Čakli viņš mācījās franču valodu un ar lielu interesi lasīja klasiskus. Lielu interesi viņš veltīja arī latviešu valodas problemām. Atceros, ka Lettonias literariskajā vakarā Grīnbergs nolasīja latviešu valodā pamatīgi izstrādātu darbu par filozofa Platona ideju mācību. Vērojot vēl tanī laikā maz izkopto terminoloģiju latviešu valodā, minētais darbs bija pieskaitams labākajiem, kādi tika dzirdēti literariskajos vakaros.

Atpūtas brīžus Grīnbergs labprāt veltīja šaha spēlei un pierādīja arī tur zinamu virtuozitāti.

Ar sevišķu prieku un cieņu domāju vēl arī tagad par

to laiku, kuru kopā ar Grīnbergu pavadīju laukos Latgalē, Pokrotas muižā. Mēs tur nodzīvojām apmēram vienu gadu, ar nolūku netraucēti gatavoties Universitātes valsts pārbaudījumiem. Kopdarbs tiešām paātrināja sekmes. Svarīgus jautājumus pārrunājām kopīgi. Tādās reizēs guvu dziļu cieņu ne tikai pret sava līdzgaitnieka bagātību zinātnes laukā, bet arī pret viņa ticības spēku un pārliecību.

Ticības jautājumos Grīnbergs stāvēja nelokams uz evaņģeliski-luteriskās baznīcas pamatiem. Jēzus Kristus viņam bija Dieva Dēls, kas cilvēcei mācījis Dieva labo un pilnīgo prātu, par mums ne tikai cietis un miris, bet arī tiešām augšāmcēlies no mirušiem, dzīvo un valda mūžīgi.

Šis ticības spēks, liekas, Grīnbergam jau studenta gados mācīja ielikt visā savā darbā patiesu prieku; tāpat arī vēlāk mācītāja gaitās un tagad stāvot augstajā arhibīskapa amatā. Nekad viņu neskāra pesimisms. Viņam bija svešas dusmas, uztraukums un izmisums. Un tas ir saprotami, jo vienīgi dzīva ticība uz Dievu un Jēzu Kristu dara cilvēku dzīves priecīgu.

Ceturtnā lūgšana māca lūgt: «Mūsu dienīšķo maizi dod mums šodien!» Šai lūgšanas paskaidrojumā Lutērs raksta, ka pie dienīšķās maizes pieder labi un uzticīgi kungi, draugi un kaimiņi.

Pieminot mūsu augsti godātā un mīļotā virsgana un mācītāja pavadītos 40 darba gadus, mēs pateicamies Dievam par dienīšķo maizi, ko Dievs caur Grīnberga tēvu Latvījai devis, sirsnīgi lūgdami: «Kungs, uzturi mums šo maizi vēl ilgi, ilgi!»

V. Rozenieks.

II

Tērbatas universitātes aktīs, kuras uzglabā Igaunijas valsts arhīvs, atrodams ziņas par teoloģijas studenta Teodora Grīnberga studiju gaitu. Par tām mums rodas interese, kad kopojami biogrāfiskie dati visu cienītajam Latvijas ev.-lut. baznīcas arhibīskapam, kura amata svētīkus atzīmēs visa latvju zeme.

Pabeidzis Jelgavas ģimnaziju, Grīnbergs iesniedz Tērbatas universitātes kancelejā savu ģimnazijas diplomu, Dundagas mācītāja R. Krauzes izdoto kristanzīmi, Talsu kara apriņķa priekšnieka piešķirto karaklausības pagarinājuma apliecinājumu, tēva parakstīto atļauju iestāties augstskolā u. c. uzņemšanai studentu kārtā nepieciešamos papīrus. No 1891. g. 8. jūnijā (visi šeit minētie datumi ir pēc vecā stila) izdotās Jelgavas guberņas ģimnazijas diploma redzams, ka Grīnbergs šo mācības iestādi apmeklējis trīs gadus, un laikā no 1891. g. 17. maija līdz 6. jūnijam izturējis gala pārbaudījumus, iegūdamas visas likumā paredzētās tiesības.

Parakstījis apliecinājumu, ka nepiedalīsies slepenās organizācijās un ieguvis labu atzīmi krievu valodas pārbaudījumā, Grīnbergs 1891. g. 27. augustā tiek uzņemts Universitātes teoloģijas studentu skaitā ar 15.039. matriculas numuru.

Viņa skolotāji ir prof. V. Folks, prof. F. Milaus, prof. J. Kerstens, prof. J. Hausleiters, prof. N. Bonvečs, prof. J. Kvačala, prof. F. Heršelmanis, doc. A. Zēbergs un doc. A. Berends. No citu fakultātu mācības spēkiem Grīnbergs klausas prof. J. Osi, lektoru J. Lautenbachu, prof. Viskovatovu u. c.

Pirmajā studiju semestrī (1891. g. rudenī) jaunais students noklausas pie Bonveča baznīcas vēstures jauno laiku

(kopš reformācijas) kursu, pie Milava ievadu Jaunajā Derībā, pie Oša senās filozofijas vēsturi un pie Lautenbacha priekšlasījumus par latviešu mitoloģiju.

Otrajā studiju semestrī (1892. g. pavasarī) Grīnbergs apmeklē šādas lekcijas: Folka — ievadu Vecajā Derībā un ebreju valodas gramatiku, Hausleitera — seno laiku baznīcas vēsturi, Oša — jaunāko laiku filozofijas vēsturi, Lautenbacha — latviešu valodas formu mācību un latviešu mākslas liriku un pie lektora Hermaņa piedalas praktiskos vingrinājumos igauņu valodā.

Trešajā semestrī (1892. g. rudenī) noklausīti deviņi kursi. Pie Folka Vecās Derības teoloģija un Jezajas grāmatas eksegeze, Hausleitera — baznīcas vēstures II daļa, Oša — loģika, Lautenbacha — latviešu mākslas lirika un leišu tautas dzeja, Viskovatova — krievu literatūras vēsture. Bez tam Grīnbergs piedalījies divos seminaros — Hausleitera vadītā baznīcas vēstures praktikumā un Oša — filozofijas praktikumā par Aristotelu.

Ceturtajā semestrī (1893. g. pavasarī) Grīnbergs klausījies pie Viskovatova par krievu 19. g. s. rakstniekiem un pie Heršelmaņa nostrādājis praktiskās teoloģijas seminaru.

Piektajā semestrī (1893. g. rudenī) Grīnbergs klausas pie Kerstena dogmatikas vēsturi un sistemu, pie Folka — Jezajas eksegezes otro pusi un pie lektora Sažē — franču valodu.

Sestajā semestrī (1894. g. pavasarī) turpinājušies Kerstena priekšlasījumi dogmatikas sistēmā, bet no jauna nāk klāt Folka — izvēlēto psalmu eksegeze, Milava — Romiešu vēstures eksegeze, Heršelmaņa — homiletika ar praktikumu, Kvačalas — baznīcas vēstures IV daļa un baznīcas tēvi ar praktikumu, un Zēberga — simbolika.

Septītajā semestrī (1894. g. rudenī) Grīnbergs klausī-

jies pie Kerstena ētikas sistemu, pie Milava — mazo praviešu eksegezi (no Hozejas līdz Micham) un Galatiešu un Korintiešu vēstules eksegezi, pie Kvačalas — jaunlaiku baznīcas vēsturi un Zēberga — par Jēzus ciešanām un godību.

Astotajā semestrī (1895. g. pavasarī) Grīnbergs pierakstījis tikai uz Milava priekšlasījumiem par Jaunās Derības grieķu valodas gramatiku.

Devītajā semestrī (1895. g. rudenī) nostrādāts Kvačalas vadībā baznīcas vēstures seminars.

Pēdējā — desmitajā semestrī (1896. g. pavasarī) Grīnbergs turpinājis noklausīties patristikas kursu, ko lasījis jaunais docents A. Berends.

Lekciju grāmatiņas beigās un sevišķā protokola lapā atzīmēti gradualpārbaudījumu (kursa pārbaudījumu) termiņi un sekmes: 1892. g. 14. maijā ebreju valodā (atzīme «labi»), 13. oktobrī grieķu klasiķos (īsti labi), 26. novembrī ievadā Jaunajā Derībā (labi), 1893. g. 30. oktobrī ievadā Vecajā Derībā (īsti labi), 15. decembrī loģikā (ļoti sekmīgi) un filozofijas vēsturē (īsti labi), 1896. g. 20. maijā dogmatikas vēsturē (ļoti sekmīgi).

Gala pārbaudījumi notikuši 1895. g. 8. un 9. decembrī un 1896. g. no 20.—23. maijam. Vecās Derības rakstu gramatiskā un teoloģiskā izskaidrojumā Folks devis atzīmi «labi». Par Jaunās Derības rakstu gramatisku un teoloģisku izskaidrojumu Zēbergs ierakstījis «ļoti sekmīgi». Vēsturiskajā teoloģijā pārbaudījis Kvačala. Grīnberga zināšanas baznīcas vēsturē novērtētas ar «labi», dogmatu vēsturē ar «ļoti sekmīgi» un simbolikā tāpat. Sistematiskās teoloģijas priekšmetu — dogmatikas un ētikas eksaminators Kerstens pārbaudījumu protokolā ierakstījis

«ļoti sekmīgi». Tādu pašu atzīmi devis Heršelmanis praktiskās teoloģijas vēsturē un teorijā.

Šīm atzīmēm pieskaitami vēl spriedumi par Grīnberga rakstu darbiem. Viņa sprediķis par Jāņa 16, 5—15 pēc satura un priekšā cēluma novērtēts ar «labi», bet katecheze par Lk. 15, 11—24 ar «ļoti sekmīgi». Studiju darbam par Šleiermachera reliģiskajiem uzskatiem viņa Vēstulēs par reliģiju prof. Kerstens apakšā parakstījis ļoti teicamu spriedumu: «eine recht gute, sehr fleissige Arbeit». Darba apmēri 124 lpp.

Ar to teoloģijas studijas bij nobeigtas. Čaklums iepriekšējos priekšmetos un teicamie panākumi gala pārbaudījumos Grīnbergam deva tiesības iegūt kandidata gradu. Līdz kandidata raksta iesniegšanai fakultate 28. maijā liek priekšā universitātes konsilam piešķirt Grīnbergam graduēta studenta diplomu. Konsils to izpilda 1896. g. 7. jūnijā. Liekas, ka karaklausības lietu dēļ Grīnbergs, tūlīt pēc gala pārbaudījumiem, 5. jūnijā, lūdzu viņu ieskaitīt vēstures un filoloģijas fakultātes studentu skaitā. Par tādu viņš paliek līdz tā paša gada 22. novembrim.

Kandidata rakstu Grīnbergs iesniedza 1897. gadā. 152 lpp. lielais darbs bij veltīts kalna sprediķim pēc Mateja un Lūkas evaņģēlija un to savstarpējām attiecībām. Prof. J. Kerstens darbu cenzēja ar atzīmi «īsti labi». Šai atzīmei pievienojās arī pārējie profesori: Folks, Heršelmanis, Zēbergs un Kvačāla. Uz šī sprieduma pamata fakultate 10. oktobrī piešķir Grīnbergam teoloģijas kandidata gradu. Lēmumu apstiprina konsils 11. novembrī. Jaunais kandidāts nesteidzas ar diploma izņemšanu. To viņam izgatavo pēc divpadsmit gadiem — 1909. g. 17. martā, kad

Grīnbergs bij Ventspils mācītājs un sekmīgi izlietoja augstskolā gūtās zināšanas draudzes darbā, vēlāk arī kā profesors Latvijas universitatē un archibīskaps mūsu evaņģēliskajā baznīcā.

E. Ķ i p l o k s.

Lutriņos

T. Grīnbergs pēc studiju beigšanas darbojās kā mājskolotājs Popē pie barona Rönnes. Te viņš iesāka kalpot arī savu kandidata gadu pie mācītāja Hugengerera. Kandidata gada turpinājums ar 1899. gada sākumu noritēja Lutriņu draudzē pie mācītāja Raisonsa, par ko Grīnbergs savās atmiņās par Lutriņu draudzi raksta sekojošo:

«Mana nonākšana Lutriņos bija saistīta ar dažiem šķēršļiem. Braucu ar zirgiem no Popes uz Kuldīgu ap Zvaigznes dienu. Bet Ventā gāja ledus, un lai neliktu velti gaidīt ekipāžai no Lutriņiem, tad braucu uz Kuldīgu caur Pilteni. Piltenes klajums bija pilnīgi pārplūdis, un dažā vietā ūdens tikko nesmēlās ratos. Atkušņa un plūdu dēļ nonācu kādu dienu vēlāki Lutriņos, neka biju solijies.

Lutriņos mans uzdevums bija turpināt kandidata gadu un būt par skolotāju mācītāja turētā panzionatā.

Ordinēts vēl nebiju, un altari iet nevarēju, bet jāsprediķo bija diezgan bieži. Amata izbraukumos braucu mācītājam līdz.

Tā pavadīju līdz Pūpolu svētdienai. Šinī svētdienā mācītājs von Raisons iesvētīja iesvētamos. Mājās pārnācis viņš saslima un sacīja: «Tagad darat, ko zināt, es vairs nevaru.» Klusā nedēļā ar Lieldienas svētkiem kopā man bija jānotur 6 dievkalpojumi gan vācu, gan latviešu valodā. Liturģiju turēju ārpus altara.

Man dzīvā atmiņā pirmā Zaļā ceturtdiena. Pieteicās

liels skaits dievgaldnieku. Kaimiņu mācītājs Zeilers varēja ierasties tikai pēc tam, kad Vārmē bija noturējis dievkalpojumu. Vārmes baznīca no Lutriņu baznīcas ir 10 verstis. Mans uzdevums bija tik ilgi turēt dievkalpojumu, kamēr Vārmes mācītājs ierodas. Labs padoms te bija dārgs. Ko darīt? Izmeklēju visgarākās dziesmas, turēju ļoti garu sprediķi un garas lūgšanas. Starp dziesmām atradās arī 37 pantus garā dziesma: «Modrējies tu, mana sirds». Kad savu dievkalpojumu beidzu, tad mācītājs Zeilers piebrauca.

Tāpēc, ka mācītājs bija slims, tad mani ordinēja 21. maijā Kuldīgā. Un kad mācītājs mira, tad paliku kā vikarmācītājs atraitņu gadā un darbojos arī kā skolotājs.»

Draudze ātri iemīlēja jauno mācītāju viņa izcilo īpašību dēļ. Vispirms jau Grīnbergs bija ļoti spējīgs un labs runātājs, kas ar saviem dedzīgiem, dziļas dievbijības un sirsnīgas mīlestības apgarotiem sprediķiem aizkustināja klausītāju sirdis. Viņa sprediķus klausīties ļaudis brauca no tuvas un tālas apkārtnes. Dievkalpojumi baznīcā bija arvien ļoti labi apmeklēti — bieži baznīca pat tā pārpildīta, ka daļai baznīcēnu jāpaliek ārpus dievnama.

Vēl vairāk kā ar sprediķiem Grīnbergs draudzes mīlestību iemantoja ar savu izcili reto labsirdību, izpalīdzību, tēvišķo gādību un rūpību. Viņa vārdi visā pilnībā parādījās arī personīgā dzīvē un attiecībās ar draudzes locekļiem. Tamdēļ draudze karsti vēlējās dabūt jauno vikarmācītāju par savu draudzes pastāvīgo ganu. Bet tam pretojās konsistorija un muižnieki, kam Grīnbergs, kā noteikts latvietis, nebija vēlamais kandidāts Lutriņu draudzes mācītāja amatam.

Lutrinieši, kuriem latviešu nacionalā apziņa jau bija nobriedusi, jūta, ka viņiem ir taisnība un tiesības prasīt,

sev mācītāju, pašu tautieti. Tamdēļ draudzes pārstāvji uzsāka cīņu par savām tiesībām. Vispirms viņi griezās pie kādreizējā Lutriņu mācītāja, Kurzemes konsistorijas asesora Sakranoviča, lūdzot viņu rūpēties, lai Grīnbergs tiktu iecelts par Lutriņu draudzes mācītāju. Sakranovičs, draudzes delegatus, kā jau vecus paziņas, saņem laipni, bet pats būdams pārvācojies latvietis, aizstāvējis muižnieku intereses. Delegātiem viņš teicis, ka pats Dievs mācītājam Grīnbergam ceļā uz Lutriņu draudzi uzvēlis tik lielus akmeņus (t. i. latviešu tautību), ka cilvēku vara tos nevarot novelt. Viņš gādāšot labu mācītāju savai bijušai mīļai Lutriņu draudzei, bet tikai ne latvieti. Un ja draudze noteikti gribot mācītāju latvieti, tad viņš varot teikt, ka arī vāciešu dzīslās jau ritot daļa latviešu asiņu — viņus esot zīdījušas un audzinājušas latviešu aukles. Bez tam Grīnbergs pats neesot pretojies.

Ar šādiem paskaidrojumiem ne delegāti, ne draudze nebija apmierināta. Draudzes vārdā tās pārstāvji turpināja cīņu; gatavoja lūgumus ar draudzes locekļu parakstiem, iesniedza sūdzības attiecīgām valsts un baznīcas iestādēm u. t. t. Bez tam draudze taisījās arī pretoties konsistorijas nodomiem, kaut arī ne gluži atzīstamā kārtā. Kādreiz konsistorija atsūtīja reprezentētus kādu savu izraudzītu kandidātu — vācieti. Lutrinieši noklausās svešā mācītāja-viesa dievkalpojumu, bet pēc tam kāds draudzes loceklis (Š.), citu pamudināts, draudzes vārdā iet viesim pateikties un «skūpstīt» roku. «Pateicības skūpstis» bijis tik stiprs, ka svešais mācītājs aizbraucis ar asiņainu roku. Protams, ka ar to šim mācītājam patikšana nākt uz Lutriņu draudzi bija pārgājusi uz visiem laikiem. Draudze rīkojās arī uz demonstrācijām; nolēma nelaist nevēlamos svešos mācītājus baznīcā, traucēt viņu dievkalpojumus

u. t. t. Demonstrācijas gan nenotika, jo par visām lietām draudze bija paklausīga vikarmācītājam Grīnbergam. Viņš

Lutriņu
baznīca

savā mīlībā nomierināja ļaužu prātus. Šīs noskaņas un notikumus vērojam arī Grīnberga 1899. g. 27. oktobrī rakstītā vēstulē Kr. Baronam. Visvairāk viņam rūp miers.

«Jau sen gribēju Jums rakstīt un paziņot, kā man klājas un iet. Es, kā Jūs jau zināt, esmu Lutriņos par vikaru. Pie tam esmu arī vēl skolotājs, kas dod 25 stundas nedēļā. Tā tad nevaru sūdzēties, ka darba nebūtu diezgan. Ar draudzi ļoti ātri iedraudzējos. Draudze gribēja mani par savu mācītāju dabūt un tāpēc iesūtīja pie konsistorijas lūgumu rakstu — konsistorija šē vienīgā vēlētāja — bet no visas draudzes parakstus sadabūt nav tik ātri izdarāma lieta un tāpēc draudze nonāca tik dienu priekš vēlēšanas konsistorijā. Divi no draudzes izvēlētie delegāti ļāvuši sevi pierunāt, lūguma rakstu atpakaļ ņemt, tāpēc, ka viņi to bez mārķām iesnieguši un tāpēc tiem būtu jāmaksā bijis vairāk, ka desmit rubuļi. Bet, kā iemeslus, kāpēc mani nevarot vēlēt esot — tā konsistorija minētiem delegātiem izskaidrojusi — ka es esot jaunākais mācītājs Kurzemē un ka es pats uz Lutriņiem neesmot pieteicies. Arī to tad delegāti sevi ļāvuši pierunāt un paņēmuši lūguma rakstu atpakaļ. Bet draudze par to pikta un tura divus delegātus par nodevējiem. Kāds kalējs teicis, ja šiem nebijis naudas, ko lūguma rakstu samaksāt, tad būtu viņam tikai prasījuši, viņš savu dižo āmuru būtu pārdevis un nezin ko vēl.

Tā redziet, ka negribot esmu iekļuvis nemierā. Sākumā ļaužu prāti bijuši ļoti uzbudināti. Es ceru, ka viņi norims. Bet taisnību sakot man bailes, ka lieta beigsies. Kad ar mieru varētu tikai no Lutriņiem projam tapt. Jo tādi nemieri kādi Opekalnā ir priekš draudzes bēdīgi.

Es gan lūkoju mierināt, cik manā spēkā stāv, bet vai man izdosies ļaudis nomierināt, tas ir cits jautājums. Spriež viņi, cik es tā pa virsu varu dzirdēt. Grib lūgumu rakstu pie Ķeizarienes sūtīt un pat proves sprediķi izvēlētam mācītājam neļaut teikt. Lai Dievs dotu, ka viss

izdotos par labu. Bet ka lēti nopratīsiet, tad dzīvoju vislielākā uzbudinājumā. 31. oktobrī viņš nu teiks savu proves sprediķi. Šo dienu gaidu ar vislielāko nepacietību un uzbudinājumu.

Kad nu prasu kāpēc tad īsti viņi priekš manis tā uguņīs iet, tad tiešām nezinu atbildi atrast. Ar savu ārieni nevaru viņus tiešām pie sevis saistīt, jo nav man taču tiešām vairāk, kā kauli un āda.

Savos sprediķos tiešām nesludināju vairāk kā skaidros Dieva vārdus; netaupīdams pie tam norādu uz grēkiem, kuri visiem piemīt. Nerunāju nebūt vārdus pēc kam ausis niez. Sadzīvē ar draudzi pavisam maz esmu kopā, jo laika priekš tam maz. Ja kāds atnāk, tad ja man vaļas, klausos pacietīgi, ko viņš stāsta, pats pie tam pavisam maz runādams. Vai viņi nu tāpēc domā, ka es laipni ar viņiem iztriecies, to nezinu. Tāpēc tiešām nezinu, kāpēc viņi mani tā iztur.

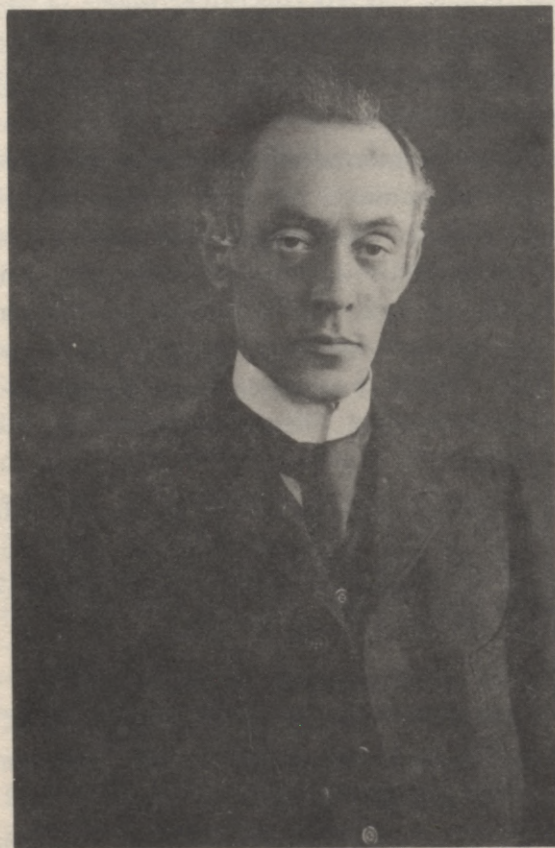
Uz Lutriņiem nebiju tāpēc pieteicies, ka esmu Ventspili pieteicies. Daži arī par cienģtēvu nosauc. Tas man tik jocīgi izklausas, ka tiešām nevaru nociesties nepasmējies. Ļaudis varbūt domā, ka man tas patīk.

Mani vecāki pa Jurgiem atstās Popi un aizies uz Ventspili dzīvot, kur viņi šoziem sev grib namiņu uzcirst.

Ja nebūtu šīs vienas bēdas skandala pēc, tad man dzīve būtu laba. Bet gan Dievs līdzēs!»

Pēc vairāk kā gada ilgas cīņas konsistorija beidzot piekāpās un apstiprināja Grīnbergu Lutriņu draudzes mācītāja amatā. 1900. gada 5. augustā jauno mācītāju Lutriņu baznīcā introducē ģeneralsuperintendents Panks. Introdukcijas dievkalpojumā piedalās arī Sakranovičs, ku-

ram draudzes vārdā pateicās pērminderis F., izsakot lielo prieku un sajūsmu par to, ka beidzot viņš palīdzējis un spējis nobīdīt Grīnbergam paša Dieva uzveltos «lielos akmeņus.»

Mācītājs
Lutriņos

Sākas Grīnberga patstāvīgā darbība Lutriņu draudzē. Draudzes vēsturē tā ierakstīta ar viņa lielo labsirdību, nesavtīgu uzupurēšanos un patieso Dieva un cilvēku mīles-

tību. Viss viņa darbs: zināšanas, spēks, materialie līdzekļi un visa personīgas dzīves laime ziedota savai draudzei un draudzes darbam. Redzēt katrā cilvēkā savu tuvāko — tāds bija viņa sludinātais vārds, kas arī piepildījās darbos. Grīnbergs vizītē savu draudzi, pārklausiņa bērnus un pie raksta pieaugušos, jo ir nodomājis sastādīt draudzes per-

Divas audžu meitas.

sonalgrāmatu. Reiz kādās mājās viņš atrod divas pamestas bārenītes, kurām nav neviena apgādnieka. Bērni neapģērbti, netīri un pusbadā nonikuši. Vakarā mājās pārbraucis Grīnbergs nevar aizmirst nabaga atstātos bērnus. Otrā dienā viņš nobrauc atkal tos uzmeklēt ar ciešu apņemšanos palīdzēt — ņemt vienu bārenīti savā gādībā. Grīnbergs gribējis savā apgādībā ņemt mazāko meitenīti, kurai vairāk palīdzības un kopšanas vajadzēja, bet kad lie-

lākā meitene raudājusi — bijis žēl šķirties no māsiņas, mācītājs, daudz nedomādams, ietinis abas meitenes savā kažokā un pārvedis mājās. Abas meitenes audžu tēvs izaudzinājis un izskolojis.

Atkal cita aina. Kāda rīta agrā stunda mācītāja mājā sabrauc čigani. Noskrandušie meža brāļi lūdz mācītāju, lai dodot viņiem drēbes, bet mācītājam nav ko dot — viss jau atdots, jo lūdzēju arvien ir daudz. — Te viņš ierauga sava gulošā tēva drēbes un atdod tās. Tēvam pieceļoties nav vairs bijis ar ko apģērbties. — Tādu un tamlīdzīgu gadījumu ir daudz, kur parādas Grīnberga lielā uzupurēšanas spēja.

Grīnbergs nespēja nevienu lūdzēju atraidīt — visur kur tikai bija iespējams viņš palīdzēja un lūgumu paklausīja. Nav piedzīvots gadījums, kur viņš būtu varējis palīdzēt un nebūtu to darījis. Ir tikai viens vienīgs izņēmuma gadījums, kuru lutrinieši atceras kā tādu, ko Grīnbergs nav izpildījis. — Kāda Lutriņu draudzes jaunava iemilējusies mācītājā. Ar dāvanām un citiem līdzekļiem viņa centusies vērst uz sevi uzmanību un saistīt Grīnberga pretmīlestību, bet visas pūles bijušas veltas. Beidzot jaunava, pārliecībā, ka mācītājs nevienu lūgumu nenoraida, citu iedrošināta, gājusi mācītāju bildināt. Noticis negaidītais — precību piedāvājums noraidīts. Bet arī šinī gadījumā mācītājs nav varējis noraidoši pateikt tikai ar vārdu nē. Viņš delikāti paskaidrojis, ka bildinājumu nevarot pieņemt, jo esot jau aizņemts.

Par nožēlošanu jāsaka, ka bijuši arī gadījumi kur Grīnberga labsirdība izmantota nelietīgi. Tā kāds palaidnīgs saimnieks ieradies pierakstīt bērnu pie kristīšanas. Par atlīdzību mācītājam vīrs nemaz nedomā, turklāt lūdz vēl desmit rubļus naudas un trīs pūrus kviešu kristību rī-

košanai. Grīnbergs neredz nopietnu vajadzību un atsakas palīdzēt. Pazīdams mācītāja labsirdību un piekāpību, vīrs apgalvo, ka viņa saimnieka gods prasot rīkot kristības. Pašam tas neesot pa spēkam, un ja arī mācītājs nepalīdzot, tad viņam esot jāizdara pašnāvība. Pēc tādas izskaidrošanās šis vīrs mēģinājis mācītāja mājas loga priekšā augošā kokā pakārties. Grīnbergs beidzot apžēlojies par nabaga «saimnieka godu» un iedevis prasīto.

Jaunajam mācītājam nācās piedzīvot daudz sarūgtinājumu 1905./06. g. revolūcijas dienās. Par šiem notikumiem Grīnbergs pats raksta ziņojumā konsistorijai:

«Zīmējoties uz revolucionāro kustību Lutriņos, viss saņemams diezgan īsi, jo te šī kustība vēl pilnā mērā netika izlauzusies uz āru. Revolūcijas gaita bij apmēram sekoša:

Visu vasaru starp bezzemniekiem-strādniekiem bij manama zināma rūgšana, kas parādījās uz āru nepienācīgās valodās, tā, piemēram, ja gadījās, ka mācītāja muižā tika cepts cepetis un apkārtējie kalpi to redzēja, viņi teica: «Kas kungiem nekait; mēs protam arī labo kumosu cienīt!» Runāja arī, ka apkārt esot gājušas listes, uz kurām vākti paraksti, ka mācītājs un baznīca neesot vajadzīga. Kad es, mūsu ģenerālsuperintendenta kunga gana vēstījumu nolasisijs, pieliku vēl savas sinepes klāt, kuras bij rūgtākas nekā tās, ko mums bij atsūtījis mūsu virsgans, tad man daži izteicās, ka nu vairs nevarēšot mani aizstāvēt pret socialistiem. Svētdienā pēc Vasarsvētkiem es sprediķoju par viltus praviešiem un pēc dievkalpojuma, piegājis pie pultes, kas baznīcā uzstādīta ķesterim, referēju par baznīcas grāmatu sadedzināšanu un mācītāju aizskāršanu, paskaidrodams, ka pēc manas pārliecības mācītāju baznīcā nemaz nevar apvainot, jo dievkalpojuma

laikā mācītājs ir draudzes vietnieks. Mācītāja aizskāršanu baznīcā es uzskatu kā draudzes apvainošanu.

Varbūt, ka sprediķoju un runāju uztrauktā gara stāvoklī. Tās pašas dienas vakarā ieradās pie manis arī skolotājs Lasis, kāds baznīcas pērminderis un kāds no mācītāja muižas rentniekiem un apgalvoja man, ka Lutriņos mācītāju un baznīcu neaiztikšot. Sveši baznīcas apgānītāji ierodoties tikai tad, ja vietējie tos aicinot. Tai pašā naktī, kad man tas tika apgalvots, baznīcā bij izdauzītas kādas 15 rūtis. Samērā mierīgi pagāja vasara un arī rudens līdz 30. novembrim. Tad izplatījās ziņa par «melno sotņu», kuru muižnieki esot izsūtījuši, lai visus ļaudis lauku mājās nogalinātu, apkārtējās muižas esot jau nodedzinātas u. t. t. Visiem ļaudīm, kas gribot izglābties, vajagot sapulcēties mācītāja muižā un tuvējā Jaunmuižā. Tomēr šoreiz pietika vienīgi ar izbailēm. Aprakto mantu un drānas varēja rakt atkal ārā . . .

. . . Bij pienākuši jau Ziemassvētki. Pirmā svētku dienā pulksten 10 no rīta bij izziņots mītiņš Jaunmuižā. Runājuši, ka mani ar visu draudzi aizvedīšot tieši no baznīcas un pretošanās gadījumā nositīšot. Par laimi es no šī velnišķīga plana nekā nezināju. Pirmā svētku dienā baznīca bij stāvgrūdām pilna un bij ieradušies arī visi baznīcas pērminderi, par ko man bij brīnums. Nekas nenotika. Un tādēļ nē, ka kaimiņu draudzē Vārmē četri galvenie vadoņi bij nošauti. Lutriņos ļaudis zināja to pulksten 10 no rīta; es to dabūju zināt tikai uz vakaru.

Un nu sākās netaisno soda ekspedīciju laiks, kas katrā cilvēkā redzēja slepkavu, nāca necilvēcīgās cilvēku mocīšanas, kas turpinas vēl tagad.

Es personīgi neesmu aiztikts, tomēr kad Gaiķu mācītājs bija ticis atcelts, rīcības komiteja viņam bij teikusi,

ka es noturēšot dievkalpojumu Gaiķos, un kad es ļaudīm, kuri bij deputacijā, paskaidroju: tāda dumpīga valde man nevar nekā pavēlēt, viņi noraudzījās manī kā nesaprazdami. Tā kā es biju redzējis, ka daudz kas notika aiz muļķības, tad uzstājos arī kā liecinieks kara tiesā un ļaudis gluži viegli tika cauri.»

Grīnberga dabā bij naidu pārvarēt ar mīlestību. Tādēļ nemiera notikumi aizmirsās, viņi negribēja tos vairs atcerēties. Ziņojums konsistorijai noslēgts pavisam neparasti: «Uzrakstīt garāku ziņojumu man tiešām nav laika.» Draudžu atjaunošanas darbs nebija vieglais.

Tāpat Grīnbergs neuztraucās, kad baznīcas upuru makos tika atrastas pogas. Viņš mierīgi paziņojis draudzei, ka par vērtīgākām pogām ieņemts tik un tik un šī nauda pieskaitīta baznīcas upuram. Nevērtīgās viņš piešūvis pats savām drēbēm — arī par tām mīļš paldies. Mācītāja mājā ilgāku laiku patvērumu atradis kāds nezinams revolucionārs, kuram pēc dažām ziņām bijusi noziedzīga pagātne. Grīnbergs svešniekā redzēja cilvēku, kuram jāpalīdz. Kādu rītu svešnieka istabiņa bijusi tukša. Uz galda bija atstāta šāda zīmīte: Cienītais mācītāju kungs! Es esmu ļauns cilvēks, tamdēļ es neesmu cienīgs dzīvot zem Jūsu nama jumta, es neesmu vērts tās viesmīlības, ko Jūs man parādiat. Vēl reiz no visas sirds Jums pateicos.

Liekās, ka saites starp Lutriņu draudzi un mācītāju bij kļuvušas citādas. Varbūt arī pašam mācītājam tās tādas likās. Bet kad drīz pienāca šķiršanās brīdis, un 1907. g. pavasarī viņš gatavojās aiziet uz Ventspili, tad izrādījās, ka draudzei ir ļoti mīļš mācītājs un mācītājam tāda pati draudze. To liecina Grīnberga šķiršanās gadījumā teiktie vārdi: «Būtu es zinājis, ka šķiršanās būs tik sā-

pīga, tad nebūtu nekādā gadījumā solijies uz Ventspili iet.»

— Liela gadu rinda ir aizgājusi. Arī cilvēki, viņu dzīve un darbs. Daudzi mācītāja Grīnberga laika biedri Lutriņu draudzē ir iegājuši mūžīgās tēva mājās, bet daudzi vēl šodien dziļā godbijībā piemin savu bijušo mācītāju, tagadējo Latvijas archibīskapu. Tēvi un mātes stāsta saviem bērniem par savu mīlo mācītāju, kas viņus kristijis, iesvētījis vai laulājis. Lai nepazustu nākošās paaudzēs atmiņas par archibīskapa kādreizējo darbības laiku Lutriņu draudzē, tad lutrinieši viņa vārdā grib nosaukt savu skolu. Tam ir savs pamats. 1899. g. atnācis uz Lutriņiem par kandidatu, Grīnbergs darbojās arī kā skolotājs mācītāja Raisonsa privātskolā. Divdesmit divus gadus vēlāk (1921. gadā) nodibinājās Lutriņos pirmā sešklasīgā pamatskola, kura dibinājās un pirmos divus gadus darbojās mācītāja mājā. Pēc tam tā pārcelta uz Jaunmuižas pili, kur tā tagad turpina darboties. Netiešā līnijā tagadējais archibīskaps ir šīs skolas priekšgājējs. Ņemot vērā arī Grīnberga nopelnus vispār tautas audzināšanā, radās domas viņa vārdu ierakstīt Lutriņu skolu vēsturē. Tamdēļ tagad archibīskapa četrdesmit gadu amata jubilejas gadījumā, Lutriņu sabiedrība nolēma, saziņā ar pašu archibīskapu, Lutriņu sešklasīgo pamatskolu Jaunmuižā nosaukt par «Archibīskapa Grīnberga pamatskolu».

J. K a n g a r s.

Ventspilī.

Archibīskapa T. Grīnberga mācītāja amatā pavadīto 40 gadu lielākā puse ir ziedota Ventspilij, jo, uzsācis savu darbību Ventspils latviešu draudzē 1907. g. 26. aprīlī, viņš to turpināja līdz 1934. g. 1. aprīlim, pēdējos 2 gadus apkalpodams draudzi blakus svarīgajiem pienākumiem augstajā virsgana amatā. Taisni šinīs 27 gados viņa vārds ir sācis skanēt no Ventspils pāri dzimtā aprīņķa robežām plaši visā Latvijā, radot priekšstatu par darbinieku, kam vienlīdz mīļš ir bijis darbs baznīcas un skolas druvā un kas tāpēc nav vairījies grūto pienākumu sabiedriskajā laukā, kā tāds Kurzemes latviešu teologu starpā savā laikā būdams vienīgais. Trijās tik svarīgās kulturas dzīves nozarēs viena cilvēka veiktais saskaņotais un saskanīgais darbs iegūst sevišķu nozīmi vēl ar laikmeta īpašo raksturu. T. Grīnbergs atnāk par mācītāju draudzē, kuru iepriekšējais mācītājs 1905. g. revolūcijas laikā atstājis un, pēc nemieriem atgriezies agrākajā darbā, nav vairs varējis tanī no jauna iesakņoties. Viņš piedzīvo līdz pasaules kara sākumam Ventspils straujā saimnieciskā uzplaukuma pēdējo, spilgtāko cēlienu, bet paliek pie sava sarukušā ganampulka arī grūtajos vācu okupācijas gados, kad iedzīvotāju skaits visā pilsētā bija no 35 000 nokritis līdz apm. 2700. Viņš ir savā vietā, kad sāk atgriezties bēgļi 1917.—1918. gadā, kad pēc Latvijas valsts pasludināšanas sākas jauncelšanas darbs visās nozarēs, atdodams sevi visu

labāku apstākļu izveidošanai Ventspils baznīcas, skolu un sabiedriskajā dzīvē.

1899. gadā Ventspils latviešu draudze, ko līdz tam laikam kopīgi ar vācu draudzi bija apkalpojis viens mācītājs, dabūja savu īpašu ganu Hansa Glēzera personā. Draudzei nebija pašnoteikšanās un pašvaldības tiesību, un mācītāju oficiāli sauca par «pastāvīgo Ventspils latviešu draudzes adjunktmācītāju.» Centieni pēc patstāvības nebija atraduši atbalstu noteicējās iestādēs, bet mācītāja H. Glēzera darbības beigās un sekojošajā vakances laikā bija palicis dzīvs viens šo patstāvības centienu liecinieks — latviešu draudzes delegātu instituts, kas, iekšējās organizācijas labā sadalot draudzi iecirkņos, bija nostādīti to priekšgalā un savā kopībā pārstāvēja latviešu draudzi.

Pēc Glēzera aiziešanas 1906. g. beigās Ventspils baznīcas inspekcija bija devusi šiem latviešu draudzes pārstāvjiem, no kuru vidus jāizceļ ārstu A. Blau'a un J. Kivicka un skolotāja H. Ziles vārdi, atļauju vēlēt draudzei mācītāju, paturot sev, protams, tālākās tiesības. Jāpieņem, ka baznīcas inspekcijas atkāpšanās no absolutajām tiesībām izskaidrojama ar sava laika svarīgiem apstākļiem. Tādi bija: ar pilsētas saimniecisko uzplaukšanu saistītais latviešu iedzīvotāju skaita pieaugums, latviešu draudzes pārstāvju nemītīgā aktivitāte un tieksme pēc draudzes patstāvības un **p a t s t ā v ī g a m ā c ī t ā j a** (nevis tikai pastāvīga adjunkta), 1905. g. nemieru laika sekas ar satrauktiem ļaužu prātiem un stipri radikālu visai dīvainu reliģisku sektu (piem., «bušistu», auzu un Lauvas ticīgo) parādīšanās Ventspilī.

Uz vakanto vietu bija pieteikušies J. Rucelis, K. Vēmanis, Ž. A. Šalme un Lutriņu draudzes mācītājs T. Grīnbergs, kas pēc prāvesta aicinājuma vakances laikā 1906.

Ventspils baznīca.

gadā bija noturējis iesvētīšanas mācību un Ventspils draudzes jauniešus iesvētījis. Šī bija T. Grīnberga otrreizējā kandidēšana uz Ventspils mācītāja vietu. Pirmo reizi viņš

bija kandidējis reizē ar pieminēto H. Glēzeru 1899. gadā, paklausīdams sava seniora Rindas draudzes mācītāja Hugenbergera padomam. «Es cēlu iebildumu, ka mani tā kā tā neievēlēs un ka tāpēc nebūtu vērts pieteikties. Bet Hugenbergers man atbildēja: Es zinu, ka jūs neievēlēs, bet taču pieteicieties, lai dabū zināt, ka kāds Grīnbergs ir pasaulē,» raksta archibīskaps par šo gadījumu. Toreiz baznīcas inspekcija viņu nebija ievēlējusi, lai gan draudze būtu labprāt redzējusi savu tautieti par mācītāju. Tagad — 1907. gadā — latviešu draudzes pārstāvji ievēlēja T. Grīnbergu par savu mācītāju, un baznīcas inspekcija deva vēlēšanām oficiālo sankciju. Kas priekš 7 gadiem nebija izdevies, nu bija panākts, kaut arī oficiāli jaunais mācītājs bija «pastāvīgais latviešu draudzes adjunktmācītājs». Šāds nosaukums, kas neatbilda ne draudzes apmēriem, ne mācītāja darba plašumam, palika negrozīts līdz baznīcas dzīves pārkārtošanai neatkarīgās Latvijas laikā. Māc. Grīnberga miermīlīgo dabu tāds stāvoklis neievainoja, bet darbā un satiksmē viņa personības un amata autoritāte sasniedza tādu suverenitāti, kādu toreizējie laiki ar saviem likumiem tam liedza. Pēc apstiprināšanas amatā, pārnākot uz Ventspili, jaunajam mācītājam pavērās plašs darba lauks: bija jāapkalpo apm. 12 000 draudzes locekļu pilsētā un apkārtējos Sarkanmuižas un Vārves pagastos. Apstākļi bija nobrieduši, lai draudze kļūtu patstāvīga, ar saviem likumīgajiem orgāniem, lai celtu pat jaunu baznīcu, jo ar vācu draudzi kopīgi lietotais dievnams bija pastāvīgi augošajai draudzei kļuvis par mazu, bet draudzes pārstāvju un mācītāja centieniem šinī virzienā nebija vēlamo panākumu: Kurzemes konsistorijas iebildumu dēļ noteicējas Pēterpils iestādes nav devušas Ventspils latviešiem to pašvaldību, ko jau priekš pasaules kara bija paspē-

jušas iegūt latviešu draudzes Jelgavā, Liepājā, Cēsīs un Rīgā (Miera draudze).

Daudz darba prieka un sirsnības mācītājs ziedoja rūpēm par bērniem un jaunatni un savā aktivitātē gāja vai-

Mācītājs Ventspiņš.

rākos virzienos. Jauns ievedums bija bērnu dievkalpojumi ar 200—400 dalībniekiem, pie kam grupu vadītāju darbā mācītājs piesaistīja sieviešu ģimnazijas pēdējās klases audzēknes. Tālāk — patversme bērniem, kuru vecākiem pa dienu jāiet darbā. Bērņus, apm. 100 skaitā, uzraudzīja, nodarbināja, mācīja un 2 reizes paēdināja par 5 kap. dienā. 1913. gadā uzsāka savu lidojumu no Ventspils pa visu latviešu draudzēm «Bitīte», mācītāja T. Grīn-

berga nodibināts, izdots un rediģēts nedēļas laikraksts bērniem un jaunatnei.

Skolu ziņā Ventspils bija palikusi iepakaļ citām pilsētām: pilsēta uzturēja tikai divas elementarskolas, tāpēc mācītājs atjaunoja baznīcas skolu un sagādāja arī līdzekļus tās uzturēšanai. Pats viņš mācīja ticības mācību Turauska tirdzniecības skolā, pilsētas, resp. augstākajā tautskolā un sieviešu ģimnazijā, kur panāca atļauju bez atlīdzības mācīt arī latviešu valodu 2 stundas nedēļā. Latviešiem nelabvēlīgāk noskaņotajā zēnu realskolā viņam tādu atļauju nedeļa, kaut gan mācības apgabala pārvalde to nebija liegusi pat dažā labā Rīgas zēnu vidusskolā. Ievērojamākiem tagadējā archibīskapa iecerējumiem un nodibinājumiem pieder Ventspils jaunības draugu biedrība, 1908. g. nodibināta ar nosaukumu Evanģ. jaunības draugu biedrība, kuras pirmajos statutos par biedrības mērķi minēta jaunatnes reliģiskā, tikumiskā un zinātniskā izglītība, aizsargāšana no apkārtnes kaitīgajiem iespaidiem un cīņa ar žūpību un netiklību. Pēc nodibinātāja domām biedrībai bija jāpulcina ne tikai jaunatne, bet arī pieaugušie, jāpulcina, jātuvina un jāvieno vecā un jaunā paaudze, ko panāca ar jaukta, sieviešu un bērnu kora nodibināšanu, gadskārtējiem bērnu svētkiem, priekšlasījumiem, biedru vakariem ar jautājumu izskaidrošanu, izbraukumiem, gādību par jau pieminēto baznīcas skolu un bērnu patversmi u. c. Pirmā darbības gada beigās biedrībai bija 232 biedri, to starpā latviešu ārsti, skolotāji, tiesneši u. c.

Cik daudz darba un laika prasīja no mācītāja kārtējais draudzes darbs ar parastajiem amata darbiem, daudz maz nojaušams no tā, ka dievkalpojumi notika ne tikai svētdienās un svētkos, bet dažkārt arī darbdienu, un ka, piemēra dēļ, 1912. gadā kristīti 457 bērni, iesvētīti 375

Bērnu svētki Ventspilī.

jaunieši, laulāti 147 pāri, mieloti 4352 dievgaldnieki un miruši 376 draudzes locekļi. Ar visu to viņš atrada laiku interesēties līdz ar citiem par latviešu saimnieciskās dzīves attīstību, piedalīties mācītāju un skolotāju sanāksmēs ārpus Ventspils, būt par padomdevēju pat tālāko pagastu cilvēkiem. Vērojot, ka latviešiem saimnieciskajā laukā grūti sacensties ar cittautiešiem, latviešu draudzes mācītājs izgādāja atļauju latviešu kredītbiedrības dibināšanas sapulcei, tādu nolēma arī nodibināt, bet lolojums nepiepildījās: Ventspilī, lūk, esot Pēterpils naudas iestādēm savas no daļas, kas strādājot sekmīgi. 1905. g. notikumu dēļ vajāto laucinieku piederīgajiem viņš deva padomus, kad iesniedza lūgumus žandarmu pārvaldei, un palīdzēja glābties no likuma bardzības.

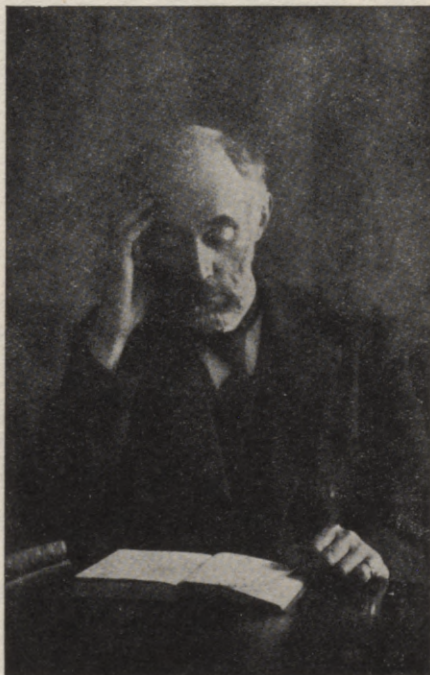
1913. g. mācītājs T. Grīnbergs piedalās kā lektors tautskolotāju ticības mācības kursos Irlavā un nolasa re-

feratu «Tikumība un reliģija». Tā paša gada «Bitītes» 33. num. viņš veltī kursu dalībniekiem skolotājiem sirsnīgus atvadīšanās vārdus, kas liecina, kādus labus sakarus viņam izdevies nodibināt ar skolotājiem. «Domāju, ka nemaldos, kad saku, ka mūsu sirdīs ir ietrīcējušies uzticības un mīlestības stīga; kaut viņa trīcētu stiprāki un stiprāki, tad baznīca un skola strādātu atkal roku rokā.»

Pienāk 1914. gads ar pasaules kara sākumu, mobilizāciju, rekvizīcijām, dārdzību un trūkumu daudzās ģimenēs. Ļaužu prātu mierināšanai un bēdu remdēšanai mācītāja darbā pienāk klāt jauni pienākumi. Baznīcā notur īpašas lūgšanas stundas, dibina palīdzības komitejas mobilizēto un karā cietušo piederīgo labā. Saviem mazajiem draugiem «Bitītes» lasītājiem «onkulis Teodors» raksta 1914. g. jūlija vēstulē: «Briesmīgais karš ir sācies. Lai aizstāvētu tēviju un dzimteni, mēs esam karā sūtījuši savus dēlus, brāļus, tēvus, mēs esam tos sūtījuši, lai tie cīnās un uzvar. Šķirties nācās it kā vieglāk, jo mēs zinājām, ka tēviju aizstāvēt ir mūsu svēts pienākums. Lielgabali un flintes atvērs savas mutes un sļaus uguni un nāvi. Bet mēs zinām, ka bez Dieva ziņas mums ne mats nenokritīs no galvas. Mēs zinām, ka pārnāks, kam būs lemts pārnākt, un, kam būs lemts mirt, tas mirs kā varonis tēvijas labā.»

1915. gadā pilsētu bombardē no jūras un no gaisa. Gan valdības pavēles, gan panika dzen ļaudis svešumā. Mācītājs redz, kā sadedzina un saspridzina miljonu vērtības. Ļoti daudzi ir aizgājuši, maz ir palikušo; tie ir tādi, kas nespēj aiziet un nezina, kurp iet. Mācītājs izsaucas: «Ja manas sāpes svērtu un manas bēdas liktu svaru kausā, lūk, tad tās būtu smagākas kā jūras smiltis,» un ir nolēmis palikt savā vietā pie draudzes atlikušajiem.

Ar 1915. g. jūliju sākās vācu okupācijas laikmets Ventspilī. Vairs nedarbojas iepriekš minētie māc. Grīnberga ziedošie pasākumi — skola, patversme, Jaunības draugu biedrība; mācītāja amata tiešos pienākumus atļauj pildīt, kaut arī viņš apsūdzēts par to, ka mirušo piemiņas dienu svētijs pēc vecā stila. Trīs gadus jāredz ļaužu cie-

Pēc slimības kara laikā.

šanas un bēdas no trūkuma un nebrīvības, gausi velkas grūtas dienas, par kurām nav rakstu, kas tās pilnīgi apgaismotu. Archibīskaps ir devis izvilikumus no dienas grāmatas, ar ko liek apmierināties jautātājiem: «Lai pietiek! Tie, kas bija mājās, taču visu līdz ir pārdzīvojuši un zina tās ciešanas, kas bija jāpanes, un tie, kas aizgāja svešumā,

cieta varbūt vēl vairāk, un tāpēc vairs negribu nekā runāt par šo laikmetu.»

1918. g. 18. novembra lielā diena ievada jaunu laikmetu arī Ventspils vēsturē un nes izlīdzinātāju taisnību tiem, kas okupācijas laikā un bēgļu gaitās bija tik daudz pārestību un grūtību cietuši. Latvijas brīvības rīta saule modina uz darbu visus dzīvos tautas locekļus. Ventspilī sākas jauna rosība, un rosīgāko darbinieku priekšgalā iet mācītājs T. Grīnbergs, kura darba priekam pēdējie 3 gadi bija uzlikuši it kā smagas važas. Pirmie redzamie sasniegumi ar viņa piedalīšanos atzīmējami skolu un sabiedriskajā dzīvē. Vispārīgi archibīskapam T. Grīnbergam pieder vislielākie nopelni skolu darbības un skolotāju biedrības noorganizēšanā Ventspilī, kas sākas ar 1918. g. decembra pašām pirmajām dienām.

1918. 2. decembrī sāk darboties Ventspils pilsētas skolu komisija, kuras priekšsēdis līdz 1919. g. 29. jūnijam ir mācītājs Grīnbergs. Savā pirmajā sēdē tā pieņem svarīgus lēmumus: atvērt vidusskolu pēc realskolas tipa ar 8 klasēm, fakultatīvu latīņu valodu un kopmācību zēniem un meitenēm, jaunatveramās realskolas vadību un tās direktora vietas izpildīšanu līdz galīgai direktora ievēlēšanai uzticēt māc. Grīnbergam, pieņemt viņu par ticības mācības, latviešu valodas un literatūras un Baltijas vēstures skolotāju, un nosaka direktoram algu par skolas vadīšanu 1200 rubļu gadā, atļauj direktoram mācīt līdz 24 stundām nedēļā ar atlīdzību 100 ls par stundu (protams, gadā).

Tās pašas sēdes protokola 9. punktā lasams: «Vēlams un dažkārt pat nepieciešams, ka uz pilsētas domes sēdēm katru reizi tiktu uzaicināts skolu komisijas priekšnieks māc. Grīnbergs.» Viņa vadībā tā pati komisija izrauga vadītājus un skolotājus pilsētas pamatskolām. Kad komi-

Ventspils ģimnazija.

siju ar 1919. g. otro pusi pārdēvē par Izglītības komisiju, viņš ir tās loceklis līdz 1920. g. 28. maijam, parakstīdams arī kā skolu valdes loceklis. Ventspils apriņķa tautskolu inspektora amatā viņš ir bijis līdz 1919. g. beigām.

Skolu komisijas pagaidu lēmumu par galīgu padara jaunās realskolas pedagogu padome, kas māc. T. Grīnbergu ievēl par šīs skolas vadītāju. Šai pirmajai Latvijas patstāvības laikā nodibinātajai vidusskolai, tagadējai Ventspils valsts ģimnazijai, pieder gods, ka pirmais Latvijas ev.-lut. baznīcas archibīskaps ir bijis tās direktors no nodibināšanas līdz 1932. g. 1. augustam, un ka tai 14 gadu laikā viņš ziedojis savas zināšanas, savu darbu un — savu sirdi. Pirmajā laikā skolotāju trūkuma dēļ viņam nācās dot daudz stundu un mācīt dažādus priekšmetus: 1918./19. m. g. 25, 30 un 24 stundas, 1919./20. m. g. 17 stundas, 1920./21. m. g. — 18, 1922./23. m. g. 11 stundas ticības mācībā, latviešu, latīņu un vācu valodā, ģeografijā, vēs-

turē, ētikā, filozofijas ievadā. Vēlākajos gados viņa mācāmo stundu normas noteic ministrijas rīkojumi, bet priekšmetu starpā visbiežāk atkārtojas: ticības mācība, filozofijas ievads, latīņu valoda.

Direktora personība un pasaules uzskats noteica skolas audzināšanas virzienu, neraugoties uz to, ka zināmajos laikos kreisās politikas pārstāvji vēlējās to citādu un nesaudzēja skolu un direktoru ar saviem uzbrukumiem.

Skolas darbības otrā mēnesī pedagogu padome balso skolas rīta lūgšanu jautājumā: ar 7 pret 4 balsīm nolemj luterāņiem noturēt rīta lūgšanas, kā skolēniem, tā skolotājiem neobligatoriskas. 1925. gadā skolas gadasvētku runas noslēgumā direktors teicis: «Lai Dievs dotu, ka arī mūsu skola varētu izaudzināt krietnus un derīgus un apzinīgus valsts pilsoņus, varētu ar savu mazo darbu pievelt būves akmeņus valsts būvei.» Citās reizēs: «Kaut izdotos skolotājiem apzinīgi audzināt jaunos valsts pilsoņus un kaut audzēkņiem netrūktu prieka un čakluma apzinīgi skolas darbu veikt, kaut skola un māja ietu roku rokās, lai veiktu grūto, bet svētīgo jaunatnes audzināšanas darbu. Vēlos, kaut valdītu skolotāju un skolnieku, skolas un mājas starpā saskaņa, kāda ir muzikai un dziesmai, kaut vienas un otras vēlēšanās atrastu savstarpēju atskaņu, kas dzeju dara patīkamu.» (9. XII. 1924.). — «Zinu, ka daži vecāki un dažas aprindas ar mūsu skolu ir nemierā. Vecāku taisnīgos prasījumus mēs ievērosim, bet no kristīgā ētiskā gara mēs neatkāpsimies, jo mēs gribam savus audzēkņus izaudzināt par personībām, kam ir drošs mērķis acu priekšā un drošs ceļš zem kājām.» (11. XII. 1927.). —

Direktora Grīnberga pedagoģiskie uzskati atrodami skolas svētku ievadrunās un referatos, kam, piem., bijuši šādi temati: Pestalocijs, Modernais cilvēks, Non scholae,

sed vitae discimus, Vairāk prieka, Kas ir īsti inteligents cilvēks? Domātāji, uz ko runātājs atsaucas: Herbarts, Paulsens, Fr. V. Försters, Eikens.

Sniedzot pārskatu par 1924./25. māc. g., direktors Grīnbergs noraida sabiedrībā dzirdamos negatīvos spriedumus par Latvijas skolām, bet aizrāda uz nelabvēlīgiem apstākļiem, kādos skolām jāstrādā, kas skolēnu sekmju labā būtu jānovērš. Lai novērstu spēku saskaldīšanu, paviršību, izklaidību, jārevidē skolu programmas un jāsamazina, bet labi jānostiprina mācības viela, nedrīkst uzkraut skolai nepienācīgus uzdevumus, jāgādā par skolēnu materiālo apstākļu uzlabošanu un veselību, jāatrod īstās robežas skolēnu izpriecām, lai pārmērības un baudu kāre nekļūtu par šķērslī pienākumu pildīšanā; darba priekam jāklūst lielākam.

Skolas 10 gadu jubilejas gadījumā teiktā runa apskata jautājumu par skolai sprauto mērķi. Iztirzājumā noskaidrots, ka tagadējā pedagogija neatzīst citu mācību kā vienīgi to mācību, kas audzina, kāpēc skola nav jāuzskata par mācības iestādi ar skolotāju kā stundu devēju, bet gan par audzināšanas iestādi. Aizrādījis, turoties pie Herbarta, uz 5 tikumiskajām idejām, kam jāļauj iedarboties audzēkņos, runātājs noslēdz ar vārdiem: «Audzināšana ir audzēkņu iespaidošana pēc zinama mērķa, lai vispusīgi attīstītu viņu garīgos un miesīgos spēkus, lai tie kļūtu par tikumiskiem un reliģiskiem raksturiem. Tas ir bijis tas mērķis, ko esam sev sprauduši aiz nupat minētiem iemesliem.»

Atceroties 1913. g. Irlavas skolotāju kursus, archibīskapa tēvs kā sevišķi svarīgu šo kursu ieguvumu izceļ daļībnieku labo personīgo attiecību, tuvuma un uzticības nodibināšanu kopdzīves apstākļos. Pārlicība, ka viena

aroda darbinieki jātuvina, jāorganizē, liek viņam nostāties Ventspils pilsētas un apriņķa skolotāju organizēšanas priekšgalā, kad 1918. g. 1. decembrī viņu ievēl par priekšnieku jaundibināmās skolotāju biedrības pagaidu valdē, kam jāizstrādā statuti. Apstiprinātajā Ventspils skolotāju arodbiedrībā priekšnieka amatu viņš pilda līdz 1922. gadam, 1925. gadā ir valdes loceklis, 1931.—32. māc. gadā darbojas revīzijas komisijā un, ja vien nav aizņemts citur, arvien piedalās šīs biedrības rīkotajās skolotāju konferencēs. Skolotājiem viņš nolasījis šādus priekšlasījumus: Ar ko slimo mūsu laiks?, «It kā» filozofija, Teozofija un antropozofija, Māksla un tikumība, Sokrats u. c.

Latvijas neatkarība atnesa Ventspils latviešu draudzei gadu desmitiem kāroto patstāvību. Mācītājam nācās organizēt jaunos draudzes pašvaldības organus, atrast nepieciešamajiem amatiem derīgās personas un audzināt draudzes locekļus par krietniem, uzticamiem līdzstrādniekiem, par apzinīgiem pienākuma pildītājiem. Daudziem bija grūti jaunajos apstākļos izprast un izpildīt savus pienākumus, piem., reģistrēties par draudzes locekli, maksāt savu baznīcas nodokli u. c. Strādādams draudzes organizēšanas darbā, mācītājs Grīnbergs ir meklējis stiprus balstus draudzes dzīves celšanai un izveidošanai, negaidīdams labumu no ārējā baznīciskuma stiprināšanas vien. Viņa darbība rāda, ka par stiprākiem balstiem baznīcas un tautas ēkas celšanai viņš uzskata kristīgas personības, ticīgus un tikumīgus cilvēkus. Tādas ir jāaudzina, jāveido, un šis darbs nekad nebeidzas, jo paaudzes nāk un iet. Šim darbam mācītājs Grīnbergs ir pratis atrast līdzstrādniekus, kam tie paši centieni kā viņam. Atjaunoja priekš kara nodibinātos bērnu dievkalpojumu, resp. svētdienas skolas. Pilsētā tās strādāja 3 punktos. Uz ko te cenšas modināt

bērnu sirdis, vērojams «Onkuļa Teodora» vēstulēs Bitītē, ko parasti izdala svētdienas skolas bērniem arī Ventspilī: bērniem atdara acis, ļauj redzēt un māca mīlēt tikumiskas un reliģiskas vērtības. «Onkulis Teodors» vēstulēs novēl bērniem pildīt ceturto bausli, uzticīgi pildīt pienākumus, iemantot īstus draugus, pie tuvākā nemeklēt kļūdas, bet labās puses; nestāstīt pasaulei, ko ļauna par viņu dzirdējuši; nemelot, «nē» pateikt istā vietā, neglaimot, neticēt glaimiem, būt savaldīgiem, pieklājīgiem, kļūt par īstiem dievlūdzējiem, Dievu mīlēt un gudrību saskatīt jaukā Dieva dabā un dzīves piedzīvojumos. No šādā virzienā audzinātiem bērniem jāizaug krietniem jauniešiem ar dzīves prieka pārpilnību, ar drosmi, ko nepavada aukstais aprēķins. «Īstam jaunības cilvēkam ir jābūt kā kokam, kas stādīts pie ūdens upēm. Dziļi viņš laidis savas saknes dzimtenes mīkstajā zemē. Dzimtenes un tēvzemes mīlestībai jāvilņojas viņa sirdī. Īstam jauneklim jābūt kā skudrai, kas čakli gādā par nākotni.»

Gādībā par tautas un baznīcas nākotni tiek atjaunota Jaunības draugu biedrības darbība 1919. g. 26. janvārī. Vēlēšanās piedalās 76 balsotāji. Pārejot lielinieku varas mēnešiem, biedrība uzsāk rosīgu darbību, pulcinot jauniešus un jaunatnes draugus. Aug biedru skaits un biedrības nozīme pilsētas dzīvē. Iemīļotas bija kļuvušas jaunā gada sagaidīšanas sanāksmes, kurās priekšnieks mācītājs Grīnbergs, vecajam gadam aizejot, lasīja kādu priekšlasījumu. Viņa vadītās bībeles stundas stiprināja ticībā un palīdzēja nomierināties sektantu sapulcēs satrauktajām dvēselēm. Viņa priekšlasījumi šinī biedrībā sasniedza lielu skaitu, dažu gadu 16; to mērķis — kristīgā dzīves un pasaules uzskata stiprināšana. Ko lektors turējis par nepieciešamu pateikt saviem klausītājiem, noskāršams no priekš-

lasījumu tematiem (1925.—1932. g.): Viela un spēks, Kas ir dzīvība? Dzīvība pēc nāves, Okultisms; Kāpēc Dievs netaisnību pieļauj?, Dzīves prieks, Cilvēka dzīves nozīme, Kāpēc ciešanas pasaulē?, Iluzija un ideāli, Panākumi dzīvē, Reliģija un morale (10 lekc. 4 mēnešos), Kristīgo vajāšana un Kristus zaimošana vecos un jaunos laikos, Jēzus priekšzīmīgais raksturs u. c.

Biedrības korim, kas biedrības vārdam palīdzējis nodibināt labu skaņu arī ārpus Ventpils, priekšnieks arvien devis savu atbalstu. No savas puses koris nācis talkā, kuplinādams dievkalpojumus un palīdzēdams mācītājam piešķirt īpaša veida dievkalpojumiem piemērotu raksturu.

Apskatamajos 27 gados Ventpils baznīcā notikuši dažāda rakstura dievkalpojumi: svētdienu pēcpusdienās, ciešanas laika darbdienu vakaros, misijas, pretalkohola, ziemsvētku un vecgada vakaru, lieldienu rīta un valsts svētku; dievgalda dievkalpojumi klusās nedēļas trešdienas vakarā, ceturtdienā un piektdienas rītā; liturģiski un koncertdievkalpojumi; ārpus baznīcas — kapsētas svētki un dievkalpojumi debesbraukšanas dienas rītā kapsētā. Tik ļoti lielam skaitam visdažādāko dievkalpojumu sprediķiem un gadījumu (kristību, laulību, iesvētīšanu u. c.) runām nepieciešams tekstu daudzums un dažādība. Bez perikopēm mācītājs Grīnbergs tekstiem izlietojis Jāņa atklāsmes grāmatu (3 reizes), I Mozus grāmatas pirmās nodaļas, Salamana gudrības grāmatu, katķisma vārdus, dažādākos Vecās un Jaunās Derības gabalus un gadījuma runām bieži arī dziesmu grāmatas vārdus. Zīmīgi, ka viņa sprediķotāja darbību Ventpili ievada un noslēdz viens un tas pats teksts: «Jēzus Kristus vakar un šodien tas pats un mūžīgi.» (Vēst. ebr. 13, 8). Tas nozīmē, ka visam viņa sludinājumam saturu iedod nemainīgais Jēzus Kristus, ka viņa

sludinājuma pamatos guldīta nešaubīga ticība mūžīgajam Kristum. «Miļā draudze, varbūt tu gribi jautāt: Ko tad tu no šīs vietas esi sludinājis? Ko tu esi gribējis mums sniegt un dot? Nu, miļā draudze, to tu zini — vienkārša bija valoda, kuru runāju, un nesludināju neko citu kā Jēzu, to Kungu, krustā sisto un augšām cēlušos. Nerunāju no šīs vietas un altara neko citu kā par dievišķo mīlestību, kuras mums vajaga, lai zemes virsū nāktu paradizes svētība, paradizes laime. Un šo mīlestību mēs vēlamies; to mēs no Dieva izlūdzamies, lai šī mīlestība dara mūsu dzīvi siltu un gaišu. Runāju arī par to ticību, kas ir drošs pamats visai mūsu dzīvei, par to ticību, kas palīdz mums uzvaru gūt pār visu, kas stājas pretim mūsu dzīves ceļā un dzīves cīņās. Es sludināju Kungu Jēzu kā dzīvības un kā miera Lielkungu» (atvadīšanās sprediķī, 1934. g. 1. aprīlī, pēc stenogr. ar īsinājumu).

Saskanīgā akordā sadzirdams ticības un mīlestības apliecinājums un suminājums, kad no archibīskapa sirds atskan patriotisko stīgu skaņas vai arī aicinājums uz svētiem lieldienas svētkiem. «Kas bija tas spēks, stiprāks nekā mūsu cerība, nekā mūsu gaidas? Kas bija tas spēks, kas izlauzās uz āru un darija mūs spējīgus pašiem savu valsti nodibināt? Vai tā nebija klusā dzimtenes un tautas mīlestība, kas sirdīs dega, kas sirdīs liesmoja? Kaut arī viņa nezināja, kā varēs pārvērsties īstenībā, šī mīlestība taču kvēloja — dega spēks, un dega spēja padarīt sevi arvienu vērtīgākus; un tās iekšējās mantas, kas vieno tautu, darija stiprus. Neaizmirsīsim, ka mums šodien ir solijums jādod — savam Dievam kalpot un līdz ar to kalpot savai tautai un valstij. Ja mēs šo dienu svētīsim kā īstu pateicības dienu, kā ticības, cerības un paļaušanās dienu, kur

mēs Viņa priekšā solamies mīlēt savu valsti, savu tautu, līdz beidzamajam dzīves vakaram būt uzticīgiem savā dzīvē un savā darbā, un nenovērsīsimies no patiesības ne pa labo, ne pa kreiso roku, tad — lai nāktu, kas nākdams — vētras nedrīkst mūs šaubīt, vēji nedrīkst mūs aizpūst prom, viļņi nedrīkst mūs izklidināt: mēs skatīsimies uz Dievu, kas spēku dod, kas uzticību prasa.» (1930. gada 18. nov. svētku runa, pēc stenogr. ar saīsinājumu) . . . «Man prātā: vilciens patlaban iebrauc stacijā ar ievainotiem kara vīriem. Daudziem neviens ārsts vairs nevar palīdzēt — droša nāve viņiem gaidama. Tur viens nopūšas un vaid, otra acis uzrāda dziļu nogurumu. Cīņa turpinās. Te piepēši atskan muzikas skaņas. Tur skan valsts himna — Dievs, svētī Latviju! Un gurdās acis sāk spīdēt, un sirds, kas gribēja gandrīz beigt pukstēt, sāk pukstēt atkal. Kādēļ? — Tādēļ, ka pār viņiem ir nākusi uzvaras muzika. Mums liekas, it kā šiem ievainotajiem kara vīriem tēvzeme nostājas pretim un uz viņiem runā: Nebīstieties — es dzīvoju! Viņi zina: mēs mirstam, bet mūsu dzimtene — tā dzīvos. Mīļā draudze, vai mēs to pašu nevaram piemērot arī mūsu īstajām debess Tēva mājām? Lai šeit nastas nesam smagas, lai šeit pat nāve mūs skārtu, mēs nebīstamies — mēs zinām: mūžīgo dzimteni, kas mūža Tēva mājās, viņu neviens mums vairs nolaupīt nevar, jo tas dzīvības Kungs nogājis mājas vietu mums saīstījis. Tā svētīsim arī mēs šos Lieldienas svētkus kā uzvaras svētkus par grēku, par ļaunumu un par nāvi.» (Runa lieldienu naktī 1934. g. 31. martā, pēc stenogr. ar saīsinājumu).

27 gadus ir skanējusi ticības un mīlestības vēsts no mācītāja T. Grīnberga mutes ne tikai Ventspils draudzē vien. Šai laikā archibīskapa tēvs ir bijis gaidīts un iemī-

ļots svētku runātājs tuvos un tālos Latvijas novados. Viņa runas kļuva tuvas klausītājiem ar ilustratīviem piemēriem, tuvumu dzīvei un dzīvo priekšnesuma veidu. Viņa sēto labo sēklu pavadīja pārlicības dziļums, vienots ar sirds siltumu, svēta nopietnība, vienota ar gana mīlestību, domu skaidrība ar priekšnesuma dabīgumu, izteiksmes un balss kāpinājumam izaugot no sirds patiesīguma.

Savā gana mīlestībā mācītājs Grīnbergs ir rādījis paš-aizliedzīgas kalpošanas paraugu, ko sasniegt var tikai pilnīgi sevi aizmirstot, nevairoties un nebaidoties grūtību un ciešanu. Jāatceras okupācijas laiks, izaicināšana uz lieliem tribunālu Talsos, brauciens pie slimnieka uz Ovīšiem ar zvejnieku laivu «stiprā jūrā» un biežie izbraucieni draudzē pa sliktajiem zvejniekciem ceļiem, lai iegaumētu, ka ne tikai pirmkristīgajos laikos dienas pavadītas darbā un pūlēs, naktis bezmiegā, pārciestas briesmas uz jūras, briesmas savu ļaužu vidū, briesmas viltus brāļu starpā (2. Kor. 11, 26—27). Dzīvību nežēlodams, savu dzīvi viņš atdevis tiem pienākumiem, kuros viņš aicināts kalpot brāļiem un māsām. Tādā nozīmē viņš uzņēmies pienākumus, kam sakari ar Ventspili, arī ārpus Ventspils. Baznīcas virsvaldes teoloģiskā instituta vadītājs un docents, Baznīcas virsvaldes plenarsēdes un prezidija loceklis, bīskapa vietas izpildītājs, 2. Ventspils aizsargu pulka mācītājs. Divreiz bijis ievēlēts par domnieku Ventspils pilsētas domē (1921. un 1931. g.) no apvienoto pilsoņu saraksta, kurā viņš minēts kā pirmais kandidats. No 1929. g. 13. aprīļa vienu gadu bijis pilsētas domes priekšsēdētājs. Grūti iedomāties kādu kulturala vai filantropiska rakstura biedrību Ventspilī, kurā mācītājs Grīnbergs nebūtu bijis biedrs vai pārvaldes organa loceklis. Jāizceļ piedalīšanās Sarkanā Krusta nodaļas, Ventspils

Atvadoties no Ventspils ģimnazijas.

muzikas biedrības un tautas konservatorijas nodibināšanā un darbības izveidošanā, kā arī interkonfesionalās trūkumcietēju palīdzības biedrības «Saule» vadība līdz darbības izbeigšanai 1937. gadā. Jāpiemin viņa labvēlība, kas ir piederējusi arī tādām jaunatnes audzināšanas organizācijām, kam nav tieša sakara ar baznīcu, piem., skautiem, gaidām un vanāgiem. Nevar palikt nepieminēta viņa nama sirsnīgā, latviskā viesmīlība un tās kristīgās mīlestības svētība, ko tur saņēmuši neskaitami draudzes locekļi savas personīgās dzīves grūtajos brīžos un vispārīgi piemeklēti ļaudis, kam palīdzības vajadzējis.

«Manā dabā vairāk ir kalpot, ne valdīt,» tādi vārdi atzīmēti, kad Ventspils mācītājs T. Grīnbergs 1932. gadā pēc ievēlēšanas archibīskapa amatā, uzrunājis Latvijas sinodi. Tiem jāpievieno citā reizē teiktie vārdi: «Un nu, mīļā draudze, vai varam vēl teikt, ka mīlestība ir vāja un glēva? Vai varam vēl teikt, ka mīlestības pienākumi mums nav jāpilda? Trūkumu tik daudz, bēdu un skumju tik daudz, vajadzību tik daudz. Trūkst tikai, dažreiz, mīlestības, šī dzinēja spēka, kas acis dara gaišas, kas sirdis dara siltas, kas roku dara devīgu. Tāpēc, ja gribam būt īsti samarieši, tad mums jāiet pie sava Kunga un Pestītāja. Viņš dos sirdis, kas mīlē, acis, kas redz tuvākā postu. Viņš dos rokas, kas grib, kas spēj un var palīdzēt... Mīlestības darbus Viņš uzskata kā īstu kalpošanu sev, kā īstu dievkalpošanu. Tāpēc, lai tas Kungs pats mums palīdz samarieša darbus strādāt, mīlestību no tās uguns ņemt, ko Jēzus nācis pasaulē iededzināt!» (Tuberkulozes apkar. biedr. dievkalpojumā, 1928. gadā, pēc stenogr., ar saīsin.). Šinīs vārdos izskan ticības apliecība, tāpat kā tā viena teksta saturā, kas ņemts par pamatu sprediķim, Ventspils draudzē ienākot un no Ventspils

šķiroties. Tā ir ticības un uzticības apliecība Kristus garam un spēkam, tā paliekamajai nozīmei cilvēku dzīvē.

Ka dzīve ir cīņa, to archibīskaps dabūjis nepārtraukti vērot savā mācītāja darbā; no tās viņš nav atteicies, bet piedalījies tanī vairāk kā jebkurš cits Ventspils latviešu darbinieks viņa laikā. Tikai cīņas veids viņam ir savs. Tas ir saskaņots ar augšā minētajiem vārdiem un īsumā raksturojams kā kalpošana pašreizējā mīlestībā, daudzos pienākumus pildot, savam tuvākajam, savai pilsētai un draudzei, savas tautas visām paaudzēm, savai baznīcai un valstij, savam Pestītājam un Debestēvam. Kādu novērtējumu šāda veida dzīves cīņai viņš piedzīvojis 27 gados?

Pēc 2 gadu darbības Ventspils draudzē, sakarā ar 10 gadu amata svētkiem māc. T. Grīnbergu apsveica arī draudzes vārdā Jaunības draugu biedrības kora vadonis H. Zile ar runu, kuras motto «Kas mīlestību sēj, tas mīlestību pļaus.» Tai pašā gadā Jaunības draugu biedrība viņu ievēlēja par goda biedru. Ventspils skolotāju biedrības goda biedrs viņš ir kopš 1932. g., bet Sarkanā Krusta Ventspils nodaļā kopš 1934. gada. Arī jaunatne ir sapratusi sava drauga un labvēļa domas: ar dziesmām un ziediem viņu arvien ir sveikuši svētdienas skolu bērni, un apmēram 500 ģimnazijas absolventu vārdā, kas tagad jau nodibinājuši savu stāvokli dzīvē, savas skolas jubilejas apsveikumā (1938. g.) dzejnieks Fricis Dziesma veltījis bijušam direktoram šādus vārdus:

«... Lūk, archibīskaps sirmais,
kam kalpošanā mūžs kā svece sadedzis.
Viņš bija vadonis mums mīlestībā pirmais,
lai gaisma starotu pār ļaužu dvēselēm virumā,
lai dzīve diža top un saskanīgāk ris.»

A. Jaunzemis.

Literarā darbība.

Archibīskaps Dr. T. Grīnbergs sācis savu literāro darbību jau kā students ar rakstu «Tikumības mācība pie vecām vēsturīgām tautām». Šo rakstu autors bez šaubām būs iepriekš lasījis «Lettonijas» literārā vakarā, kur tas atzīts par labu un nolemts to ievietot Lettonijas aprindu izdotā rakstu krājumā «Sēta, Daba, Pasaule» 8. burtnīcā*). Autors šinī rakstā apskata tikumību pie ķīniešiem, indusiem, eģiptiešiem, persiešiem un grieķiem, apskatu nobeigdams ar Sokrata mācību. Raksta beigās aizrādīts arī uz Aristoteļa mācību. Tā esot jo plaša un par to autors sola runāt sevišķā darbā, kas tomēr atklātībā nav parādijies.

1896. gadā Grīnbergs beidz savas studijas ar kandidāta gradu un pēc parastā mājskolotāja un kandidāta laika 1900. gadā dabū mācītāja vietu Lutriņos. Šinī pastoratā kā rosīgs publicists savā laikā (1866.—1879.) bija darbojies mācītājs J. Sakranovičs, kas no Lutriņiem 9 gadi rediģējis «Latviešu Avīzes». Arī Grīnbergs Lutriņos drīz vienkāršas pie spalvas un jau 7. aprīlī 1902. gadā mācītāja K. Freudenfelda izdotā «Sprediķī» atrodam viņa sprediķi Pūpolu svētdienai. Tajā Grīnbergs apskata jautājumu, kāda nozīme tam Kungam Jēzum ērkšķu kronī priekš mūsu mīlestības, dzīves un ciešanām. Nākošā, 1903. gadā, pirmajam sprediķim seko otrs «Kristīta cilvēka dzīve ir

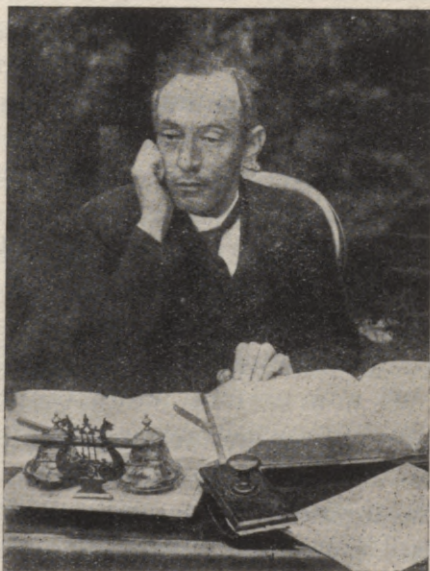
*) «Sēta, Daba, Pasaule» 8. burtn. 1893. g. 96.—104. lap. p.

«Evanģeliuma gaisma».

cīņa», un no tā laika gan reti būs atrodams kāds gads, kas nesniegtu kādu Grīnberga sprediķi.

Jau agri Grīnbergs sācis interesēties par misiju. Šī interese jo gaiši izpaužas viņa misijas rakstos, kas iespiesti «Latviešu Avīzes» baznīcas un skolas pielikumā, sākot ar 1903. gadu. Šajā gadā Grīnbergs raksta par «Misija Azantē trijās bildēs» (Nr. 1 u. 3) un «Sieviešu misija Indijā» (Nr. 9 u. 10). Kad ar 1928. gadu iznāk žurnals

T. Grīnbergs kā «Ev. Gaismas»
redaktors.

«Ārmisija», Grīnbergs silti apsveic jauno pasākumu, kaut gan ar saviem rakstiem to nav varējis kuplināt.

Rosīgu literāru darbību Grīnbergs attīsta ar 1905. gadu, kad viņš uzņemas nevien jauna garīga mēnešraksta «Evangēliuma Gaisma» izdošanu, bet arī rediģēšanu. Reliģisks žurnāls jau latviešiem bija nepieciešams, jo ar 1902. gadu bija gaitas izbeidzis «Baznīcas Vēstnesis» un nedaudzie «Latviešu Avīžu» baznīcas un skolas pielikumi nevarēja apmierināt lasītāju garīgās intereses. Darbs pie jaunā

laikraksta bija liels, jo gandrīz visu saturu vajadzēja sarakstīt pašam redaktoram. Tikai vēlāk radās daži līdzstrādnieki, kā stāstiņu tulkotāji P. Škutte, J. Ķepīts un K. Milgrāvis. Ar garāku misijas stāstu žurnālā piedalījies V. Fetlers, plašas bērnu katechezes sniegusi Salgaļes mācītāja kundze Marija Grīnere. Tās vēlāk sakopotas atsevišķā grāmatīnā, kas nesusi daudz svētības mūsu bērnu dievkalpojumos. Lielu vērību redaktors piegriezis jaunu dziesmu popularizēšanai. Žurnālā atrodam veselu nodaļu «Muzika un poezija», kurā iespiestas galvenā kārtā Kabiles mācītāja Lucava tulkotās dziesmas, daudzas pat ar notīm. Tāpat redaktors veicinājis mūsu pazīstamā dziesminieka Roberta Bērziņa dziesmu izplatīšanu, sniegdams katram žurnāla numuram kā bezmaksas pielikumu pa iespiedloksnei viņa dziesmu, kas vēlāk apvienotas pazīstamajā dziesmu krājumā «Cianas kokle».

Pāršķirstot žurnāla «Evangēliuma Gaisma» 1905. un 1906. g. g. gājumus, ko izdeva un rediģēja Grīnbergs, jāprieccājas par lielo satura vispusību, kas tajā sastopama, tāpat par to lielo darba mīlestību, ko redaktors tajā ielicis, vērīgi sekojot visām, gan reliģiskām, gan arī politiskām parādībām šajos latvju tautas vēsturē tik ievērojamos gados un tad šīs parādības pareizi apgaismojot un novērtējot savā laikrakstā.

Droši vien Grīnbergs būtu turpinājis savu svētīgo žurnalista darbību klusajā Lutriņu draudzē, ja viņam nebūtu atvēries plašāks darba lauks *Ventspils* draudzē, par kuras mācītāju viņš aiziet 1907. gadā. Zinot, ka viņam jaunajā darba vietā vairs nebūs tik daudz laika nodoties žurnāla vadībai, Grīnbergs jau bija apskatījis pēc node-rīga palīga un tādu tiešām arī atradis. Tas bija mācītājsdziesminieks Jānis Ē r m a n i s Krimuldā, kas tad ar

1907. gadu laikraksta vadību pārņēma savās rokās, pārvēršot žurnālu-mēnešrakstu par nedēļas laikrakstu. Žurnāla vadību savam pēcnācējam nododot, Grīnbergs raksta: «Nevaru citādi, ka to Kungu jo sirsnīgi slavēt par visu palīdzību, ko viņš sniedza grūtā darbā. Kad spēki gribēja pagurt un sirds gribēja izsamist, tad katru reiz tas Kungs mūs stiprināja. Un tagad, skatoties atpakaļ uz nostaigātiem divi gadiem, mēs nevaram citādi, ka ceļos krist un izsaukties: Kungs, es esmu mazs pret visām apžēlošanām un uzticību, ko tu savam kalpam esi darijis.»

Redaktoram Ērmanim, tāpat kā Grīnbergam, sākumā nācās gandrīz vienam pašam pildīt laikraksta slejas saviem rakstiem, tikai vēlāk laikrakstam rodas arī citi līdzstrādnieki, bet Grīnbergu vairs viņu pulkā nesastopam. Tas izskaidrojams gan ar darba daudzumu, gan ar to, ka vēlāk Grīnbergs galveno vērību piegrieza bērnu darbam, par kuru viņš jau sāka interesēties Lutriņos. Beidzot viņam nobriest lēmums izdot bērnu žurnālu «Bitīte», kas arī tiek realizēts ar 1913. gada sākumu.

Jaunā žurnāla gaitu ievada redaktora-izdevēja vārdi: «Ar Dieva palīgu mēs uzsākam atkal jaunu darbu, sākam izdot bērnu žurnālu Bitīte. Mēs gribam šo vārdu dodami, paši sevi skubināt, strādāt tik čakli, kā bitīte strādā, un krāt tāpat saldo medu, kā viņa to dara. Mēs zinām ļoti labi, ka darbs ir grūts, varbūt mūsu spēkam un spējām pārāk grūts, bet mēs zinām arī, ka viņš ir nepieciešami vajadzīgs, un tāpēc ar Dieva palīgu mēs to sākam. Bet tu, Kungs, svētī mūsu darbu, mūsu roku darbu svētī tu, Kungs!»

Jaunā žurnāla iekārta apmēram tāda pati, kā bija žurnālam «Evanģēliuma Gaisma»: garīgs apcerējums no redaktora, stāsti, dzejas, zinātnes drusciņas un tad katrā

«Bitīte».

numurā vēstuļu somiņa ar «Bitītes onkuļa Teodora» pamācībām un padomiem mazājiem lasītājiem, kas tiešām ļoti daudzpusīgi un vērtīgi. Tā žurnala pirmā gada vēstulēs apskatīti starp citu šādi bērnu dzīvē tik svarīgi jautājumi: atgādinājums vecākus godāt, par nesavaldīšanos, par savaldīšanos, par melošanu, par kārtību un nekārtību, par atbildību, par pienākumu pildīšanu u. t. t. Šīs «onkuļa Teodora» labās pamācības jau pilnā mērā baudīja mazo lasītāju uzticību un jādomā, ka tie šīs pamācības arī pēc labākās iespējas centās izpildīt savā dzīvē.

Žurnala otrā gada gājumā atkal ievietotas 22 «Bitītes onkuļa» vēstules, kurās viņš starp citu stāsta par saviem piedzīvojumiem un novērojumiem, piem. par misijas sapulci Talsos, Petrogradas ceļojumu, Krimuldas kap-sētas svētkiem, kara izcelšanos u. c. Žurnala otru gadu viņš beidz šādiem vārdiem: «Kad šo gada gājumu uzsākām, tad to darijām ar priecīgu cerību un kad Bitītes lasītāji pulcējās ap Bitīti kā mazas bitītes, tad neviens darbs mums nebija par grūtu. Bet kur gadu beidzam, tur mums jāsapaka, ka gads bija grūtāks, nekā to domājām. Izcēlās briesmīgais karš un daža Bitītes lasītāja tēvam bija jāiet uz karu un dažs Bitītes lasītājs un daža Bitītes lasītāja ir palikuši par bārenišiem. Un izredze nākamībā nav diezin cik spoža. Karš, kā liekas, vilksies garumā un kara grūtības būs mums vēl jānes tālāki.»

Un tā arī tiešām bija. Gan vēl nākamā 1915. gada sākumā redaktors-izdevējs izlaida dažus «Bitītes» numurus, bet tad kara apstākļu dēļ «Bitītei» bija savs lidojums jāpārtrauc un jāgaida līdz iestāsies mierīgāki laiki, lai tad varētu turpināt pārtraukto lidojumu. Bet uz to bija jāgaida ilgi, ilgi gadi.

Kad beidzot kara vētras norimušas, Grīnbergs atkal grib turpināt pārtraukto publicista darbu un 1. jūnijā 1919. gadā iznāk viņa vadībā «Svētdienas Atpūta», nedēļas laikraksts reliģijai, zinātnei, mākslai un literaturai. Kā redzams jaunā laikraksta programma nosprausta jo plaša un izdevējam-redaktoram ir jau daži līdzstrādnieki, kā R. Alitsens, kas pirmā numurā sniedzis dažas dzejas un kādu tulkojumu un J. Šviestiņš, kas stāsta par to, kas notiek dzimtenē un pasaulē. Diemžēl, politiskie apstākļi mūsu dzimtenē vēl ļoti nenoteikti un tādēļ nav jābrīnas, ka no jaunā laikraksta vairāk nekas nav parādijies, kā

vienīgi pirmais numurs. (Pēc dažām ziņām laikraksta apstāšanos izsaukusi redaktora-izdevēja slimība).

Neatkarīgās Latvijas pirmajos gados Grīnbergam bija daudz pienākumu, kā draudzē, kas bija organizējama uz jauniem pamatiem, tā arī skolā, kur tam bija uzticēts nevien vidusskolas direktora postenis, bet arī tautskolu inspektora pienākumi. Arī Saeimas deputata darbs prasīja daudz pūļu un tamdēļ arī gluži dabīgi, ka šajā laikā Grīnberga literārā darbība pilnīgi apstājusies.

Tā atjaunojās tikai ap 1926. gadu, kad sāk iznākt daži jauni periodiski izdevumi, kuru līdzstrādnieks ir arī Grīnbergs. Kā viens no tādiem izdevumiem minams A. Perlbacha lietpratīgi vadītais un gaumīgi izveidotais rakstu krājums «Ausma». Tajā no Grīnberga spalvas atrodami divi raksti: 3. burtn. «Jeremija, sājpu pravietis» un tad 5., 7. un 8. burtn. «Ar ko slimo mūsu laiks un kas pret to darams». Pirmajā rakstā jo spilgti attēlots pazīstamais Vecās Derības pravietis-cietējs Jeremija, «kā cīņas vīrs un uzvarētājs, šis vārtu sargs uz jaunu laiku, kas šo jauno laiku ar sājēm un asarām ir palīdzējis gaismā celt». Otrā rakstā, kas liekas pārstrādājums no kāda sveša plašāka darba, autors uzskaita vairākus dzīves trūkumus un nepilnības, kas izpaužoties 3 mūsu laiku ļaunumos: jušanas, gribēšanas un domāšanas slimībās. Lielu lomu pie tam spēlējot materialisms, kas tik raksturīgs modernam cilvēkam. Tam viss esot nepareizā vietā, kaut gan izliekoties, ka viss jauki sarindots. Izveseļošanās nāksot tikai tad, kad cilvēks iekšēji atgriezīsoties un sirds un galva savas lomas nesamainīšot.

Kad 1927. gadā sāk iznākt mēnešraksts «Jaunatnes Ceļš», tad jau pašā pirmā žurnala burtnīcā atrodam Grīnberga rakstu «Dāvida un Jonatāna draudzība», kurā rā-

dīts, kāda dārga manta ir īsta, sirsnīga, uzticīga draudzība. — No tā laika gan reti atradīsim kādu «Jaunatnes Ceļa» gada gājumu, kurā Grīnbergs nebūtu piedalījies ar kādu rakstu. Tā jau nākošā 1928. gadā tur lasām viņa apcerējumu «Kristīgā mīlestība» un «Kā jaunatnē modinama mīlestība uz ārmisiju». — Kad 1929. gadā Latvijas universitāte Grīnbergu promovēja par teoloģijas goda doktoru, viņš šinī gadījumā nolasa lekciju «Algas jeb atalgojuma jautājums evaņģēlijos», ko iespiež «Jaunatnes Ceļā». Tā Grīnbergs palicis «Jaunatnes Ceļam» uzticīgs līdzstrādnieks līdz pat mūsu dienām, kur viņam, daudziem amata darbiem un pienākumiem apkrautam, tiešām maz atliek laika nodarboties ar rakstniecību. Vēl šī gada «Jaunatnes Ceļa» 1. numurā iespiests Grīnberga raksts «Baznīca un baznīcas», kur viņš runā par ārienes redzamās baznīcas neredzamo baznīcu — kristīgo draudzi un svēto biedrību.

Līdzī strādājot pie «Jaunatnes Ceļa», Grīnbergam radās iespēja atjaunot savu bērnu žurnālu «Bitīte». Tas notika 1928. gada sākumā, kad «Bitīte», kā «Jaunatnes Ceļa» pielikums, sāka savu vairāk kā 12 gadu pārtraukto lidojumu, lai «no jauna apmeklētu mīļos dzimtenes bērnus un nestu tiem saldo garīgo medu.» Gan atjaunotā žurnāla apjoms un veids ir stipri mazāks, nekā tas bija viņa darbības pirmajā posmā, bet «gars ir tas pats». Jau ar pirmo numuru «Bitītes onkulis» atjauno savas vēstules mazajiem lasītājiem, pastāstīdams tiem par kādu senlaiku varoni, kas aizgājis bojā tādēļ, ka tam neesot bijis tuvumā neviena palīga. «Bitītes onkulis» aizrāda, ka mums tāds palīgs ir Jēzus Kristus, kas mums ir vienmēr tuvu.

Šādā garā vadīta nu «Bitīte» jau 12. gadu atkal lido pa mūsu dzimtenes ārēm, censdamās veidot mūsu bērnu «sirdis par tādām, kas skaidrākas kā vissmalkākais zelts,

kas cietākas, kā viscietākais dimants un kas bez traipiem, kā visdzidrākais kristals». Kurš bērns gan tagad Latvijā nepazīst «Bitītes onkuli»? «Bitītes» lapiņas mazie lasītāji daudzkārt gaida ar lielu nepacietību, lai atkal klausītos mīlā onkuļa mācības, priecātos par viņa asprātīgiem uzdevumiem, «Bitītes» skaistiem stāstiņiem un dzejām. Tiešām, mūsu bērnu labā jāvēlas, lai ilgi vēl būtu lemts «Bitītei» lidot, onkuļa Teodora vadībā.

Šajā sakarībā jāaizrāda arī uz Grīnberga izdoto un vadīto «Bērnu kalendaru Bitīte», ko viņš izdevis sākot ar 1927. gadu un kas, pilnīgi «Bitītes» garā vadīts, vēl tagad ir mīļš draugs mazajiem lasītājiem.

Jau redzējām, ka Grīnberga darbi vienmēr vairojās, jo ar 1925. gadu viņš kļūst Baznīcas virsvaldes loceklis, vēlāk archibīskaps un profesors. Neskatoties uz visu to, viņa čaklā spalva tomēr vēl atrod laiku kaut ko uzrakstīt. Kad 1935. gadā, sakarā ar Ventspils baznīcas 100 gadu jubileju, iznāk šis draudzes piemiņas grāmatiņa, tad tajā atrodam Grīnberga sarakstītas «Īsas ziņas par draudzes dzīvi no 1907.—1934. gadam», kur viņš pastāsta daudz interesantu gadījumu no savas rosīgās draudzes gana darbības. — Laikrakstos «Jaunākās Ziņas» un «Rīts» šad tad parādas Grīnberga garīgi apcerējumi uz augstiem svētkiem, tāpat viņš ar saviem svētīga darba novēlējumiem kuplinājis jauniznākušo periodisko izdevumu pirmos numurus, piem. «Ceļu» 1935. gadā un «Vairogu» 1938. gadā.

Ar to nu galvenos vilcienos būtu apskatīta Grīnberga literārā darbība, kas ar lielākiem vai mazākiem pārtraukumiem aptver gandrīz 50 gadu ilgu laiku sprīdi. Viņa rakstus pārlasot, jānāk pie slēdziena, ka lai gan tajos neparādas diez kādas spīdošas literata dāvanas un tie arī neliecina par izcilu domu bagātību, tomēr nav noliedzams,

ka viņa rosīgā darbība kā vispār, tā arī rakstniecībā, nav bijusi bez paliekamas svētības. Tagad, atskatoties uz viņa 40 gadu mācītāja darbību, mums ar prieku jāliecina, ka viņš pareizi uztvēris īsta Kristus mācekļa uzdevumu, nevien vārdiem, bet arī rakstiem sludināt cilvēkiem tā Kunga prātu.

G. Š a u r u m s.

Bērnu un jaunatnes darbā.

Vērojot archibīskapa prof. Dr. theol. Grīnberga 40 g. mācītāja darbību, top skaidrs, ka darba devējam un darba darītājam jāstāv ciešos sakaros, lai darbs varētu sekmīgi izdoties. Darbiniekam jāzin, kas īsti jādara, un jāņem vērā aizrādījumi, kā uzdevums vislabāk veicams. Jēzus Kristus ir darba devējs mācītājam. Ikvienam jājauc: «Kāds ir tas darbs, kas man jādara sava Kunga uzdevumā un kā es vislabāk to varēšu veikt?» Zīmīgi ir Pestītāja vārdi, kādus Viņš teicis savam māceklim Pēterim pēc augšāmcelšanās: «Gani manus jērus, gani manas avis!» Šajos vārdos mēdz saskatīt evaņģeliskā dvēseļu gana pienākumus. Ja nu vēl šā uzdevuma uztvere vienota ar mīlestību uz pašu dzīvo Pestītāju, tad nav citas izejas, ka visu savu dzīvi un darbu ziedot šim, tik ļoti grūtajam, bet gan arī bezgalīgi jaukajam un skaistajam pienākumam. Ja jau nu taisnība tas, ka bērnos un jaunatnē ir tautas nākotne, tad gan arī neapšaubama būs patiesība, ka kristīgos bērnos un jaunatnē ir kristīgās draudzes un kristīgas tautas nākotne.

Tas viss nu runā nepārprotamu valodu, ka viens no mācītāja visnopietnākiem uzdevumiem ir — piegriezt vēribu bērniem un jaunatnei, izpildīt Pestītāja vārdus: «Gani manus jērus!» Kā spilgts piemērs tāda sava uzdevuma uztverei un izpratnei ir savā mācītāja darbā bijis mūsu archibīskapa tēvs.

Bērniem un jaunatnei viņš ir dāvājis daudz no savas

cilvēku mīlestībā pukstošās sirds. Visā savā 40 gadus ilgajā mācītāja darbā archibīskapa tēvs pielietojis dažādus veidus un līdzekļus, lai bērniem un jaunatnei palīdzētu augt un tapt par Kristus mācekļiem.

Jau Lutriņos būdams, sākot ar 1900. gadu, jaunais mācītājs Grīnbergs piegriez nopietnu vērību bērniem, turēdams bērnu dievkalpojumus svētdienās un svētkos, izņemot tikai auksto ziemas laiku, kad mazajiem baznīcēniem bija grūti šos dievkalpojumus apmeklēt.

Pārgājis uz Ventspili, mācītājs Grīnbergs ar bērnu mīlestības pilno sirdi domā par to, kā palīdzēt saviem mazajiem draugiem. 1908. g. viņš nodibina «pieci kapeiku skolu» jeb bērnu dārzu. Te viņš pats no saviem līdzekļiem gādā par vadītājas uzturu un dzīves vietu, bet algu — 10 rubļus mēnesī — izmaksā jaunības draugu biedrība, kuru mācītājs nodibināja tai pašā laikā. Sākumā bērnu saņāca vairāk kā simts. Par 5 kapeikām te bērnus uzraudzīja un ar viņiem nodarbojās no 9 rītā līdz pulkst. 18 un divas reizes dienā pabaroja — pusdienā un launagā. Dažus gadus vēlāk bērnu dārzu uztur jaunības draugu biedrība viena pati.

Arī Ventspilī no visiem drīzi iemīļotais mācītājs katru svētdienu pulcina bērnus dievkalpojumos. Sākumā šie dievkalpojumi notiek grupās, pie kam kā skolotājas-palīdzes darbojas beidzamās klases ģimnazistes. Tā apvienojās bērnu un jaunatnes darbs, un svētība nāk bērniem un jaunām skolotājām no Kristus kalpa mācītāja, kas ar tādu sirsnību nodevās šim darbam.

Drīzi vien dziesmu mīļotājs mācītājs nodibina bērnu un meiteņu kori, no kuriem pēdējais bija ļoti iemīļots un tika dēvēts par «engēlišu kori». Lai jaunatnes darbā ievilkto plašākas aprindas, 1908. g. mācītājs nodibina jauni-

Bērnu vidū.

bas draugu biedrību un visu laiku ir šīs biedrības priekšnieks un vadītājs. Šī biedrība ir attīstījusi ļoti rosīgu darbību, visu laiku darbojusies kristīgā garā un ir saaugusi ar savu baznīcu. Biedrībā radās paprāva bibliotēka, par ko rūpējās grāmatu draugs mācītājs, gādādams arī par dažādiem žurnāliem, lai jaunatnei būtu pieietama laba un veselīga lasama viela. Vai ikkatru mēnesi tika noturēti referātu vakari, kur biedrības priekšnieks pats jaunai audzei cēla priekšā apcerējumus par interesantiem tematiem. Arī te biedrības vadītājs-mācītājs piegriezta dzīvu vērību dziedāšanai kori, nodibinādams jaunības draugu biedrības kori. Vesels notikums Ventspils dzīvē ir bijuši bērnu svētki, kurus mācītāja vadībā noturēja ik gadus un kuros dalību ņēma ap 1200 bērnu, dažiem tūkstošiem ļaužu piedaloties. Šos bērnu svētkos dalību ņēma visi trīs kori: bērnu, meiteņu un jaunības draugu biedrības koris. 1933. g., kad

Ceļā uz bērnu svētkiem Ventspilī.

jaunības draugu biedrība svinēja 25 gadu svētkus, vēl kā biedrības priekšnieks, bet gan arī kā goda biedrs mīļoto līdzdarbinieku vidū, sastopams archibīskapa tēvs. 25. g. svētkos jaunības draugu biedrības koris bija sarīkojis koncertu baznīcā, kur uzveda Mendelsoņa oratoriju «Elija». Varētu vēl pieminēt biedrības priekšnieka-mācītāja nopelnus ekskursiju sarīkošanā, kur starp citām notika ekskursijas arī uz ārzemēm, piem., Zviedriju.

Ventspils mācītāja gādību par bērniem mēs redzam arī baznīcas skolā. Sākot ar 1908./09. g., tā attīstījās tik ļoti, ka viņā bija ap 200 skolnieku, pie kuriem strādāja 4 skolotāji.

Kad uz bīskapa K. Irbes tēva ierosinājumu nodibinājās biedrība «par ticību un baznīcu», par viņas priekšnieku ievēlēja Ventspils mācītāju T. Grīnbergu. Viņš pie šīs biedrības Ventspils nodaļas 1927. g. 6. II nodibināja jaunatnes pulciņu. Kā saistas jaunatnes un bērnu darbs,

redzam mēs no tā, ka liela loma pulciņa gaitās savā laikā piekrita pulciņa dvēselei — agrākai archibīskapa tēva svētdienas skolas skolniecei, kas, lai gan dzīvodama ārpus Ventspils, atrada laiku pulcināt jaunatni un vadīt svētdienas skolu.

Bērni un jaunatne archibīskapa tēvu ļoti iemīlojuši, sevišķi «Bitītes» bērni. Viņi to mēdza saukt «mūsu tētiņš». Kad archibīskapa tēvs stājās savā virsgana amatā, Ventspils bērni veltīja savam «mīlam tētiņam» starp citu šādus vārdus:

«Mēs bērni Tevi mīli sveicam Kā pirmo draudžu virsganu, Kā Dieva kalpu Tevi teicam Un vadoni visaugstāko. Tu latvju zemes bērnu draugs, Tev latvju tauta — darba lauks.

Mēs Dievu savas tautas labā Par Tevi, tētīt, gribam lūgt: Lai vada Viņš, lai sargā, glabā, Lai svētī darbu vīnkalnā. Dievs žēlīgs, bērnus paklausīs, Viņš Tevi svētīs. pavadīs.»

Un jaunatne viņu pavadīja ceļā ar novēlējumu:

«Novēlam, mēs novēlam,

Visu labu novēlam . . .

Lai gan sarma matos mirdz,

Tēvs, Tev jauna, mīļa sirds,

Draudzes jaunatnei kas tuva, —

Nu to Latvija sev guva.

Mīlais tētīt, labais draugs,

Darba lauks Tev' projām sauks.»

Savu mīlestības degsmi uz bērniem archibīskapa tēvs pauž jau 13 gadus iznākušā «Bitītes» kalendārī un žurnālītī «Bitīte», kas ir mīļš draugs un padoma devējs ikvienam svētdienas skolniekam, ikvienam bērnam. «Tu zini, ka Tev būs nākt pie tā lielā bērnu drauga Jēzus. Viņš Tevi

svētīs un Tev palīdzēs klūt par īstu Dieva bērnu. To no sirds Jums visiem mīļiem lasītājiem un lasītājām novēl Jūsu onkulis Teodors.» Tā raksta archibīskapa tēvs «Bitītē». Mazais žurnālists, kas «veltīts bērniem, kas grib rātņi būt,» domāts lielā mērā svētdienas skolai jeb bērnu dievkalpojumiem. Bet «Bitīti» ar visu savu lielo audzinātāja prasmi mīlais Teodora onkulis grib dot rokā ikvienam bērnam. Kas gan nebūs lasījis viņa vēstules bērniem? Tur klasiski vienkāršā, saprotamā valodā tiek izlikta kāda dzīves gudriņa Kristus garā. Tā ir tik praktiski piemērota patiesībā, labi iegaumējama un saprotama, kas patīkami lasīt ne tikai maziem, bet gan arī jaunatnei un pieaugušiem. «Bitītes» darbs archibīskapa tēvam sevišķi mīļš. Kad viņš uzņēmās virsgana pienākumus, daži domāja, vai viņam būs laika diezgan nodoties arī «Bitītes» rediģēšanai. Neraugoties uz saviem tik daudziem un dažādiem pienākumiem, viņš arvienu ar lielu mīlestību veic šo darbu. Caur «Bitīti» archibīskapa tēvs arvienu paliek sakaros ar mūsu baznīcas bērniem, kas apmeklē svētdienas skolas, bērnu dievkalpojumus un citiem mazajiem draugiem.

Ja jaunatnes darbs mūsu draudzēs šos 14 organizēšanas un veidošanas gadus tā pieaudzis, tad par to liela pateicība pienākas arī archibīskapa tēvam. Jau tai laikā, kad jaunatnes darbs bija sākumā un bīskaps Irbes tēvs to atbalstīja ar visu savu autoritāti, toreizējais Ventspils mācītājs strādāja šai darbā līdzī, to visādi jo sevišķi savā draudzē, kā dzirdējām, ar lielu mīlestību vadīdams, bet gan caur savu piemēru un citādi to veicinādams un sekmēdams. Gandrīz vai ikvienosursos māc. Grīnberga tēvs piedalījās ar kādu referātu un aizrādījumu.

Jaunatnes darbu archibīskapa tēvs tā ir iemīļojis, ka viņš, arī būdams savā augstā amatā, ar lielu labpatiku un

savu svētību piedalas jaunatnes sanāksmēs unursos. Tās ir svētķu dienas jaunatnei, kad tā var apsveikt savu sirsnīgi mīļoto archibīskapa tēvu savā vidū. Nebūs par daudzī teikts, ja apgalvosim, ka archibīskapa tēvs ir mūsu bērnu un jaunatnes darba stiprākais balsts, kas šo darbu pats ir strādājis un strādā un kuram pieder viņa mīlestības pilnā sirds.

Ja atceramies, ka archibīskapa tēvs ir bijis kādu laiku tautskolu inspektors, Ventspils ģimnazijas direktors, arī pirmais teoloģiskā instituta direktors, ir Latvijas universitates teol. fakultates profesors, tad varam redzēt, ka viņš savos 40 mācītāja darba gados ar visu savu sirds degsmi ir pūlējies pildīt sava Kunga un Meistara Jēzus Kristus pavēli un mīlestībā uz Viņu «ganijs Viņa jērus». Par to arī Pestītāja svētība viņu pavadījusi visā garajā darba cēlienā, arī ieceldama viņu no mazuma pār lielumu. Varam tikai no sirds lūgt mīļo Debesu Tēvu, lai Viņš tik ļoti mīļoto bērnu un jaunatnes draugu uzturētu sveiku un veselu vēl ilĝus, ilĝus gadus svētītā virsgana darbā!

E. S t a n g e.

Saeimas deputats.

Mūsu mīļoto archibīskapu Dr. theol. T. Grīnbergu ievēlēja pirmajā Latvijas Saeimā 1922. gada oktobrī kā kristīgās nacionalās savienības kandidatu no Kurzemes apgabala. Tas it dabīgi. Jo pats še audzis un vēlāk pašreizdzīgi un nenogurstoši darbojoties šinī apvidū, viņš bija iemantojis nedalītu piekrišanu visdažādākās mūsu tautas aprindās. Tāpēc ar tā saukto grozamo listu ievēšanu bijušās Saeimas vēlēšanu sistēmā viņš izvirzījās pēc nodoto balsu skaita šī saraksta priekšgalā Kurzemes apgabalā.

Kā deputats mūsu tagadējais archibīskaps darbojās pirmās Latvijas Saeimas pirmā un otrā sesijā. Uz paša vēlēšanas viņu kā kristīgās nacionalās savienības pārstāvi ievēlēja izglītības komisijā. Šī komisija toreiz izstrādāja vairākus svarīgus mūsu izglītības lietas kārtojošus likumprojektus, starp tiem arī Latvijas universitātes satversmi, kurā ietilpst arī mūsu Teoloģijas fakultate. Šinī darbā archibīskaps aktīvi piedalījās un viņam nācās uzstāties ar runām par šo jautājumu divas reizes arī Saeimas plenarsēdēs.

No citiem jautājumiem, kur archibīskaps aktīvi piedalījās, bija Saeimas iesniegtais likumprojekts par telpu piešķiršanu Latvijas katoļu bīskapam, katedralei un dzīvoklim Rīgā. Še viņam nācās ar visu sirdi aizstāvēt mūsu ev. luterticīgo viedokli, jo Jēkaba baznīca, ap ko še gāja cīņa, taisni mūsu reformācijas un tautības jautājumos ieņem iz-

cilu vietu. Pretī mūsu ev.-luterticīgo vairuma gribai, nācās mums šo baznīcu atstāt. Šo sarūgtinājumu mūsu archibīskaps prata panest kristīgā garā, sacīdams: «Tad ņemsim arī šo krustu uz sevi un nesīsim.»

Vēl mūsu archibīskaps ņēmis dalību likumprojekta ierosinājumā par Krišjāņa Barona stipendijām. Ar Kr. Baronu jau viņu saista radniecības saites un tāpēc arī šē viņš labprāt piedalījās ar savu prātu un sirdi.

Vēl daži jautājumi un priekšlikumi Saeimā, ko archibīskaps līdzparakstījis, un tad viņš noliek mandatu pirms Saeimas laika izbeigšanās. Saeimas satrauktā un, visumā runājot, nenosvērtā un neatbildīgā darbība un par visām lietām partiju intereses, nesaskan ar mūsu archibīskapa miermīlīgo un sevī kristīgu atbildību nesošu dabu. Ar visu sirdi viņš nododas darbam, kur var visu sevi ziedot un kalpot savai tautai, kuru tas patiesi mīlē.

K. I r b e.

Ievešana archibīskapa amatā.

Svētdien, 1933, g. 5. novembrī, notika archibīskapa prof. Dr. T. Grīnberga svinīga ievešana amatā resp. iesvētīšana. Tā bija skaista svētku diena ne tik vien Rīgā, Doma baznīcā, kas bija tērpusies svētku glītumā, bet arī visā Latvijā. Kur vien paceļas mūsu dievnamu slaidie torņi pret debesīm, kur vien skan mūsu skaistās evaņģeliskās dziesmas, tur šī diena ienesa svinīgu svētku noskaņu baznīcas tautas namos un sirdīs. Tādi svētku brīži ir gaiši mirkli mūsu dzīvē, kas ar savu mirdzumu skar un gaismo arī ikdienas nopietno seju.

Kas svētkiem dod viņu dziļāko saturu, ir kāda ideja, ko tie pauž, un personība, kurā iemiesojas šī ideja un kas ir šīs idejas nesējs. Tas nosaka svinību raksturu un dziļumu. Tik lielas, cēlas idejas un to Dieva svētītie nesēji spēj padarīt svētkus par tautas svētkiem. Varam sacīt, ka archibīskapa iesvētīšanas diena bija visas evaņģeliskās tautas svētki. Tauta saprata, kāda nozīme ir archibīskapa amatam mūsu baznīcā, un tauta pazina, cienīja un mīlēja savu pirmo archibīskapu Grīnberga tēvu, kura gaišā personība ir mūsu baznīcas augstākā amata nesēja. Tamdēļ evaņģeliskā tauta ar lielu sirsnību piedalījās archibīskapa tēva ievešanas svinībās un nesa viņu uz savām lūgšanu rokām Dieva svētā vaiga priekšā. Šinī dienā skaisti izpaudās ticīgās tautas vienprātība un gara vienība. Tā dod archibīskapa tēvam stipru moralisku atbalstu.

Rodas jautājums, kamdēļ archibīskapa T. Grīnberga ievēšana amatā resp. iesvētīšana notika tik vēlu. Jo bija pagājuši divi gadi no tā brīža, kad bij. bīskaps Dr. K. Irbe nolika savas pilnvaras un aizgāja atpūtā (1931. g. sinodes 10. novembra sēdē). Lai tas būtu saprotams, metīsim īsu skatu mūsu baznīcas tā laika posma vēsturē.

Bīskapa Dr. K. Irbes aiziešana atpūtā notika pēkšņi, sinodei tā nāca negaidīta. Par tās iemesliem te mums nav jārunā. Jaunām baznīcas galvas vēlēšanām sinode nebija sagatavota. Vēlēšanas bija jāatliek. Sinode uzdeva sagatavošanas darbus Baznīcas virsvaldes plenumam. Plenumam bija uzlikts par pienākumu izvēlēties līdz tā pašā gada novembrim vai decembrim bīskapa vietnieku, kas lai vadītu baznīcas garīgās lietas līdz bīskapa ievēlēšanai. Drīzi sanāca plēnums uz savu sēdi un tanī ievēlēja Ventspils draudzes mācītāju Dr. T. Grīnbergu par bīskapa vietas izpildītāju. Dr. T. Grīnbergs nevarēja no savas Ventspils draudzes tik viegli šķirties, ar kuru viņš bija cieši saaudzis, to ilgu gadus ar lielu mīlestību apkalpodams baltās un nebaltās dienās. Tikai pēc kāda laika viņš atstāja Ventspils draudzi un pārnāca uz Rīgu.

Sinode, pēc skaita astotā, sanāca uz sēdi 1932. gada 29. martā. Kā galvenais punkts stāvēja dienas kārtībā bīskapa vēlēšana. Bet pirms sinode stājas pie vēlēšanas, tika pacelts jau agrāk bieži cilātais jautājums par mūsu baznīcas galvas nosaukšanu. Jau 1922. g. 16. jūlijā Zviedrijas archibīskaps savas iesvētīšanas runas beigās Rīgas Jāņa baznīcā teica: «Pilnīgi saskanētu ar evaņģēliskās baznīcas autoritāti latvju tautā, ievērojot Rīgas stāvokli Eiropā, ka viņas virsganu sauc par Latvijas archibīskapu.» Šo jautājumu sinodē cilāja jau vairākkārt, bet tas palika neatrisināts. Tagad 1932. g., tā tad pēc desmit gadiem,

tas atkal bija pacelts un nolikts dienas kārtībā. Iztirzā-
jusi jautājumu, sinode ar lielu balsu vairākumu izšķīrās
par archibīskapa nosaukumu. Tas bija svarīgs principia-
las dabas lēmums, kas protams ietver sevī vairāk kā vien-
kāršu nosaukuma maiņu. Tas dod stiprāku balstu mūsu
baznīcas vienības idejai un pašam amatam lielāku autori-
tāti. Latvija ir tagad trešā no protestantiskajām ziemeļu
zemēm (Zviedrija un Somija), kuru baznīcas virsgans nes
archibīskapa nosaukumu.

Pēc šā lēmuma pieņemšanas stājās pie vēlēšanām.
Archibīskapa amatam bija uzstādīts kā kandidats —
Dr. T. Grīnbergs; lielā vienprātībā sinode viņu ievē-
lēja savā 1932. g. 29. marta sēdē par Latvijas ev.-lut.
baznīcas archibīskapu. Dr. T. Grīnbergs ir tā tad pirmais
ši augstā amata nesējs Latvijas baznīcā. Divu prāvestu
pavadīts, archibīskaps ienāca zālē. Sinodaļi saņēma baz-
nīcas galvu ar baznīcas himnu «Dievs Kungs ir mūsu
stiprā pils». Prāvests Avots apsveica archibīskapu sino-
des vārdā. Tad klātesošie prāvesti un prezidija garīgie
locekļi uzlika archibīskapam rokas svētīdami. Pēc tam
sinodes dalībnieki svinīgā noskaņojumā nodziedāja svētī-
šanas dziesmu: «Svētī, Kungs, un sargi!»

Archibīskaps, atbildēdams uz apsveikumu, starp citu
teica: Ja baznīca sauc, nevaru atteikties; mēģināšu strā-
dāt, ko spēšu. Mūsu baznīcā jābūt patiesībai, taisnībai un
mieram. Baznīcai par labu jāziedo viss. Viss var izdoties,
ja mēs uzskatīsim sevi par strādniekiem tā Kunga vīna
kalnā un kalposim Viņam ar šķīstu sirdi.

Baznīcas virsvaldes plenums savā nākošajā sēdē ievē-
lēja archibīskapu Dr. T. Grīnbergu arī par Baznīcas virs-
valdes prezidentu. Tā archibīskaps uzņēmās vadības darbu
pilnos apmēros. Bet formala ievēšana amatā resp. iesvē-

tišana vēl nebija notikusi. Tamdēļ archibīskaps vēl nevalkāja augstākā virsgana tērpu, to mēdz viņam pasniegt pie iesvētīšanas.

Bet iesvētīšana novilcinājās veselu gadu un ilgāk. Kāpēc? Šis jautājums ir stipri sarežģīts. Pievedīsim šeit tikai visnepieciešamākos datus, lai min. stāvoklis būtu saprotams. Te ir apskatami divi jautājumi.

Rīgas Doma baznīca skaitījās par archibīskapa katedrālī jau kopš 1923. g. Tā skaitījās, bet visi apstākļi, kas ar to stāvēja sakarā, nebija galīgi nokārtoti. 1931. gada 29. septembrī iznāca likums, kas nodibināja patstāvīgu Doma baznīcas pārvaldi. Ar to Doma baznīca bija izņemta no sinodes un Baznīcas virsvaldes pārzināšanas un nodota patstāvīgam pārvaldes organam, kas nav atbildīgs sinodes priekšā. Šis likums nonāca pretrunā ar 1928. g. likumu t. i. ar baznīcas satversmi, pēc kuras sinodei resp. Baznīcas virsvaldei pieder noteikšana par visām baznīcām Latvijā. Min. 1931. g. likums noteica pārvaldes padomes sastāvu, kurā tās dalībnieki iegāja ar 11 balsīm. Bet no šīm 11 balsīm piederēja archibīskapam tikai viena balss. Tā tad viņš savā katedralē nebija noteicējs un nevarēja uzņemties atbildību par to. Tamdēļ nav jābrīnās, ka archibīskaps vēl kautrējās oficiāli ieiet savā katedralē, pirms nav novērsti apstākļi, kas traucēja baznīcas vienību un nostādīja paša archibīskapa tēvu neveiklā stāvoklī.

Bet vai tamdēļ lai ciestu baznīcas darbs? Mūsu archibīskaps nav tas cilvēks, kas varētu mierīgi noraudzīties un ļauties ciest baznīcas interesēm kāda nenokārtota laicīgu apstākļu dēļ. Kad viņš redzēja, ka baznīcas darbs un pienākums viņu sauc, tad viņš tūlīt nolēma ieiet savā katedralē, kaut arī vēl ceļā nebija viss nolīdzināts. Pārāk augstu viņam stāv viņa svētais garīdznieka pienākums.

tam viņš neļauj uzkrīst ne mazākajai ēnai. Archibīskaps gāja, kad viņu baznīca sauca, un baznīcas tauta pavadīja savu virsganu.

Otrs jautājums stāvēja sakarā ar pašu ievēšanu. Kad bija nolemta archibīskapa ievēšana, dabīgi pacēlās jautājums, kas izdarīs ievēšanas resp. iesvētīšanas aktu. Mūsu baznīcas satversmē tāds gadījums nav paredzēts. Domāja, ka to varētu darīt atpūtā aizgājušais bīskaps emer. Dr. K. Irbe, kurš atradās mūsu vidū. Bet bīskaps Irbe atteicās. Tad skati vērsās uz tām zemēm, kuru augstākie garīdznieki pie mums viesojās 1922. g. mūsu baznīcas pirmā bīskapa iesvētīšanas gadījumā. Toreiz mūsu bīskapu Dr. K. Irbi un vācu draudžu bīskapu Dr. P. Pelchavu iesvētīja Zviedrijas archibīskaps Dr. N. Sederblums, un svinībās piedalījās Igaunijas bīskaps Dr. P. Kukks un Berlīnes ģenerālsuperintendents Burkhards.

Tā kā mūsu baznīcas attiecības ar Zviedrijas baznīcu ir kļuvušas draudzīgas un ciešas, tad baznīcas ļaudis jau priecājās cerībā, ka arī šoreiz redzēs Zviedrijas archibīskapu mūsu svinībās, lai viņš svētītu mūsu archibīskapu, viņam oficiāli stājoties savā augstajā amatā. Sakarā ar to baznīcas aprindās sāka diskutēt vēl vienu domu, kam līdz šim nebija piegriezta vērība, — tā ir tā sauktā apustuliskā sukcesija. Zviedrijas protestantiskā baznīca, ievēdama bīskapu institutu, ir savā laikā pieņēmusi sukcesijas dogmatu ar zināmiem ierobežojumiem un to ievēro, iesvētot savus bīskapus. Tā tad Zviedrijas archibīskaps Sederblums, iesvētīdams mūsu pirmo bīskapu, ir viņam devis apustuliskās sukcesijas svētību pēc Zviedrijas baznīcas uztveres. Kaut gan archibīskaps Sederblums ne iesvētīšanas dievkalpojumā ne savā runā ne ar vienu vārdu neminēja sukcesijas domu, tomēr bija tā jāsaprot, ka viņš bija

iesvētīšanu izdarījis Zviedrijas baznīcā pastāvošā sukcesijas pilnvarā. Tā tad mūsu baznīca bija pieslējusies Zviedrijas baznīcas līnijai un pa daļai arī pieņēmusi Zviedrijas baznīcas bīskapu tērpu. Šis jautājums vēlāk pie mums nav nemaz cilāts, un mums tanī nebija pilnīgas skaidrības. Bet tagad, kur gatavojamies mūsu archibīskapa iesvētīšanai, uzpeldēja sukcesijas jautājums visā asumā, radās tam arī piekritēji, tanī vajadzēja skaidrības. Vajadzēja par to būt skaidrībā: kā saprast sukcesiju un kāda tai var būt nozīme mūsu baznīcā?

Lai to saprastu, jāzina sukcesijas dogmata vēsture un tā jēdziens pēc būtības. Apustuliskā sukcesija ir Romas katoļu baznīcas darināts dogmats tās monarchistiskā episkopata varas balstīšanai. Apustulis Pēteris esot nodibinājis Romas krist. draudzi, bijis tās pirmais bīskaps un to vadījis 25 gadi. Nomirdams viņš esot iecēlis savu pēcteci, to iesvētījis rokas uzliekot un tam nodevis apustuliskās pilnvaras. Viņa pēctecis savukārt devis apustulisko svētību tālāk, un tā ejot nepārtrauktā rindā no rokas rokā caur visiem gadu simtiem līdz mūsu dienām (sal. Fr. Heiler, *Im Ringen um d. Kirche*, München 1931.). — Savāds uzskats. Tas mums protestantiem ir pilnīgi svešs. Bet galvenais tas, tas stāv uz vājiem pamatiem. Šim dogmatam ir kļūda jau pašā saknē. Jo nav pierādams, ka Pēteris būtu dibinājis Romas draudzi, ka būtu bijis tās bīskaps un vēl tik ilgu laiku. Tikpat grūti, pat neiespējami pierādīt, ka min. svētības pasniegšanas virkne bijusi bez pārtraukumiem. Bet ja ir tāda nedrošība, tad jau tā izprastā svētība ir apdraudēta. Protestantu vēsturnieki pierāda, ka sukcesijas dogmats ir radies tik otrā gadu simtā pēc Kr. monarchistiskā episkopata autoritates balstīšanai (sal. A. Harnack, *Chronologie d. altchristl. Litteratur*

1897, un E. Kohlmeijer, zur Ideologie d. ältesten römischen Bischofsliste, 1926). Sīkāk protams šeit nevaram šo jautājumu iztirzāt. Aizrādīsim tik uz visvecāko krist. pirmdraudzi, kuras apustulis Pāvils Gal. 2, 2 skaidri pasaka, ka viņš nav no Pētera ne ordinēts ne apstiprināts, ne arī atzīst, ka viņam no Pētera tāda apstiprināšana būtu vajadzīga. Pāvils, kurš «vairāk strādājis kā visi citi apustuļi», ir saņēmis savu aicinājumu un svētību tieši no paša Kristus.

Reformacija noraidīja apustuliskas sukcesijas dogmatu. Šmalkald. art. de potest. et jur episk. § 67 saka: «Kur vien ir draudze, tur tai ir pienākums (tiesības) sludināt evaņģēliju (jus administrandi evang.). Tamdēļ draudzei vajaga būt tiesībai sev prasīt izvēlē un ordinēt garīgus darbiniekus (ministri). Šī tiesība ir draudzes sevišķa dāvana, ko tai nevar atņemt neviena laicīga vara.» Šinī sakarā citēts 1. Petr. 2, 9 par vispārīgo priesterību. Formula concord. X de rer. eccles. saka: «Mēs ticam, mācam un apliecinam, ka Dieva draudzei katrā vietā un katrā laikā vajadzības gadījumā ir tiesība (licere) ceremonijas tā grozīt — veidot (mutare), kā Dieva draudzei tas izrādās visderīgāk un viņas celšanai vispiemērotāk.»

Ārējam veidam, formai, ceremonijai ir sava nozīme un vieta; tā ir, tā sakot, tas trauks, kurā ielej kādu garīgas dabas saturu. Bet nedrīkst šo trauku pārvērtēt. Nav tādas absolūtas formas, kas varētu pilnīgi aptvert dievišķā gara substanci. Nav tādas ceremonijas, ar kuru dievišķais gars būtu nešķirami saistījies. Tas ir pārāk skaidrs, par to nav jārūnā. Formai var būt simboliska nozīme. Bet ja kas tai piešķirtu substancialu vērtību un domātu, ka bez tās Dieva gars nav sasniedzams, tas nebūtu sapratis Dieva un Kristus garu. Dieva garam ir savi ceļi, Dievs

to dod no žēlastības, kam gribēdams. To cilvēks nevar iedot, to vajaga no Dieva izlūgties. Tāda ir iesvētīšanas dievkalpojuma galvenā nozīme. Evāņģeliskā baznīca protestantiskajās zemēs ir ar šo atziņu saaugusi, tā nenicina ārējās formas, bet tās galvenās rūpes ir vienmēr bijušas atjaunot Svetā Gara straumes, kas reiz tik bagātīgi lijušas pār krist. pirmsdraudzi, lai tās nestu atmodu un jaunu dzīvību arī mūsu draudzēm. Visas acis raugas uz to pusi. Uz turieni bija vērstas arī mūsu acis, kad mēs gatavojamies mūsu archibīskapa iesvētīšanas svinībām.

Kad ievērojam visu to, tad būs saprotams lēmums, ko pieņēma mūsu baznīcas vadība archibīskapa ievēšanas lietā. Bija ievadītas sarunas ar Zviedrijas baznīcu. Bet izrādījās, ka Zviedrijas baznīcas archibīskaps nevarēja nākt un piedalīties mūsu archibīskapa ievēšanas svinībās. Tad mūsu baznīcas vadība nemeklēja vairs citur viesus, bet nolēma lūgt mūsu baznīcas vecāko garīdznieku, Valkas iecirkņa prāvestu Dr. K. Kundziņu kopā ar visiem prāvestiem vadīt svinīgo dievkalpojumu 5. novembrī Doma baznīcā un svētīt mūsu archibīskapu, viņam oficiāli stājoties mūsu baznīcas virsgana amatā. Tas bija atrisinājums īsti protestantiskā garā un apmierināja visus baznīcas ļaudis.

Tad pienāca iesvētīšanas dienas rīts.

Doma baznīcas zvani no augstā torņa vēsta svētrītu. Skaņas plūst pār iekšpilsētas veco namu mūriem un atbalsojas tālu svētdienas klusumā. Liekas, torņa pulksteņa sitienu taktī klausās arī citi dievnami, tie neaicina savu draudžu ticīgos priekšpusdienas dievkalpojumā, bet nozīmējuši tos pievakarē vai citā laikā. Skaņas no sirmā Doma arvienu kļūst stiprākas, tās viņnodamās veļas pāri namu jumtiem, pāri Daugavai. Šo aicinājumu dzird neskaitami

ļaužu pulki, kas kā upe plūst no visiem virzieniem, pa visiem ceļiem, gan braukšus, gan kājām. Galvas pilsētas ielas mudž ļaužu straumē, kas neizsīkstošā tecējumā aizrit vecpilsētas likumotās un šaurajās ieliņās. Uz brīdi gājēji pazūd zem cieši saspiesto namu jumtiem, tad atkal tie parādās Doma laukumā un atsegtām galvām ieslīd aiz masīvajām durvīm vecākā dievnama ejās. Ar katru mirkli, ar katru brīdi nācēju rindas aug, aug tik lielā skaitā, ka viņu plūdumu vairs neztur baznīcas telpa, un ļaužu straume apvij dievnama mūrus no ārpuses.

Vēl tālu līdz archibīskapa svinīgajam iesvētīšanas dievkalpojumam, bet baznīcas laukumi un apkārtējās ielas jau ļaužu pilnas. Daudzgalvainais ļaužu satecējums kā dzīva josta apvij Domu no visām pusēm, un tikai šaurās spraugas galvenās ielās vēl liecina, kur iespējams nokļūt svētku dievkalpojumā. Automobiļu rindas garā virknē pieripo dievnamam — ierodas Saeimas, valdības un diplomatiskā korpusa pārstāvji. Pie iesvētamo zāles ieejas durvīm pieripo arī baltu zirgu pajūgs un no tā izkāpj archibīskaps prof. Dr. theol. Teodors Grīnbergs ar pavadoņiem.

Pati Doma baznīca tērpusies svinīgā svētku dekorējumā. No pašas galvenās ieejas līdz altaram stiepjas gara sega un eja, iegrimusi lauru koku, zaļumu un vītņu rotājumā. Studentu korporāciju locekļi frakās un krāsu lentās garās rindās nostājušies goda sardzē, bet abpus altaram novietojušies pa 5 korporācijas «Lettonia's» studenti šarfās pār pleciem, lai godinātu savu filistru-archibīskapu T. Grīnbergu, kas šai organizācijai pieder jau kopš studiju gadiem.

Baznīcas solos redzamas ievērojamākās mūsu sabiedriskās un politiskās dzīves personas, universitātes, ar-

mijas un ievērojamāko organizāciju pārstāvji, ārvalstu sūtņi un viesi. Visbeidzot ierodas Saēmas priekšsēdētāja biedrs K. Pauļuks, ministru prezidents A. Bļodnieks, ministri un valsts prezidents A. Kviesis.

Dažas minūtes priekš plkst. 11 no iesvētamo zāles sākas svinīgs archibīskapa gājiens, ko nepārredzamā ļaužu jūra pavada atsegtām galvām. Par to, ka šis gājiens sācies, vēsta kara orķestra skaņas baznīcas tornī. Tās pār-raida pa daudziem skaļruņiem. Arī baznīcas velvēs pa-stiprinātāji atnes šo dziesmu: «Teici to Kungu.» Koralim izskanot, kaut kur augšā sāk dunēt ērģeles. Sākumā viegli un lidojoši, tad arvienu stiprāk un spēcīgāk, plūst brīnišķīgā instrumenta muzika, kas apņem visu telpu savos akordos, gais vibrē un trīc, no sienas līdz sienai skan ērģeļu dziesma bez vārdiem.

Šajā brīdī baznīcas ejā parādas svinīgā gājiena sākums. Kājās piecēlušies baznīcēni saņem ienācējus. Lēnā gaitā tie virzas uz altaru — pirmie gājienu ievada prāvests V. Rozenieks un virsmāc. Edg. Bergs. Vienam viņiem rokā archibīskapa zizlis, otram augstā garīdznieka amata simbols — krusts.

Viņiem lēnā un svinīgā gaitā seko archibīskaps Dr. theol. T. Grīnbergs, vecākā prāvesta Dr. Kārļa Kundziņa un Baznīcas virsvaldes prezidenta zvēr. adv. Pētera Eglīša pavadīts. Sirmais baznīcas galva, ienākdams pārmet skatu baznīcai un daudzajiem dievlūdžējiem un tad svinīgā gaitā soļo uz altaru. Viņš tērpies jaunajā archibīskapa tērpā, kas viņam piedod zināmu atšķirību no pārējiem garīdzniekiem. Viņam blakus tikpat svinīgā gaitā iet prāvests K. Kundziņš, kura dižais stāvs un sirmais augums atgādina vecu, vētras pārcietušu ozolu. Abu garīdznieku ko-

pējā gaita, nopietnā izteiksme un sirmās galvas atstāj svinīgu un reizē pacilājošu iespaidu.

Tālāk seko prāvesti, mācītāji un draudžu priekšnieki, kopskaitā vairāki simtu personas. Veciem, sirmiēm mācītājiem blakus iet jauni, tikko amata gaitas uzsākuši; lauku draudžu pārstāvju rindās lielākā tiesa otrā pusmūža gadus, salikušiem stāviem, baltām, ziedošām galvām. Lauku pelēkās vadmalas tērpos, kopējā saimē ar pilsētniekiem un savu draudžu garīdzniekiem, viņi pavada savu baznīcas galvu — archibīskapu — svinīgā gājienā. Pie altara, kas grimst puķēs, dzīvības un lauru koku zaļumā, deg sveces garā rindā. un tur apstājies gājiens. Archibīskaps un pavadītāji nometas ceļos, apklust ērģeles, un no to paaugstinājuma telpās sāk skanēt kora dziesma: «Šis brītiņš liels un svēts, kad kalps pie sava Kunga nāk . . .» Tad prāvests Kundziņš nostājas pret archibīskapu un saka altara runu pēc Bībeles vārdiem: «Mēs jūs svētijam, kas esat no tā Kunga nama. Slavēts, kas nāk tā Kunga vārdā.»

Baznīcas virsvaldes prezidija garīgie locekļi un prāvesti saka ikkatrs kādus attiecīgus bībeles pantus un ievedējs amatā, prāvests K. Kundziņš saka: «Tas Kungs lai dod tev žēlastību labi paglabāt šos vārdus sirdī, lai tie noderētu tev par ceļa rādītāju tavā dzīvē un tev vienmēr atgādinātu tavu atbildības pilno uzdevumu, kā arī vairotu tavu dedzību, uzticīgi kalpot mūsu Kungam un Pestītājam. Tev uzticētas draudzes sagaida, ka tu archibīskapa svarīgo amatu izpildīsi kā īsts Jēzus Kristus kalps. Tas Kungs, mūsu Dievs lai dod tev žēlastību pastāvēt ticībā līdz galam un stiprināt savus brāļus.»

Baznīcas virsvaldes prezidija garīgie locekļi pasniedz archibīskapam krustu un zizli, sakot attiecīgus bībeles pantus. Baznīcas virsvaldes prezidija garīgie locekļi un

prāvesti uzliek rokas uz ceļos nometušos archibīskapa galvu un katrs saka kādu bībeles pantu.

Amata zīmi saņemot

Ievedējs-prāvests griežas pret altaru un lūdz Dievu: «Mēs Tev, visuspēcīgais Dievs, mūžīgais Tēvs, pateicamies, ka Tu savā bezgalīgā mīlestībā esi devis mums savu vienpiedzimušo Dēlu, Jēzu Kristu par Pestītāju, kas ar savu nāvi mūs atpestījis un, uzbraucis debesīs, sūtījis Svēto Garu un devis savai draudzei visādas garīgas dāvanas. Mēs Tevi lūdzam, dāvini šim Tavam kalpam Svēto Garu, kas viņu vadītu visā patiesībā un uzturētu evaņģelija gaismā. Palīdzi viņam savu amatu labi izpildīt un veicināt Tavas valstības augšanu. Godāts un nicināts, slavēts un pelts, lai viņš vienmēr parādas kā Tavs kalps, liels pacietībā, uzcītīgs darbā, dedzīgs lūgšanā, skaidrs sirdsšķīstībā, spēcīgs atzišanā, izturīgs panesībā, pastāvīgs neliekuļotā mīlestībā un Tava vārda patiesībā, apbruņots ar Tava spēka taisnī-

bas ieročiem, lai viņš arī ir uzticīgs un sapratīgs nama turētājs, kas savas mājas ļaudis labi apgādājis, pēcgalā pats var ieiet mūžīgā debess priekā caur Jēzu Kristu, kas ar Tevi un Svēto Garu dzīvo un valda dievišķā godībā no mūžības uz mūžību.»

Pēc draudzes dziesmas: «Dievs Kungs ir mūsu stiprā pils» sprediķi saka prāvests V. Rozenieks par 1. Pētr. 4, 10. 11 — par labā nama turētāja uzdevumiem. Beigās runāja arī pats archibīskaps par Jer. 29, 13 un Jāņa ev. 14, 6.

Iznākot no Doma baznīcas

Kad archibīskaps pēc svinīgā dievkalpojuma baznīcas tautas lūgšanu pavadīts piebrauca baltiem zirgiem jūgtā kariatē pie sava dzīvokļa, viņu sagaidīja ap 400 svēt-

dienas skolas bērnu, špalierī nostājušies, tie sirsnīgi sveica savu mīļo Bitītes onkuli. —

Pēcpusdienā plkst. 5 Bazn. virsvalde bija aicinājusi

Pie mājas pēc ievēšanas amatā

plenuma locekļus uz tēju Teol. instituta telpās. Tie bija ieradušies pilnā skaitā, arī vācu draudžu delegāti, kuri dievkalpojumā Doma baznīcā nebija piedalījušies. Pie

a nolasiņa Bazn. virsvaldes sekretars telegramas un t. sveicienus, kas bija ienākušas (skaitā ap 90) no Latvijas, no ārzemēm, viena pat no Maskavas, un nesa arhibīskapam sirsnīgus novēlējumus.

Archibīskaps noturēja plkst. 7 vakarā dievkalpojumu baznīcā kā Rīgas latviešu vecākā dievnamā. Viņš teica sprediķi lielajai svētku draudzei par Rom. 12, 12.

Tā mūsu baznīcas virsgans iestājās savā augstajā tāt. Lai Dievs viņu žēlīgi svētī no augšienes un vada viņu tēva roku visos viņa ceļos, mūsu baznīcai un zēpar laicīgu un mūžīgu svētību!

A. Mačulans.

Pirmais Latvijas ev.-lut. baznīcas archibīskaps.

Ievadam jāsaka, ka mācītājs T. Grīnbergs pazina ev.-lut. Baznīcas virsvaldes darbus, jo no 1925. gada 25. februāra viņš bija tās loceklis un bija uzņēmies daudz tās uzdotos pienākumus. Jau no 1923. gada 23. decembra viņš darbojies liturģijas un agendas pārlabošanas komisijā un tā saucamajā sinodes darba turpināšanas komisijā. Baznīcas virsvaldes uzdevumā izpildījis no 1923. gada 6. novembra līdz 1925. g. 1. augustam Teoloģiskā instituta vadītāja pienākumus, kur arī darbojies līdz 1937. g. 1. apr. kā docents. Viņš strādājis arī no 1924. g. 22. janv. līdz 1928. g. 26. janv. Sinodes komisijā ev.-lut. baznīcas satversmes izstrādāšanai.

Tie visi bija darbi, kas Grīnbergu sagatavoja tiem pienākumiem, ko no viņa prasa archibīskapa amats. Turklāt nav jāaizmirst, ka Grīnbergs pēc bīskapa K. Irbes atteikšanās no amata, bija bīskapa vietas izpildītājs no 1928. g. 26. nov. līdz 1932. g. 31. martam, t. i. līdz tam laikam, kad viņu ievēlēja par Latvijas ev.-lut. baznīcas archibīskapu un kad 1932. gada 3. maijā viņš uzņēmās arī Baznīcas virsvaldes prezidenta pienākumus.

Universitātes mācības spēks.

Par Teodora Grīnberga nopelniem Latviešu reliģiskas-ētiskas izglītības un garīgas rakstniecības veicināšanā

1929. gadā 19. sept. teoloģijas fakultate piešķīra viņam teoloģijas goda doktora gradu (Dr. theol. honoris causa); ar ko fakultate arī pašķīra viņam ceļu darbam universitatē. Grīnbergs habilitējās 1931. g. 26. februārī pie praktiskās teoloģijas katedras ar zinātniska rakstura darbu «Konfirmācija».

Fakultate, ievērodama Grīnberga, kā direktora un ticības mācības skolotāja ilgo darbību Ventspils ģimnazijā, atsvabināja viņu no parauglekcijas pasniegšanas. Pirmā pusgadā viņš lasīja par konfirmandu mācību. Kad T. Grīnbergu ievēlēja par ev.-lut. baznīcas archibīskapu, tad teoloģijas fakultate nekavējās ar viņa ievēlēšanu par ārštata profesoru (skaitot no 1932. gada 1. okt.). No tā laika viņš labprāt piedalījies fakultates padomes sēdēs un sniedzis padomus ne tikai praktiskas teoloģijas laukā, bet arī daudz un dažādos fakultates vispārīgos jautājumos. Praktiskā teoloģija viņa vadībā ir izveidojusies par nopietnu studiju priekšmetu. Grīnbergs pats laika trūkuma dēļ paspējis lasīt bez konfirmandu mācības vēl katechetiku, poimeniku ar psihoterapiju, kibernetiku un katru semestri vadījis seminara darbus katechetikā.

Jāsaka, ka studenti labprāt viņa vadībā raksta savus studiju un teoloģijas kandidāti savus kandidata darbus.

Mācītāju virsgans.

Varbūt es aļojos, ja es iedrošinos tēlot archibīskapa attieksmes ar saviem prāvestiem un ar saviem mācītājiem tā: Archibīskaps negrib būt saviem mācītājiem ne par kungu pavēlētāju, ne par to tēvu pārmācītāju, bet par amata brāli izpalīdzētāju.

Ir zināmi gadījumi, kur viņš parādās kā saudzētājs, žēlotājs, vainu piedevējs un noteikts mācītāju aizstāvētājs.

Baznīcas virsvalde dažreiz atrod par vajadzīgu kādu mācītāju brīdināt, dot rājienu, vai arī uzlikt kādu bargāku soda mēru, turpretī archibīskaps gribētu visu mīkstināt, atrazdams savā mācītājā kautko labu, labā dzirksteli. Un ja kāds mācītājs privatā sarunā vai privatā grēksūdzē atzinis archibīskapam savu vainu, lūgdams nepieminēt viņa grēku, tad archibīskaps izlieto savas tiesības un šā mācītāja lietu nemaz neliek Baznīcas virsvaldei priekšā. Ar vienu vārdu sakot viņš kalpo saviem kalpiem. Archibīskaps, tāpat kā viņa māte, nevar saredzēt kailu vainu otrā cilvēkā. Tā ir liela mīlestība, kas visu aplāj, visu tic, visu cerē un visu panes. Tādas attieksmes ar saviem mācītājiem mūsu virsgans mācījies, sēdēdams pie lielā dvēseļu kopēja, mūsu visu gana kājām. No šīs tādas pamatpozīcijas viņš neatkāpjas, ja arī ciestu administratīvais baznīcas prestižs. Mūsu virsgans audzina, veido un glabā savus palīgus ar patiesi kristīgu mīlestību. Tikai nepatiesība neatrod viņa acīs žēlastības. Noziegumu, kurā slēpjas nepatiesība, viņš nevar aizmirst un nevar to nepieminēt vajadzīgā vietā un laikā.

Visi archibīskapa aizrādījumi mācītājiem skan kā lūgumi, lai zināmie cilvēki izpildītu šo neatliekamo nepieciešamību. Viņš sargās ievainot mācītāja dvēseli, kas katru svētdienu stāv altārī, sava Kunga priekšā. Patiesi jauka ir tāda plūsma, kas tek no pašas baznīcas augstākās pakāpes uz leju, uz ganamo pulku. Ja mācītāji šo plūsmu spēj virzīt uz draudzi, tad tur netrūks svētības savā laikā un vietā.

Šo svētības plūsmu saņēmuši liels skaits viņa ordinēto mācītāju. Lai saskaitam:

1931. g. 1 un 1 māc. pal., 1932. g. 14 un 5 māc. pal., 1933. g. 19 un 3 māc. pal., 1934. g. 9, 1935. g. 21, 1936. g.

16 un 1 māc. pal., 1937. g. 21, 1938. g. 21, 1939. g. 10, t. i. 132 mācītāji un 10 māc. pal., atskaitot 1, kas beidza pēc tam Latvijas universitati.

Skaidrības dēļ vēl aizrādišu, ka mūsu baznīcā patlaban 251 mācītāji, no tiem 201 māc. ar augstskolas izglītību. 3 māc. ieguvuši pilnas māc. tiesības pie Konsistorijas, 4 māc. ieguvuši pilnas māc. tiesības pie Konsistorijas, noturot kolokviju pie Baznīcas virsvaldes. 19 māc. ieguvuši mācītāja tiesības uz baznīcas satversmes 86. panta pamata. Bez tam vēl ir 5 emeritēti mācītāji-prāvesti un mācītāji ārzemēs: Latvijas jūrnieku mācītājs Kopenhāgenā un Harbinas ev.-lut. dr. mācītājs. Pavisam tagad ir 259 mācītāji. Emeritēto mācītāju ir 24.

Latvijā ir 11 prāvesti, kas pārzin 14 bazn. iecirkņus.

Vācu draudzēm 1 bīskaps, 4 prāvesti un 57 mācītāji. kas apkalpo 58,786 dr. locekļus (Bazn. Kal. 1939.).

Lai redzētu lielo kustību mācītāju un draudžu dzīvē, kas archibīskapam bija jāpārdomā, jāapstiprina, tad pievedīšu skaitļus:

Mācītāji pārgājuši uz citu draudzi: 1932. g. 11 (9 māc., 2 māc. pal.); 1933. g. 13 (10 māc., 3 māc. pal.); 1934. g. 17 (14 māc., 3 māc. pal.); 1935. g. 26 (23 māc., 3 māc. pal.); 1935. g. 26 (23 māc., 3 māc. pal.); 1936. g. 18 (17 māc., 1 māc. pal.), 1937. g. 19 (18 māc., 1 māc. pal.); 1938. g. 19 (17 māc., 2 māc. pal.). Kopā 149.

Apstiprināti draudzēs: 1932. g. 5 (1 prāv., 3 māc., 1 māc. pal.); 1933. g. 7 (6 māc., 1 māc. pal.); 1934. g. 5 (3 māc., 2 māc. pal.); 1935. g. 3 (2 māc., 1 māc. pal.); 1936. g. 5 māc.; 1937. g. 1 māc.; 1938. g. 3 māc. Kopā 29.

Emeritēti: 1931. g. 1; 1932. g. 2 (1 prāv., 1 māc.); 1933. g. 12 (2 prāv., 10 māc.); 1934. g. 10 (1 prāv., 7 māc., 2 prāv. paliek amatā); 1935. g. 4 (1 prāv., 3 māc.); 1936.

gadā 10 (2 prāv., 1 paliek amatā, 7 māc., 1 māc. pal.); 1937. g. 3 (1 prāv. paliek amatā, 2 māc.); 1938. g. 2 (2 māc. pal.). Kopā 44.

Miruši: 1932. g. 1 prāv., 2 māc.; 1933. g. 1 prāv., 3 māc., 1 virsmāc.; 1934. g. 1 bīskaps, 2 māc.; 1935. g. 2 māc., 2 emer. māc.; 1936. g. 3 māc.; 1937. g. 2 prāv., 2 māc.; 1938. g. 3 emer. māc.; 1939. g. 1 emer. māc. Kopā 24.

Atsvabināti no draudzes: 1932. g. 4 (2 māc., 2 māc. pal.); 1933. g. 5 (4 māc., 1 māc. pal.); 1934. g. — 1935. g. 2 mācītāji; 1936. g. 5 (4 māc., 1 prāv.); 1937. g. 1 mācītājs; 1938. g. 1 mācītājs. Kopā 18.

Jāsaka, ka tai plūsmā viss nav tecējis rāmā straumē. Ir sacēlušies pat lieli viļņi, ko archibīskaps noklusinājis ar savu lielo pacietību un cerību. Ne tikai laiks dziedējis, bet patiesi Dievs palīdzējis. To sapratuši mācītāji un prāvesti. Viņi mīlo savu virsganu un sirsnīgi lūdz Dievu, lai Dievs dotu viņam spēku nest savu nastu un ilgi ļautu vadīt ev.-lut. baznīcu Latvijā.

Bez tam archibīskaps ievēdis amatā un svētījis līdzī amata svētkus šādā secībā:

Gads	Mācītāju ieievēšana	Mācītāju amata svētki
1932.	8	2
1933.	9	2
1934.	3	—
1935.	3	3
1936.	8	8
1937.	12	3
1938.	11	10
1939.	—	2
Kopā	54	30

Visus šos skaitļus atzīmēju, lai varētu apliecināt, ka visi virsgana amata darbi nav viņu nogurdinājuši, bet stiprinājuši. Darbs dara darītāju.

Gādība par draudzēm.

Ir liels jautājums, kas būtu svētīgāki draudzēm, vai tas, ka virsgans satiktos ar tām reti, bet tad svinīgi, vai tas, ka viņš ierastos draudzēs tad, kad tām viņa klātbūtne vajadzīga, noderīga šādā vai tādā ziņā. Mūsu archibīskaps atrisinājis šo jautājumu, ņemdam par pamatu «kalpošanas» veidu. Viņš izšķīries kalpot vienmēr un visur un bez mitēšanās viņš to dara. Ir nākuši aizrādījumi, darīt citādāki, otrādi, bet archibīskaps nav varējis nekalpot. Zinams, šī problēma ir smaga, sarežģīta, jo vēsture rāda, ka svētību nes ir viens ir otrs kalpošanas veids. Ar savu metodi, saprotams, archibīskaps ne tikai tapis pazīstams un iemīļots visā Latvijā, bet arī viņa dzīvais vārds nesis svētību tūkstošiem dvēseļu. Draudzes un draudžu locekļi par to viņam no sirds pateicīgi. Ko tas maksā viņam garīgā un materialā ziņā, par to nedomā ne draudzes, ne arī viņš pats. Kalpotāji mīlestībā nerēķinas, jo mīlestība nepadodas matematiskiem aprēķiniem un mērijumiem. Pievedīsim sekošus skaitļus, lai redzētu lielo darbu, ko veicis un veic mūsu virsgans (sk. 110 lp. p.).

Tas ir varens skaitlis. To izpildīt nebija viegli, jo katrā tādā gadījumā bija jāsaka dziļi, kodolīgi un tālredzīgi vārdi un padomi.

Sēts ļoti daudz graudu. Kā tie dīgs, augs, zels, to gādās Dievs. Ir patiesība: kā sēj, tā pļaus.

Archibīskapa darbu apgaismo arī šīs ziņas par draudzēm:

Gads	Baznīcas pastāvēša- nas jubil.	Jaunc. bazn. iesvēt. un pamatakm. likšana	Atjaun. baz- nīcu, ērģeļu un zvānu iesvēt.	Piemīņas plāksn iesvētīšana	Svīnīgi dievkalpoj.	Jaun. pulc. un dāmu kom. svētki un c.	Konferenc. un sanāksm.
1932.	2	2	1	—	4	11	2
1933.	5	4	3	1	4	7	3
1934.	6	—	2	1	4	2	2
1935.	2	—	2	—	4	5	2
1936.	7	5	7	5	14	20	3
1937.	7	1	7	6	10	21	5
1938.	3	6	11	1	11	21	4
1939.	2	—	—	—	3	9	—
Kopā	34	18	33	14	54	96	21
					Kopā . . .		270

Apstiprinātas jaunas draudzes: 1932. gadā Mārtiņa Lutera dr. Jelgavā; Harbinas latv. dr. Harbinā; 1933. g. Ērberģes dr.; 1934. g. Vecsalienas, Rudbāržu, Vecauces, Strenču, Ēģiptes-Grīvas dr. sadalīta 2 draudzēs; 1935. g. Misiones dr.; 1936. g. Armijas dr.; 1937. g. Liepājas Garniz. dr., Vienības dr. Skrudalienā; 1938. g. Indras dr. Kopā 1 draudze Ķīnā un 12 Latvijā = 13 draudzes.

Nodibināta Rīgas pils. prāvestības adjunktura.

Pārdēvētas draudzes: Kalnamuižas par Tērvetes dr., Garnizona par Atmosas dr., Lejasciema par Lejas dr.

Rubas un Celmenieku-Grīvaišu apvienotas Rubas-Grīvaišu dr. Jelgavas lauku Sv. Annas dr. par Jelgavas Sv. Annas dr., Jaunlatgales dr. par Abrenes dr., Sasmakas dr. par Valdemarpils dr.

Ieceltas pārvaldes: 1934. g. — 1; 1935. g. —

9; 1936. g. — 4; 1937. g. — 9; 1938. g. — 3; 1939. g. —
Kopā — 26.

Šie skaitļi vien runā savu valodu par archibīskapa at-
tieksmēm ar draudzēm. Tēvs tādā darbā saaug ar saviem
bērniem.

Mēs nedrīkstam aizmirst lielos vizitācijas braucienus
pa Latgali 1936. g. un pa Kurzemes un Vidzemes jūrmalu
1938. g. Tur viņš nāca sakarā ar daudz draudzēm, drau-
džu valdēm un padomēm un mātēm un tēviem, krādams
bagātas ziņas par draudžu ārējo un iekšējo stāvokli. Ne-
aizmirstami tie momenti, kad viņu visur sagaidīja valdības
pārstāvji, draudzes, pat citticību draudzes locekļi. Svinīgi
bija lielie dievkalpojumi baznīcēnu pārpildītajās baznīcās.
Visur parādījās lielā latviešu viesmīlība, prieks satikties
un izrunāties. Sastingušajās un nogurušajās draudzēs ra-
dās spēka pilna dzīvība, pašdarbība, kas manama līdz šo
baltu dienu Latgales draudzēs. Archibīskaps aizvien pie-
min to meža malu, kur saimnieks ar savu mazo saimīti lū-
dza apstāties un pabaudīt pienu un salasītās zemenes. Viņi
tur tīruma malā palika dziedādami Dieva dziesmas. Tādas
aizgrābjošas ainas uzpeld, kur parādas mūsu virsgans. Tā-
das ainas nes svētību tiem, kas gaida un svētību pašam ar-
chibīskapam un viņa pavadoņiem.

Daža laba dvēsele top dzīva, kad saņēms virsgana svē-
tību, vai uztver viņa mīlo skatu, vai jūt viņa sveicienu, ro-
kas spiedienu.

Mēs nedrīkstam paiet garām tām svētdarbībām, kur
archibīskaps iesvētījis pamatakmeņus ceļamām mājām,
dzīvojamās mājas, pieminekļus. Sauksim vārdā tikai vi-
siem pazīstamās iesvētes, piem., Brīvības piemineklis, Fi-
nanču ministrijas nama pamatakmens, Viestura pils Jelga-

vā, Ķeguma spēkstacijas pamatakmeņa likšana galvenai ēkai, Latv. Biedrības nams, tiesu pils un t. t.

Viss tas rāda, cik tuvu archibīskaps stāv savām draudzēm un to vajadzībām.

Rūpes par garīgo dzīvi.

Jau tās archibīskapa rūpes par garīgo dzīvi, kas izpaužas Lutriņos un Ventspilī, liecina, ka garīgās dzīves zelšana bija un ir viņa galvenās rūpes. Visas iestādes un organizācijas, kas darbojās šinī virzienā, viņš bez kavēšanās atbalsta gan idejiski, gan materiali. Dziļāko labvēlību izjutušas iekšmisija, ārmisija, jaunatnes darba darītāji, skolas, kurlmēmo iestādes, Baznīcas ģimnazija, Teoloģijas fakultate, biedrība par Ticību un baznīcu u. t. t.

Bet jau 1936. gadā redzam jaunus viņa pasākumus šinī virzienā. Lai būtu viengabalainība garīgas literatūras laukā, lai tautai būtu plaša lasamā literatūra, jo rakstīts vārds dažreiz un dažam iespiežas sirdī ātrāki un dziļāki nekā dzirdētais un klausītais, tad nodibinas Izdevniecības un redakcijas komisija un Ev.-lut. baznīcas grāmatnīca, kur apvienojas visi baznīcas garīgā darba darītāji, piem., Svētdienas Rīta, Jaunatnes Ceļa, Rakstu Avota redaktori un izdevēji. Tur valda liela spraiga dzīve; tur domā, labo, jauno un atjauno. Jauni iesācēji, — jauns spars, kam ir un būs savas kļūdas. Interesanti atzīmēt, ka archibīskaps redz kļūdas pat saimnieciskās dzīves sīkumos. Viņam lietišķs, labs skats pat sīkajos rēķinos un kalkulējumos. Interesanti bija klausīties viņa aizrādījumos par baznīcas spiestuves ierīkošanu. Viņš runāja no savas piedzīvojumu bagātības, jo Ventspilī to viņš izmēģinājis. Viņš spiestuves ierīkošanai nepretojas, bet gaišu skatu aizrādīja uz varbūtējām grūtībām un nākamiem

sarežģījumiem. Tādēļ spiestuves jautājums pagaidām atlikts. Ar lielu lietpratību viņš atzina Izdevniecības un redakcijas komisijas ierosinājumus par dažādu rakstu seriju izdošanu un rakstu izplatīšanu, ja arī pagaidam jānes materiāli zaudējumi. Tie atmaksājas ar to, ka tauta lasa, domā, jūt. Tur darbs tagad rit svaigā čaklumā. Diezgan liela garīga satura plūsma jau ielijusi tautā. Tauta gaidīt gaida jauno darbu parādīšanos. Nodibināts liels literatūras kolportētāju pulks, par kuru sekmēm un rakstu izplatīšanas veidu virsganam dzīva, ļoti dzīva interese. Ja šinī nozarē vēl it kā sametas, tad nav ko bēdāt. Virsgans drīzi atraisīs mezglus. Sāka domāt par tāda žurnāla vajadzību, kas risinātu teoloģiskas-pedagoģiskas problēmas. Tāds žurnāls nepieciešams mācītājiem pašiem, ticības mācības skolotājiem un mūsu inteliģencei. Archibīskaps tādu ideju apsveica ar prieku un palīdzēja žurnālam «Ceļš» rast pareizu virzienu, aizrādīdams uz sākumā pielaišām kļūdām un rādīdams, kādas problēmas risināmas un kā tas darāms. Tāpat viņš palīdz veikt savu pienākumu žurnālam «Vairogs», dodams tam materiālu palīdzību un pēc iespējas kuplinādams to ar saviem ievadrakstiem.

Pulka pūles archibīskaps pielika jauno ticības mācības programu pārstrādāšanai visām skolām, daudz sēdes vadīdams, daudz aizrādījumu dodams, jo šinī laukā viņam krājumā Ventspilī gūtie, ļoti lieli piedzīvojumi. Ar dzīvu interesi viņš veicināja jaunās Baznīcas virsvaldes izdotās ticības mācības grāmatas sastādīšanu un rediģēšanu. Tām grāmatām tādēļ liela svētība, ko atzīst ticības mācības pasniedzēji. Viņš interesējas par ticības mācības grāmatām arī vidusskolām, ko cerams viņš drīzumā varēs realizēt.

Nobriedis bija jautājums par Jaunās Derības (arī Ve-

cās Derības) labu tulkojumu latviešu valodā. Te viņš pats arī ķērās pie darba, tulkodams vienu otru J. Derības grāmatu. Viņa ieceltā komisija veica darbu labi. Par to virsgans saņem pateicību no inteligences aprindāni. Ne mazums specialu sēžu archibīskaps veltīja jaunu garīgu dziesmu krāšanai un izvēlei, lai papildinātu mūsu dziesmu grāmatu ar latviešu pašu sacerētām dziesmām. Ir daudz jaunu garīgu dziesmu, bet tās jāsiņā, jāpārbauda, lai zinātu, kuras uzņemamas baznīcas dziesmu grāmatā. Viņš te parādīja savas dāvanas, kas mīt tikai īstā reliģioza cilvēka mākslas izmaņas spējās. Ir jaunas garīgas dziesmas šur tur iespiestas, kas gan labas reliģijas, bet vājas mākslas ziņā. Ir skaistas dziesmas kā mākslas darbi, bet trūkst reliģiskā dziļuma. Tādās reizēs vienīgā mēraukla ir reliģiska aistētiskā iejūta, kas mūsu virsgana dvēselē diezgan aktīva un droša savos manījumos.

Man jāliecina, ka šī archibīskapa dvēseles kustība, kas izpaužas rūpēs par garīgo dzīvi draudzēs, ir jau nesusi un nesīs latviešu tautai neapprakstamu svētību. Tās ir un tām vajaga būt īstajām virsgana rūpēm.

Satiksme ar citām ev. baznīcām.

Jāatzīst, ka mūsu baznīcas virsganam ļoti labas attiecsmes ar citām baznīcām, piem., Igaunijā, Somijā, Lietuvā, Vācijā, Francijā, Šveicē, Zviedrijā, Dānijā un Anglijā. Visas šīs ev. protestantiskās baznīcas resp. viņu ganus un virsganus, viņš personīgi apmeklējis vai satīcis sanāksmēs. Viņš ārzemēs lasījis referātus un piedalījies tur sarīkotajās konferencēs. Viņš nav iztrūcis lielajās vispasaules oikumeniskajās sanāksmēs (piem., Baznīcu miera apvienība The World Alliance for Promoting International Friendship through the Churches), praktiskās kristietības konfe-

Archib. T. Grinbergs viesos pie Angļu baznīcas vadības

Angļu bīskapi un Igaunijas bīskaps kādā apspriedē 1938. g. Rīgā, Baznīcas virsvaldē

rencē (Universal Christian Council for Life and Work), Ticības un satversmes apvienība (World Conference on Faith and Ordres). Šīm trim savienībām bijušas daudz sanāksmes, kurās mūsu archibīskaps ņēmis dzīvu dalību. Vācijas ev.-lut. konferencēs Sonderhausenā viņš ir bijis vai katru gadu.

Te jāatzīmē, ka 1938. gadā no 18.—21. jūnijam Rīgā, viesojās Angļu baznīcas bīskapi un Igaunijas bīskaps ar pārstāvjiem. Šais sanāksmēs (Rīgā un Tallinā) panāca diezgan tuvu sadarbības iespēju starp Angliju no vienas un Latviju, Igauniju no otras puses. Tās atzinumus angļi jau apstiprinājuši savā bīskapu sanāksmē Londonā.

Ar Igaunijas baznīcu archibīskaps cenšas noslēgt it kā konvenciju, kas vēl nevar realizēties, kaut gan tam veltītas dažas sēdes. Cerams, ka pūles nebūs veltīgas.

Baznīcas virsvaldes prezidents.

Sprieduma pareizība un kāda jautājuma laba izlemšana ir vienmēr atkarīga no sapulces vadītāja lietpratības un viņa gara dzīves bagātības. Archibīskaps vada sēdes tā, ka ļauj katram Baznīcas virsvaldes loceklim izteikt savas domas pilnīgi brīvi. Zinams, papriekšu runā referents, kas jautājumu sīki izstudējis. Referents, pēc prezidenta noteikuma, sniedz savas runas beigās savus pro un contra iebildumus. Ļoti bieži prezidents taisa debatētāju runas laikā savas piezīmes, kas aizvien satur aizrādījumus lietas dziļākā izpratnē. Prezidents grib, lai viņa celtām ierunām, runātu preti, t. i. lai lietu iztirzātu vispusīgi. Savas izteiktās domas viņš uzskata tikai kā ierosinājumu jaunām argumentacijām. Tā ka virsvaldes locekļi ir laicīgi un garīgi: teologi, vēsturnieki, juristi, lauksaimnieki, tad zinams, debates ieilgst. Prezidents pat iebildumus nepār-

trauc, lai problema labi noskaidrotos. Galā viņš vēl reiz visu apgaismo un liek jautājumu nobalsošanai. Ja kāds runā viņam pašam pretī, viņš nekā neņem ļaunā, drīzāk viņš ir pateicīgs par aizrādījumiem, pat par sīkumiem. Debatētājiem viņš dod pilnīgu vaļu. Runas brīvība tiek ierobežota tikai ar apspriežama priekšmeta vielu un ideju. Prezidents neapsauc runātāju un reti kad apstādina runas ritumu. Bet viņš domā savu domu, ko iesprauž runātāja domu gaitā. Jāsaka, ka tādā veidā problema noskaidrojas pat pašos sīkumos. Zinams, laiks iet ilgumā, sēdes turpinās vairākas stundas, jo dienas kārtībā mēdz būt aizvien 30, 40 līdz 50 punktu. Varam aprēķināt, ka mūsu prezidents savos astoņos archibīskapa gados, vadīdams Baznīcas virsvaldes sēdes, būs izlēmis vismaz divpadsmit tūkstošu jautājumu. Jāzin, ka visus jautājumus viņš pats iepriekš pārdomājis, sēdēs izdebatējis un tad ar kancelejas palīdzību nopietni formulējis un lēmumus izpildījis. Tas ir milzīgs darbs, pilns atbildības. Bet prezidents to dara ar lielu pacietību, mieru, bez kāda uzbudinājuma, var pat redzēt, ar lielu prieku un sirsnību.

Ja iedomājamies lielo ienākušo un izejošo rakstu skaitu, tad astoņos gados ienākušo būs ap 30.000 un izgājušo ap 35.000. Tie visi lasīti un pārdomāti.

Ja atceramies visu 273 draudžu padomju protokolu caurskatīšanu, lai gan kanceleja te dara zinamus priekšdarbus, tad saprotam to nastu, ko nes Baznīcas virsvaldes prezidents. Tad nāk katru runas stundu lieli pulki, piem., delegācijas, atsevišķi lūdzēji un sūdzētāji, mācītāji un skolotāji un t. t., kas visi grib ar viņu pašu runāt un stāstīt pamatīgi savu lietu, tad varam atkal izprast Baznīcas virsvaldes prezidenta lielo atbildību, jo katra šo ļaužu ienesta

lieta prasa nopietnu apsvērumu, precīzu atbildi un konkrētu izpildījumu.

Patiesi nav apskaužama Baznīcas virsvaldes prezidenta loma. To var izpildīt tikai tāds cilvēks, kāds mūsu archibīskaps, kam visur nosvērts dvēseles stāvoklis, kam visur iet līdzī eksistenciala doma, ka jākalpo katram, kas pie viņa nāk, un kam visur sirdī kristietības lielie ticības, cerības un mīlestības enerģijas spēki.

Jaunie laiki prasīja Latvijas ev.-lut. baznīcas satversmes pārstrādāšanu. Gadu no gada Baznīcas virsvaldes prezidents par to domājis, ka satversmei jākalpo sekmīgai reliģiskai dzīvei draudzēs. Viņam par šo jautājumu ir liela literatūra no daudzām ev.-lut. baznīcām. Zināms, varētu satversmi sagatavot pusgada laikā, kā to daži domā un pārmet prezidentam. Par to nav šaubu, ka to varētu, ja jau vecā satversme acu priekšā. Bet vajadzīga tāda ev.-lut. baznīcas satversme, kas noderīga gadu gadiem, paaudžu paaudzēm, neskatoties uz dažādu laikmetu prasībām un apstākļiem. Satversmei jābūt ilguma forma, jo saturam ir ilguma iezīmes, kā to rāda kristīgās ticības pāstāvība un Kristus mācības mūžīgais dziļums.

Baznīca ir viena, svēta katoliska, t. i. oikumeniska, apustuliska, Sv. Gara aicināto ticīgo kopa. Kāda tai forma dodama? Kāda satversme ietvertu sevī šīs baznīcas īpašības? Ar tīri juridisku pieeju — nebūtu nekas līdzēts. Var jau to darīt, bet tad atkal un atkal satversme būs pārstrādājama.

Vai ev.-lut. baznīca lai būtu sinodala, vai episkopala? Vai autonoma, vai pakļauta valsts organismam? Cik liels lai būtu sinodes, virsvaldes locekļu skaits? Cik bīskapu, cik prāvestu? Kādas tiesības un uzdevumi tiem?

Var skaitļus saukt un pat motivēt tos, bet vai tas at-

bilst Latvijas ev.-lut. baznīcas īstajām vajadzībām. Iidz šim bija sinodē pārstāvji no katras ev.-lut. draudzes Latvijā. Kādās attieksmēs nostādīt vācu tautības draudzes ar sinodi, ar virsvaldi? Vai baznīca jāpakļauj baznīcu un konfesiju departamentam? Vai iekšlietu ministrim, vai ministru kabinetam, vai Valsts prezidentam? Kādaī jābūt baznīcas sadarbībai ar valdību, ar valsti? Tie vien ir jautājumi, kas smagi nodarbinājuši Baznīcas virsvaldes prezidentu. Kā definēt to, kas ir draudzes loceklis? Kādi pienākumi draudzes valdēm, kādi padomēm? Kādi prāvestu un bīskapu rajoni un pienākumi? Kur un kā ņemt materialos līdzekļus, labprātīgus, noteiktus? Kāds to lielums? Kāds samērs? Kādas lai būtu draudžu attiecības, teritorialas, personalas? Tie ir smagi jautājumi. Tie tā jāizlemj, lai visi, kaut cik domātāji draudzes locekļi izmanītu, ka izlemtais nāks baznīcai par svētību. Prezidents tieši, vai garām ejot vienmēr skāris vai katru sēdi šos vai citus satversmes jautājumus. Tagad varam saprast, kādēļ Baznīcas virsvaldes prezidents nav gribējis steigties ar jaunas satversmes izdošanu. Bet varam arī saprast, kādas grūtības un kāda atbildība spiež viņu kavēties satversmes jautājumā.

Valdības labvēlība.

Latvijas valdības attieksmes ir ļoti labas ar archibīskapu. Valdība nekur nav aizmirsusi savu ev.-lut. baznīcas virsganu. Visās reprezentācijās un svarīgākās apspriedēs viņš ir lūgts un cienīts no valdības puses.

1934. g. valdība izsludinājusi Valdības Vēstneša Nr. 217 likumu par ev.-lut. baznīcu, kurā 4. § teikts, ka archibīskapam ir veto tiesības attiecībā uz visiem Baznīcas virsvaldes un tai padoto baznīcas organu lēmumiem, kā

arī tiesība pārceļt mācītājus uz citām draudzēm saziņā ar attiecīgām padomēm un atļaut mācītājus no vietas.

§ 5. archibīskaps var izdot noteikumus un instrukcijas baznīcas lietās, kas pēc baznīcas satversmes ietilpst si-

Doma baznīca, archibīskapa katedrale
Rīgā

nodes un Baznīcas virsvaldes kompetencē. Ar to valdība archibīskapam parādījusi lielu uzticību un iedevusi viņa rokā lielu varu. Mums jāapzinas, ka valdība apbalvojusi archibīskapu IV, III un II šķiras Triju zvaigžņu ordeņiem,

kas liecina par labām attiecībām viņu starpā. Te jāpiezīmē, ka viņam arī Igaunijas valdība piešķīrusi Sarkanā Krusta I šķ. ordeni. Latvijas valdība aicinājusi archibīskapu par Uzvaras laukuma izbūves komitejas locekli. Tā ir aizvien pateicīga archibīskapam par viņa vadītiem dievkalpojumiem un viņa teiktām svētrunām. Lai atminamies, ka valdība piešķīra ev.-lut. baznīcai tagadējo archibīskapa katedrāli, nododama to archibīskapa lietošanā un archibīskapa ieceltās pārvaldes ziņā un gādībā. Tas viss liecina par patiesi labo attieksmi starp archibīskapu un valdību.

Cilvēks cilvēku vidū.

Viss augšā teiktais vien jau labi raksturo mūsu baznīcas virsganu. Viņš ir kluss, neuzbāzīgs, ļoti vienkāršs savā dzīvē, vārdos un darbos. Viņa stāvs un izskats līdzinās savā ziņā tādām mūkam, kam galvenā lieta nav bada, ēšana un dzeršana un kam nav arī fanatisma un jezuitisma ne ticības, ne arī uzskatu pārlicības apoloģtikā. Viņš ir tāds askets, kas neuzmācas citiem ar savu vienkāršo dzīves veidu un saviem principiem. Viņš dzīvo kā atturībnieks jau no skolnieka un studenta gadiem. Viņam patīk piena un augļu ēdieni, lai gan viņu nevar skaitīt par pilnīgu veģetarieti. Vakaros viņš ciena pienu, saldumus, tēju, ar to viņam pietiek un miegs veselīgs. Alkohols un nikotīns viņu nav valdzinājis. Ceļas katru dienu agri, ne vēlāk par pulksten 6, jo zelts esot rīta stundas mutē, bet arī gulēt iet diezgan agri, ne vēlāki par pulksten 11, neļaudams sevi pārvarēt pēcpusdienas atpūtai: diendusu viņš netur. Mājā virsgans labprāt rakņājas savās grāmatās, klausas radio priekšnesumos, muzikā, maz ziedodams savu laiku terzēšanai. Tā savā ziņā ir tāda vecpuiša dzīve, kas nemeklē izpriecas ārpus mājas.

Viņš gan neatsakas no ielūgumiem piem., koncertos, priekšlasījumos, godībās, apspriedēs, sanāksmēs u. t. t., bet negrib tur sevi reprezentēt tā, kā viņa stāvoklim tas pieklātos. Ja prasa pēc viņa padoma, tad viņš to arī pasaka, bet viņš atturas teikt savu domu kā pirmais.

Mazākā sabiedrībā, pie kafijas galda, turpreti viņš ir veikls, bet nemanīts dziesmu un sarunu ierosinātājs un vedējs un ne bez humora. Labprāt visi klausas viņa šķetinātājos domu gājumus un mīļi skatas viņa sirsnīgajās brūnajās acīs. Bet visveiklākie un dziļdomīgākie ir viņa pēkšņie, negaidītie jautājumi, papildinājumi, mazi iebildumi vai ilustrējumi, kas atskan no viņa mutes, kāda debatetaja runas vai skaidrojuma laikā. Šie pārtraukumi nav uzbāzīgi, ne kodīgi, bet kā mīļi, labi domāti, pat nepieciešami papildinājumi, ar kuriem temats top dziļāks un interesantāks. Tādās reizēs sabiedrībai negribas šķirties, visos valda sirsnīga omulība.

Par saviem dvēseles sarežģījumiem un smagām dvēseles sāpēm mūsu archibīskapam netīkas runāt ar ārpus ģimenes stāvošām personām. Individualās dvēseles cīņas jāizcīna pašam, bet tās lai ir un lai paliek citiem svešiem noslēpums. Bez noslēpuma nav īstas individualitātes, īstas personības.

Mēs zinām, ka mūsu virsgans daudziem palīdzējis arī ar materiāliem atbalstiem gan skaidrā naudā un graudā, gan parakstīdams vekselus. Dažs labs prasa, cik daudz viņš samaksājis citu labā, bet atbildes nevar dabūt. Lai kam gan grūti saskaitīt, jo gandrīz katram, kas lūdza parakstīt vekseli, to Ventspils mācītājs arī darijis tik daudz, ka kāds Ventspils kases direktors man personīgi teica, ka kase gluži vienkārši neņemot viņa parakstītos vekselus preti. Tā bija kases vīru gudrība, ko nevar uzskatīt par

mācītāja apvainojumu. Man jāsaka, ka mūsu archibīskaps tomēr nav nabags, kaut arī mantas viņam nav daudz. Viņa Dievs ir bagāts Tēvs, kas milestību samaksā ar savu neizmērojamo žēlastību. Debesu Tēvs svētīja Grīnberga teoloģijas studijas tādēļ, ka vecmamiņa, dabūjusi dzirdēt to ziņu, ka Teodors nestudēs matematiku, bet teoloģiju, raudājusi, Dievu lūgdama, prieka asaras. Debesu Tēvs svētīja Ventspils mācītāja atvērto skolu un bērnu dārzu, kur strādnieki varētu savus bērnus sūtīt, kamēr paši darbā. Šo bērnu lūgšanas vēl tagad pavada virsganu. Lūgšanas nes bagātu svētību.

Dievs Tēvs svētīja mācītāju Lutriņos un Ventspilī, kad nāca lielie mācītāju vajāšanas laiki. «Nekad viņam baznīca nav bijusi tukša, pat visnejaukākā laikā, pat revolūcijas dienās.» (Latvis 20. maijā 1924.)

Ka Dievs mācītāja T. Grīnberga darbam nav liedzis svētības, to liecināja 25 un 35 gadu mācītāja atceres dienas. 1924. gadā 21. maijā viņš atcerējās Ventspilī mācītāja amatā pavadītos 25 gadus, kā savas draudzes mācītājs un ģimnazijas direktors, saņemdamš jau tad vispusīgas un plašas cieņas apliecinājumus. Turp nobrauca Baznīcas virsvalde ar bīskapu K. Irbi priekšgalā. Telegramas bij sūtījuši valsts, saeimas, ministru prezidenti, izglītības ministrs, saeimas deputāti, teoloģijas fakultate, prāvesti, mācītāji, skolotāji, bijušie audzēkņi, baznīcas valdes, jaunatne un bērnu organizācijas un draudžu locekļi. 1934. gada 21. maijā Ventspilī svētīja mācītāja T. Grīnberga 35 gadu amata atceres dienu. Plūst atkal ļaudis uz baznīcu, plūst apsveikuma telegramas no visām pusēm. Vēl vairāk nekā 25 gadu atceres dienā. Sirsnīgā atvadišanās ģimnazijā, sirsnīga Ventspils latviešu biedrībā. Tauta saprot savu sirdsskaidro dēlu; brālis saredz

Archibiskaps T. Grīnbergs ar dzimundienas
sveicieniem Rīgā.

brāli, kas milē un kalpo. Dievs dod svētību darītājam un darītam darbam.

Bagāta bija latviešu mācītāja T. Grīnberga dvēsele, kad viņš rakstīja lūgumus un paskaidrojumus izglītības ministrijai (Pēterpilī), lai latviešu valodai ierādītu cienīgu vietu latviešu skolās. Sākumā ministrija gan atbildējusi laipnā, itkā pateicīgā tonī, bet vēlāki visi lūgumi palikuši bez atbildes.

Zinams, netrūkst mūsu archibīskapam arī naidnieku, skauģu, nelabvēļu un kritizētāju. «Kas tie tādi sijātāji, niekotāji?» Ir viņam savi trūkumi, vājumi. Viņš ir cilvēks, kā mēs visi, kam kļūdas un grēki. Bet viņam ir latviešu baltā dvēsele, viņš ir sirdsskaidrs cilvēks, kas var redzēt Dievu, piedzīvot Dieva žēlastību un mīlestību. Mēs zinām, ka tiem, kas mīl Dievu, visas lietas nāk par labu (Rom. 8, 28), «jo visi, ko vada Dieva gars, ir Dieva bērni» (Rom. 8, 4).

V o l d. M a l d o n i s.

Atmiņu vītnes ap mūža celtni.

Ko Auseklis, pēc sveša parauga dziedādams, saka par draudzību ar labiem ļaudīm, proti, ka šī draudzība ar gadiem nebeidzas, bet aug līdz mūža saules rietam, to laikam būs pie sevis piedzīvojis katrs, kam gadijies nākt tuvākā sakarā ar Teodoru Grīnbergu. Es tādā sakarā nācu priekš gandrīz pussimts gadiem un varu liecināt, ka pavedieni, kas mūs no tā laika saista, nekad nav pārtrūkuši. Ja uz nostaigāto mūža gabalu atpakaļ skatoties, archibīskapam pašam ir savi bagāti piedzīvojumi, kas viņa mūžā celtni dod saturu un vērtību, tad šīs celtnes āra sienas, pēc māmām domām, pušķo dažāda jauka atmiņa, ar kuru kā ar zaļu stīgu to apvij bagāta un daudzpusīga draudzība. Bet man ar T. Grīnbergu gadijās pirmo reizi satikties šādos apstākļos:

1891. g. pavasarī iebraucu Jelgavā ar nodomu iegūt ģimnazijā gatavības apliecību. Lai varētu vieglāki attapties man svešajā pasaulē, gribēju apmesties kādā pansijā, kur jau mita kādi ģimnazijas vecākās klases audzēkņi. Izmēģināju laimi kādā pansijā Lielajā ielā, bet bez panākuma, jo gultiņas bija pārāk sablīvētas, kālab agrākie iemītnieki nevēlējās dabūt vēl kādu biedri klāt. Totiesu te izzināju, ka Katoļu ielā Zilbertiem esot pansijā daži skolnieki, to starpā arī tāds, kam patlaban jāiet gala eksāmenos. — Pie Zilbertiem — ļoti izglītotas tirgotāju ģimenes — tiešām arī radās iespēja piemesties, un agrākie skolnieki pret manu ienākšanu viņu vidū necēla iebildumus.

Neesmu šos laipnos jaunus biedrus visus varējis tā iespiest atmiņā, ka tos vēl tagad noteikti atcerētos; bet atceros, ka pansijā valdīja vientiesīgs darba gars. Tā, piem., skolnieki kopa arī tādas valodas, kas ģimnazijas programā nebija paredzētas. Bet ģimnazijā jau tā valodu bija Dieva svētība, jo patlaban notika pāreja no vācu uz krievu valodu kā mācības valodu. Tā tad šīs valodas vajadzēja diezgan labi pārzināt abas. Klāt nāca stipri liels kurss latīņu valodā, un sava daļa bija jāzin arī grieķiski. Latviešu jaunekļiem bez tam gāja līdz viņu rūpes par pašu valodas kopšanu. Ja tad nu ģimnazisti vēl nodarbojās ar citām valodām, tad diezgan gaiši bija saskatamas slāpes pēc izglītības un ne vienkārša pienākuma pildīšana skolas apmēros. No tādiem centīgiem jaunekļiem, kas Zilbertu pansijā vai nu tieši dzīvoja, vai tur biežāki viesojās, man palikuši prātā nelaiķa apdāvinātais redaktors Kovaļevskis, vācu valodas virsskolotājs Ernsts Freijs, kas mira jau priekš kādiem gadiem, un profesors Kārlis Rezevskis, toreiz realskolas abiturients, ko nesen guldīja dzimtenes smiltienā. Bet centralākā figura Zilbertu pansijā un visā tai skolnieku pulciņā, kas tur turējās kopā, varēja būt Teodors Grīnbergs, paslaiks, kalsens jauneklis, patumšu seju, toreiz taisni 21 gadu vecs. Nebija tā, ka Grīnbergam būtu bijusi kāre, citus organizēt un vadīt, bet viņa izglītības līmenis un rakstura īpašības, īpaši lielā nopietnība un labvēlība, to biedriem darija pamanāmu un simpātisku. To varēja noskārst jau tādā ziņā, ka Zilbertu pansijā latviešu skolnieki iegriezās diezgan lielā skaitā, sarunādamies un apsprieždamies. Visgaišāki to varbūt rādīja tas apstāklis, ka latviešu vakarnieki bija Grīnbergu izvēlējuši par savu priekšnieku. Vienu tādu vakaru Grīnberga vadībā gādījās piedzīvot arī man. Pusaudža gados biju par šiem vaka-

riem dzirdējis no māsiņas, kas Jelgavā skolā iedama, par tiem dažu ko zināja stāstīt un par tiem jūsmot. Vakarnieku devīze esot bijusi: Cīnies, mācies, cauri spiedies! Uz šiem vakariem prāts būtu nesies arī man, bet šauru mājas apstākļu dēļ par ģimnaziju nevarēju sapņot. Tagad turpretim tomēr bija gadījies, ka varēju kaut reizi mūžā arī būt vakarnieku starpā. Tās dienas referātu nevaru atcerēties. Arī debātes man no atmiņas izgaisušas. Bet to gan atminu, ka Grīnbergs vakaru vadīja ar lielu nopietnību, un ka traucējumu nebija nekādu, lai gan jaunekļiem, tai vecumā pulcējoties, viegli var uzpeldēt liekas sarunas vai pārgalvības. Jelgavā, kā liekas, vakarnieki uz savām sanāksmēm skatījās nopietni diezgan. Savs nopelns te varēja būt vakaru vadītājam.

Garām ejot gribētos tagadējai jaunatnei, kas mācības bauda tēvu valodā, atgādināt, ka agrākām paaudzēm vajadzēja lielas sirds dedzības, lai iepazītos ar savas tautas gara pasauli, par kuru skolās nerunāja ne vārda. Un tomēr šāda iepazīšanās notika, un notika ar tādām sekmēm, ka vecās paaudzes pārstāvjiem nav bijis no jauniem laikiem ko kaunēties. Izņēmumi jau bija, bet izņēmumu netrūkst pat tagad, kālab salīdzinot tagadējo jaunatni ar toreizējiem vakarniekiem, mums nav ko lielīties, ka «mēs tālu tikuši pārlietu.»

Pats par sevi saprotams, ka Grīnbergs arī man bija izpalīdzīgs, kas man atvieglināja orientēšanos neparastos apstākļos. Katrā ziņā drīkstu teikt, ka 1891. g. Vasarsvētkos no Jelgavas projām braukdams, biju ieguvis nevien gata-vības apliecību, bet arī uzticamu draugu. —

Vienā laikā apmeklējot Tērbatas universitāti un mācoties tai pašā fakultatē, pazīšanās varēja vēl tālāk nostiprināties, īpaši arī vēl aiz tā iemesla, ka abi iestājamies

vienā korporācijā. Kādu gadu dzīvojām arī vienā kortelī. Bijām pavisam četri komilitoni, bet abi pārējie bija par mums studiju pusgados kādu nieku vecāki, tālab mums ar Grīnbergu kā jaunākajiem vajadzēja pārmaiņus pārzināt saimniecību. Pārzināšanu pa reizām apgrūtināja tas apstāklis, ka kase bija tukša. Es tādās reizās izdariju nau- das aizņēmumus, griezdamies, piem., pie lektora Lauten- baha. Grīnbergs, cik atceros, ar aizņemšanu gan nenod- darbojās un laikam arī vēlākā mūžā nepazīst aizņemšanu tik labi kā aizdošanu, daudzkārt arī aizdošanu uz neatdo- šanu. — Tā nu Grīnbergam saimniekojot, mūsu studentu mītnē dažu dienu ēdienu laikos zupas un cepeša vietā uz- kundzējās tējas tases. — Bet diezgan bieži Grīnbergs no dzimtenes saņēma kaltētas plekstes, kas sagādāja baudu nevien mūsu mājai, bet ir dažam citam komilitonim. —

Studijas piekopām diezgan cītīgi, paplašinādami zinā- šanu aploku arī ārpus teoloģijas. Bet pagadijās arī kādi traucējumi, kas darbu neveicināja. Tā viens no mūsu ista- bas biedriem, mediķis pēc aroda, studijas piekopa mazāk, totiesu lasīja dēkainos stāstus par zagļu un blēžu lielmeis- tariem senos laikos. Pats viņš tomēr ne ikreiz gāja uz biblioteku pēc tamlīdzīgām grāmatām, bet uzlika šo goda- pilno pienākumu mums. Es no savas puses gan biju nepa- klausīgs, kālab man arī pārmeta nelaiņību. Grīnbergs turpretim, ja atmiņa mani neviļ, nesa mūsu biedrim no universitātes bibliotēkas grāmatas ar tādiem šausmīgiem tituliem, kā «Wieder ein Erz- und Hauptdieb» etc. Bet pavisam noteikti atminos, ka šis pats dēkaino rakstu mīlo- tājs Grīnberga pacietību pārbaudīja citā ziņā. Šim komi- litionim, proti, bija tieksme kopt pazīšanos ar mums tālu stāvošām tautām. Tā viņš bija iedraudzējies ar kādiem kaukaziem, kas to bieži apmeklēja. Bet kad tāda vie-

sošanās sāka prasīt pārāk daudz laika, tad draugs pats no viesu saņemšanas izvairījās, un namatēva pienākumus nesa Grīnbergs, ar ienācējiem spēlējams šachu vai citu kādu kauliņu spēli. Varbūt no tiem laikiem Grīnbergs ir norudījis arī dzīves spēlē, kur lēnprātība un pacietība tam palīdz pretnieku pievarēt.

Pēc studijām man kādu laiku negadījās Grīnbergu satikt, jo es biju kandidats Vidzemē, pēc tam skolotājs Ķījevā, kamēr Grīnbergs saknes laida Kurzemē. Kādus gadus vēlāk gadījās tomēr par Grīnbergu ko dzirdēt vai lasīt. Ziņu autors bija valodnieks Kārlis Milenbachs, kas izloknes pētīdams bija nonācis arī Grīnberga darba vietā, Lutriņu draudzē. Te viņam bija gadījies novērot, ar kādu mīlestību Lutriņu draudze iedomā savu mācītāju. Proti, priecājoties par kuplo labību Lutriņu mācītāja laukos, draudzes bērni tur bija saskatījuši Dieva svētību, kas mācītājam piešķirta tāpēc, ka viņš savā ziņā un gādībā uzņēmis galīgi pamestus bāra bērnus. Grīnberga gādību par tādiem audžu bērniem redzēju vēlāk arī personīgi, kad kādi no tiem apmeklēja manis vadīto ģimnaziju.

Bet ne jau par audžu bērniem vien nācās Grīnbergam rūpēties; strādāja viņš arī daždažādās organizācijās un — lai gan par rakstnieku viņš īsti nav dēvējams — ir rosījis arī rakstniecības laukā. No savas puses te varu pieminēt, ka Grīnbergs bija arī loceklis tai komisijā, kas sagatavoja materialu tagadējai dziesmu grāmatai. Satiksmes līdzekļi bija tobrīd ļoti trūcīgi, kālab komisijas sēdes bija grūti sasaukamas, un galvenais darbs nāca no mācītāja Ērmaņa. Bija tomēr arī Grīnbergs šinī laukā darbīgs, un atceros kādu apspriedi viņa mājā Ventspilī, līdz ar jauku dievkalpošanu, kas bija sarīkota sakarā ar minēto sēdi.

Nesavtīgi un iecietīgi daudzpusīgā darbā strādājot,

Jaunības draugi: Teodors Grīnbergs un
Ludis Bērziņš.

Grīnbergs bija ieguvis lielu uzticību un cieņu. Visvairāk par to varbūt priecājās viņa vecais skolotājs, jau minētais Kārlis Milenbachs. Kā viņš labprāt liecināja, viņa jaunākajam darba biedrim Endzelīnam neesot Eiropas, bet pasaules slava, tā viņš vairākkārt mēdza ar labvēlību un humoru izteikties par Grīnbergu: «Ja tu domā, ka Grīnbergs ir viens no labākajiem Kurzemes mācītājiem, tad tu esi uz malkas ceļa. Viņš nav viens no labākajiem Kurzemes mācītājiem, bet pats labākais.» Bet ne nu mums Grīnbergs jāsver vai jāsalīdzina ar citiem laika biedriem. Vienu lietu gan drīkstēsīm te konstatēt, kas taisni mācītāja darbā ir sevišķi svarīga, proti, neviltoto saskaņu starp vārdiem un darbiem. Lielais angļu sludinātājs Sperdžens, saviem mācekļiem padomus dodams, kā tikt pie labas runas mākslas, noslēgumā tiem ieteica, domāt it īpaši arī

par vārdiem atbilstošu dzīves veidu. Citādi klausītāji, arī visjaukāko svētrunu dzirdēdami, spriedīšot: «Balss gan ir Jēkaba balss, bet rokas ir Ēzava rokas.» Šinī ziņā par Grīnbergu drikstēsīm sacīt, ka viņš ir viengabalains, un balss un rokas pieder vienam cilvēkam, bet balss ir mīla un rokas atvērtas. Zinu to no paša pieredzes un domāju, ka tāda pieredze nav man vien. —

Reklama, reprezentēšanās, pašcildināšana nav Grīnberga dabā. Jaunās dienās šīs viņa necilās dabas dēļ varēja varbūt kāds par viņu galvu kratīt, paredzēdams, ka tas jau tālu netiks. Tagad mēs visi zinām, ka Grīnberga ceļš ir brīnišķi pašķīries. Bet ja meklētu šīm sekmēm dziļākos iemeslus, tad, domāju, atbildi mēs atrastu tai vārdā, kas māca, ka dzīves uzdevums nav turēties pēc pašu iegribām, bet darīt tā prātu, kas mūs sūtījis (Jāņa evaņģēlijs 6, 38).

L. B ē r z i ņ š.

Ienaidnieku un draugu vidū

(1939. — 1962. g.)

I

1. MIERA UN CIENAS PILNA GAITA. Šīs grāmatas iepriekšējās lappuses sarakstītas 1939. gadā. Tas bija Latvijas neatkarības ziedu laiks. Atzīmējot archibiskapa T. Grīnberga četrdesmit gadus mācītāja amatā, viņu visādi godināja. Baznīca veltīja viņam jubilejas izdevumu, presē daudzina viņa darbu, draudzes ieslēdza savu ganu aizlūgšanās, piemiņas dievkalpojumā Doma baznīcā ieradās valsts prezidents, ministri un sūtņi, valdība piešķīra Triju zvaigžņu ordeni, iekšlietu ministrs K. Veidnieks rīkoja mielastu.

Biju toreiz pats jaunākais mielasta dalībnieks. Bet ne vien tādēļ esmu viens no trim, kas vēl palikuši dzīvo pulkā. Drīz vien pār mūsu zemi sāka brāzties negaisi. Ministrs Veidnieks bija viens no pirmajiem, ko komunisti apcietināja un kam mītiņos prasīja nāves sodu. Raugoties mielasta uzņēmumā, ļoti daudzām personām varam pielikt liktenīgo konstatējumu: “apcietināts”, “aizvests”, “miris izsūtījumā”.

Kādu gadu pēc šīs jubilejas Latvijas baznīcai bija atzīmējama kāda cita viņas darbinieka goda diena — profesora V. Maldoņa 70 mūža gadi. Tad mēs jau atradāmies zem ienaidnieka. Palaimējās vēl no spiestuves izdabūt Maldoņa godināšanai izdoto “*Studia theologica*” 2. sējumu, bet Reliģijas zinātņu biedrības rakstu krājuma salikumu ar prof. L. Ādamoviča rakstu par archibī-

kapu T. Grīnbergu un manējo par prof. V. Maldoni spiestuvei vajadzēja izkausēt.

Mielasta vietā teoloģijas fakultātes mācības spēki klusi pulcējās jubilāra Rīgas dzīvoklī. Kad pēc apsveikšanas izgājām uz ielas, sarkanarmieši apstājās un noskatījās uz mums — laikam viņiem neredzēts bija archibīskapa gaļais melnais svārks. Bet pats archibīskaps gāja mierīgi un cienīgi mums pa priekšu, it kā nekas nebūtu pārgrozījies.

Tas bija tik raksturīgi, ka man gribas šo gadījumu izcelt kā pašu zīmīgāko, kad man uzdevums rakstīt par archibīskapa T. Grīnberga dzīvi laikā no 1939. gada līdz viņa nāvei. K. Beldavs, atceroties agrākos nemierīgos kara un revolūcijas gadus, par tiem saka: “kad daudzās vējš un vilņi”. Tagad šai vētrā — un ienaidnieku vīdū — priekšgalā gāja archibīskaps, miera un cieņas pilns.

Pēc bagātiem gadiem, kas sekoja I pasaules karā, par ko stāsta iepriekšējie autori, mūsu baznīcu pēkšņi bija sagrabusi naidīga vara, bet baznīca turpināja dzīvot no Dieva žēlastības. Šai žēlastībā staigāja viņas gans — mierīgs un drošs. Jau agrāk viņš bija atradies šai žēlastībā. Kad 1919. g. lielnieki ielauzās vienā Kurzemes daļā, gandrīz visi mācītāji glāba dzīvību bēgdami. Seši, kas palika draudzē, palikšanu samaksāja ar dzīvību. Neskarts palika tikai septītais — Grīnbergs, kā Dieva vīrs Daniēls lauvu bedrē, kaut arī tika vazāts uz tribunālu Stendē.

1940./41. gads baznīcai nebija tik asiņains. Bet citādi lielnieki bija baznīcu sagrabuši vēl ciešāk savās rokās. Atsevišķais cilvēks bija padarīts par darba vergu valstij. Reliģija bija izspiesta no skolas, preses, sabiedriskās dzīves. Avīzēs un mītiņos izsmēja mācītājus. Varētu sagaidīt, ka uzbrukumi skars vispirms to vīru, kuŗš baznīcu reprezentē. Bet nekad netika pieminēts archibīskapa Grīnberga vārds.

Zīmīgs ir kāds gadījums 1940. g. decembrī. Archibīskaps ilgi bija pūlējies piekļūt visvarenajam partijas sekretāram Žanim

Spurem, lai noskaidrotu stāvokli un iestātos par cietējiem. Kad pieņemšana bija nolikta, archibīskaps ilgi sēdēja un gaidīja priekšistabā. Beidzot viņam tika pateikts, ka Spurem nav atļauts viņu pieņemt. Attiecīgais ierēdnis — bez šaubām komūnists — bija archibīskapu paklusām godinājis par “eminenci” un “kungu”. Arī ienaidnieki nespēja viņu nicināt.

Tas pats notika gadu vēlāk, kad archibīskaps devās grūtā misijā pie vācu kungiem Rīgā, lai panāktu, ka kristīgos žīdus neievieto geto, Rīgā neierīko vācu armijas atklātos namus un neiznīcina čigānus. Par šādām prasībām un telegrammām toreiz draudēja apcietināšana. Bet neviens viņam neķērās klāt.

Mums izdevās pat daudz ko vairāk nosargāt un iegūt nekā baznīcai Vācijā, kurai pa kara laiku bija apturēti laikraksti un kalendāri, mācītāji mobilizēti, apcietināti vai tiem aizliegts sprediķot, baznīca ierauta propagandā. Tiesa, arī mēs to visu izbaidījām, tikai daudz mazākā mērā.

Mūsu rīcībā pašlaik nav gandrīz nekādu dokumentu par laiku mūsu baznīcas dzīvē no 1939. gada līdz archibīskapa T. Grīnberga nāvei. Kas vēl bija saglabājies nelaiķa dzīvoklī, to savā zināšanā ir pārņēmis testamenta izpildītājs un tas pētniekiem nav pieejams. Kompetentie līdzdarbinieki ir miruši un nav atstājuši liecības. Sakarā ar to nav iespējams dot pilnīgu pārskatu, kas šai laikā noticis. Vēl mazāk iespējams parādīt vienas vai otras vadītājas personas ietekmi uz norisēm.

Vajāšanu laikā mazais cilvēks raugās uz centru — ko dara tie, kuri atrodas priekšgalā? Vai tie ir savās sargu vietās?

Šai ziņā Grīnbergs deva labu priekšzīmi un parādīja tālredzīgu vadību. Lieliniekiem okupējot mūsu zemi, Baznīcas virsvaldē atradās vairākas personas, kas pēc 1934. g. bija ienākušas ar K. Ulmaņa rekomendāciju. Šo personu pašu un baznīcas labā bija nepieciešamas pārmaiņas. Archibīskaps T. Grīnbergs izvēlējās jaunas personas, kas savu ticības stāju vēlāk pierādīja ar martiriju (piem., prof. E. Rumba, prāvests P. Rozenbergs).

Otrs archibīskapa solis bija viņa vietnieku izraudzīšana, ja viņu pašu apcietinātu. Tie bija: prāv. E. Bergs, prof. K. Kundziņš, prāv. J. Ķullītis, prof. V. Maldonis, prāv. A. Virbulis, prof. E. Rumba, prāv. K. Irbe. Šis saraksts tika paziņots prāvestiem, bet par to zināja arī plašākas aprindas. Tam bija liela nozīme, jo tauta redzēja, ka ir vīri, kas nebaidās uzņemties darbu un atbildību.

Baznīcas vadība arī saprata nākotnes vajadzības, dodama iespēju vecākiem teoloģijas studentiem nobeigt pārtraukto izglītību, noliekot trūkstošos pārbaudījumus pie Baznīcas virsvaldes, un iegūt ordināciju. Šo iespēju izlietoja 12 studenti. Tikai viens mācītājs atteicās no amata un kāds cits aizgāja no draudzes.

Baznīca bija uzmanīga arī savā stājā pret vācu okupācijas varu. Tai nācās pāris gadījumos tās priekšā piekāpties, pārceļot mācītājus, kam citādi varētu draudēt smagākas represijas no apgabala komisāru puses.

Archibīskaps šais nemiera gados palika savā stājā kā agrāk — miera un cieņas pilns.

Vēl viens zīmīgs gadījums. Kad Latvijai tuvojās krievu karaspēks 1944. g., Tautas palīdzībā radās doma, vai nevarētu latviešu bērņus pasargāt no kara posta, aizvedot tos uz neitrālo Zviedriju. Diemžēl, vācu iestādes šo projektu neakceptēja. Tad lietu uzņēmās baznīca. Attiecīgo vēstuli zviedru bērņu palīdzības savienībai "Rädda Barnen" uzņēmās no Vācijas nogādāt bij. valsts prezidents A. Kviesis. Kā zināms, prezidentu uz kuģa ķēra trieka un vēstule palika neaizvesta. Šo liecību saglabājis mums māc. R. Zariņš.

2. BĒĢĻU GAITĀS. Tais liktenīgās rudens dienās archibīskapu T. Grīnbergu apmeklēja no lielinieku ieņemtajiem apgabaliem izbēgušie mācītāji, lai pārrunātu jautājumu ko darīt: atstāt dzimteni vai palikt?

Archibīskaps pats bija izšķīries palikt. Viņš 1919. g. bija palicis Ventspilī un arī 1940./41. g. bija palicis savā amatā Rīgā.

Viņš bija vajadzīgs baznīcai, kurai atkal jāuzņemas krusta nešana.

Bet vācu drošības policija lietu izšķīra citādi. Tā 21. septembrī iesēdināja viņu autobusā un aizveda uz Liepāju sava ierēdņa pavadībā. Tas ir ļoti zīmīgi. Policija nerūpējās ne par vienu latviešu politisko darbinieku, ka tas nepaliktu pretinieku pusē. Tas liecina, cik augstu viņa vērtēja archibīskapa amata nesēju.

Liepājā viņš apmetās pie prāvesta K. Valtera. Kādā dienā vācu ierēdnis pārsteidza archibīskapu un prāvestu, klausoties angļu BBC raidītāju, bet likās nekā neredzējis.

Rīgu atstājot, archibīskaps nebija paņēmis līdzi savu amata zizli. To prāv. E. Bergs bija atvedis uz Ventspili. Bet archibīskapam neatļāva uz Ventspili aizbraukt. Zizli atveda māc. V. Šēfers.

Svētdien, 8. oktobrī, archibīskaps sprediķoja Pļaujas svētku dievkalpojumā. Vakarā viņu vācu ierēdnis aizveda uz staciju, lai brauktu ar vilcienu uz Vāciju, bet satiksmi bija pārtraukuši jau krievi. Archibīskaps atgriezās pie prāvesta Valtera. Kad pirmdienas rītā viņam pavēlēja sagatavoties braukt uz Vāciju ar kuģi, viņš atteicās. Tad ierēdnis teicās lietot varu. Archibīskaps atbildēja, ka varai viņš nepretosies.

Pēc pusdienas viņu kopā ar prāvesta ģimeni noveda uz ostu. Vakarā sākās pirmais lielais uzlidojums Liepājai. Kuģi steigā atstāja krastmalu un noenkurojās ārējā ostā. Otrā rītā arī to bombardēja krievi, ievainoja dažus jūrniekus. Naktī kuģi devās uz Gotenhafenu, ko sasniedza 11. oktobrī.

Līdz šneidemīlei archibīskapu pavadīja vācu ierēdnis un norādīja doties uz Eizenachu Tīringā. Bet tur neviens par atbraucēju neinteresējās un mācītājs E. Ville ieteica braukt uz Laušu, kur agrāk īsu laiku bija kalpojis turienes draudzē. Tur archibīskapu pie sevis uzņēma birģermeisters Bauers. Lauša krita amerikāņu rokās.

Kad 1945. g. jūnijā Tīringu amerikāņi gatavojās nodot krieviem, archibīskaps bija norūpējies par slimo mācītāju Villi un pārējiem latviešiem.

Ar apgabala amerikāņu komandanta palīdzību viņš sagādāja auto transportu Laušas latviešiem, arī pats devās tiem līdzī uz Koburgu Bavārijā, kur saslimis atrada pajumti pie prāv. K. Valtera. Atvaseļojies viņš jūlijā ar franču militāro transportu caur Karlsrūi nonāca Tībingenā, apmetoties pie māc. V. Isaka, un augustā Gepingenā pie savas audžu meitas — plkv. A. Dombrovska kundzes. Kad septembrī organizējās latviešu lielnometne Eslingenā, viņš beidzot atrada sev vietu, kur pavadīt atlikušās bēgļu gaitas.

3. TRIMDAS BAZNĪCA. Grīnbergs sabija archibīskapa amatā trīsdesmit gadus. Trīs piektdaļas no šī laika pavadītas ārpus Latvijas. Tie, ar kuriem viņš kopā atstāja dzimteni, nebija emigranti, bet bēgļi, kas atstāja savu zemi ar nodomu tajā atgriezties. Ar tādu vēlēšanos sirdī arī Grīnbergs vadīja latviešu baznīcas darbu no 1944. g. līdz savai nāvei. Šie astoņpadsmit gadi ir veltīti t r i m d a s baznīcai.

Trimdā līdz ar Grīnbergu devās 121 mācītājs. Tie nonāca kur kurais, izklīdināti pārējo bēgļu pulkā kaŗa izpostītā vācu zemē. (Tikai samērā neliels latviešu skaits paspēja nokļūt Zviedrijā).

Darbs trimdā bija jāsāk bez kāda tiesiska pamata un no pašiem pamatiem. Vācijā katram dievkalpojumam latviešu valodā bija nepieciešama policijas atļauja. Jau drīz pēc ierašanās Vācijā, 1944. g. oktobra beigās, Grīnbergs devās uz Berlīni, lai panāktu kādu atvieglinājumu. Vācieši viņam solīja apstiprināt zināmu skaitu mācītāju, kam būs atļauts pulcināt latviešu bēgļus. Bet, nevērojot viņa pūles, Grīnberga iesniegumi apgūlās vācu iestādēs. Tomēr jāsaka, ka nebūs gandrīz nevienas pilsētas ar kaut cik lielāku latviešu skaitu, kur nebūtu šādi dievkalpojumi notikuši — ar vai bez atļaujas. Un vēl vairāk. Kur notika dievkalpojumi, tur radās latviešu kopas, savstarpēja informācija un pa-

līdzība, latviešu pārstāvji. Grīnbergs pats to ietvēris zīmīgos vārdos: "Latvija svešumā ir latviešu baznīca."

Jau šais pirmajās trimdas baznīcas aktivitātēs bija vērojama viena no tās īpatnībām — personas nozīmes pieaugšana. Tas bija mācītājs, kurš rosināja kopā turēšanos, aizdīgi vēlākām draudzēm. Kopš 1940. gada viņam bieži bija pašam jāizšķiras kā rīkoties. Situācijas bija pārāk mainīgas un straujas, lai gaidītu un rīkotos pēc priekšrakstiem. Tiem tādēļ nebija vairs agrākās nozīmes. Virsvalde nespēja vairs rēgulāri pulcēties un sinodes saņākt.

Nozīmi bija zaudējis arī agrākais administratīvais aparāts baznīcas dzīvē — prāvestu institūts. Šai decentralizācijā bija viens izņēmums — archibīskapa persona. Viņa nozīme pieauga. Bīskapa amats senajā baznīcā jau īsti bija izveidojies vajāšanu laikā! Visi tad raudzījās uz viņu kā paraugu, kas rāda priekšzīmi, kas pirmais gatavs stāties pretī vajātājiem. Ne ar administratīvu varu, ar priekšrakstiem un rīkojumiem, bet ar personisku paraugu tikai var vadīt trimdas baznīcu.

Izveidojās tieši sakari — kā vēl nekad — starp mācītājiem un archibīskapu. Ik dienas Grīnbergam pienāca laba kaudzīte vēstulu, uz kurām bija jāatbild. Gadā to skaits sniedzās tūkstošos.

Personas nozīmes pieaugšana nes līdzī arī kādu negatīvu iezīmi. Katrs savā vietā jūtas liels un neatkarīgs. Daudzas, pārāk daudz no šīm vēstulēm saturēja sūdzības un savas taisnības meklēšanu. Ja šī taisnība netika akceptēta, rakstītāju nepiespēdīs nekāda vara atzīt viņa kļūdas! Trimdā nevienam šādas varas nav. Arī archibīskapam ne. Tādēļ viņam bija nepieciešama liela pacietība un māka, lai sūdzētājus nomierinātu un pieturētu pie kopības. Arī šai ziņā jāliecina, ka no latviešu trimdas baznīcas kopības nav daudz aizgājēju un tāpat ir pavisam maz to, kurus archibīskaps ir saucis pie kārtības. Ne par velti pēc savas ievēlēšanas amatā Grīnbergs bija teicis, ka viņa dabā ir vairāk kalpot, ne valdīt. Viņš centās vadīt ar kalpošanu.

Sakarā ar to viņam ir pārmests, ka viņa vadība varētu būt bijusi mērķtiecīgāka, organizatoriskāka, stingrāka. Kā zināms, viņš daudzos gadījumos ir atbildējis ar viņam raksturīgo humoru: "Strauja rīcība noder tikai blusu ķeršanai!" Vēlāk pārdomājot, jāsaka, ka tur daudz taisnības. Ko varēja rīkot komunistu varas laikā? Tāpat — vācu okupācijas laikā, kara apstākļos? Un ko trimdā?

Pēc Vācijas kapitulācijas mums bija neierobežota brīvība dibināt draudzes nometnēs. Un tomēr — viens UNRRAs direktoriņš varēja pazudināt visu mūsu darbu. Ko tādos apstākļos varēja grozīt archibīskaps?

Tādas pašas iespējas ar vēl lielāku patstāvību mums pavērās emigrācijas zemēs. Mēs nebijām pirmie, kas emigrē un dibina draudzes. Pirms mums Sav. Valstīs iecelojuši vācu un skandinavu luterāņi. Par šī darba grūtībām liecina fakts, ka viņiem izirusi vienība un viņi sašķēlušies neskaitāmās sinodēs. Bet latviešu draudžu garīgā vienība ap archibīskapu ir palikusi neiedragāta, kaut latviešu draudzes tagad pieder pie vairākām amerikāņu sinodēm! Tas īpaši jauki apliecinājās, vēļojot vienu no Grīnberga pēcniekiem (Lūsi), kad — juridiski pareizi vai nepareizi — visas latviešu draudzes, arī sinožu, piedalījās vēlēšanās.

Šī vienības saglabāšana tik atšķirīgos darba apstākļos, kādi ir latviešu draudzēm trimdā, ir archibīskapa T. Grīnberga nopelns. Par trimdas baznīcu viņš ir cīnījies, par to tuvāk pastāstīs nākošais raksts šai grāmatā. Un šai cīņā ir radies klasisks mūsu likteņa formulējums, kas nav palicis svešs arī starptautiskā forumā: "Ienaidnieki grib mūs iznīcināt, draugi grib mūs asimilēt, bet mēs gribam palikt latvieši!"

Grīnbergs reti kad cēlis iebildumus, izteicis kritiku. Viņš vairāk klausījās, mazāk runāja. Bet par ko bija izšķīries, nebija ietekmējams vai grozāms. Kā tālāk redzam nākošajā rakstā, Luterāņu pasaules federācijas sēdē viņš pat "eksplodēja".

Emigrē gados jaunākie, stiprākie. Ir tiesa, vecā paaudze nevar jaunajā vidē iedzīvoties. Viņi tai "neder", Grīnbergs to apzinājās. Viņš būtu varējis izceļot — par to būtu gādājusi amerikāņu baznīca — bet viņš palika tur, kur palika tie, kuŗi nevarēja izceļot. Un palika arī to vidū, kas viņu saprata. Par to jauku liecību dod mīlestība, ko viņš bija iemantojis Eiropas luterāņu baznīcas vadītāju vidū.

Ar viņu tika runāts jau labi sen par pēcnieka izraudzīšanu un jaunu pamatlikumu došanu trimdas baznīcai. Vispirms to darīja prāvests E. Bergs 1945. g. Četrus gadus vēlāk uz šo nepieciešamību norādīja mācītāju konferencē Berchtesgādenā. Grīnbergs klusēja. Viņš zināja, ka autoritāti nevar iedot, tā ir jāiegūst ilgos gados. Viņš bija jau baigajā gadā izraudzījis sev pēcniekus. Notika tā, ka tikai viens no tiem viņu pārdzīvoja — prof. K. Kundziņš. Tā rokās arī Grīnbergs nodeva savu amatu, kad Dievs to bija izlēmis, saukdams savu kalpu pie sevis.

Viņš paturēja savu primātu arī par dzimtenes baznīcu un prasīja, lai starptautiskās organizācijās latvieši būtu pārstāvēti tikai kā viena baznīca. Bet viņš neteica neviena ļauna vārda par dzimtenē ievēlēto baznīcas vadītāju G. Tūru. Gluži otrādi. Viņš noraidīja pret Tūru presē celtos apvainojumus kā nepamatotus. Viņš atzina, ka, dzīvojot dzimtenē zem krusta, ir nesalīdzināmi grūtāk nekā brīvā pasaulē.

Arī emigrācijas zemēs Grīnbergs gribēja pavadu paturēt savās rokās. Katrā zemē viņš iecēla darba vadītājus sava vietnieka vai pārstāvja pakāpē. Personas, kuŗas viņš jau agrāk bija designējis par saviem vietniekiem, viņš sūtīja ar šādām pilnvarām (Bergu, Kundziņu, Kullīti). Pārējie bija viņa pārstāvji (Grosbachs, Teriņš, Skrodelis).

Viņš izvairījās no baznīcas satversmes pielāgošanas jauna-jiem apstākļiem. Vajadzību viņš atzina, bet viņam bija rūpes, ka, to pielāgojot, maz kas paliks pāri no agrākā, ko viņš tik svēti sargāja. Viņš bija devis solījumu to darīt. Trimdas baznīca ne-

bija mērķis viņa acīs, bet tikai līdzeklis. Bet kur bija prasība pēc kādas vietējas organizācijas, viņš nepretojās attiecīgā noteikuma apstiprināšanai un ievēlētām amata personām.

Tāpat viņš nebija sajūsmināts par projektiem emendēt Biblii un dziesmu grāmatu. "Tas jādara, kad būsīm dzimtenē." Bet ar laiku viņš grozīja savu viedokli un pats rosīgi piedalījās Bībeles jaunā tulkojuma saskaņošanā. Tāpat viņš nebija apmierināts ar dažu dziesmu tulkojumiem, piem., pazīstamo Gerharda dziesmu "Befiehl du deine Wege" (mūsu dz. gr. 350. nr.), kuŗā katrs pants sākas ar vienu no 37,5 ps. vārdiem.

Negribu teikt, ka Grīnberga darbā nebūtu bijuši trūkumi. Piem., viņš lietas kārtoja tikai autoritāri, iecelšanas ceļā. Emigrācijas zemēs mācītāji un draudžu darbinieki redzēja gluži pretējo, ka amatpersonas tiek ievēlētas un pat sinožu prezidentiem ir noteikts maksimālais vecums. Ļoti lietderīgi būtu bijis viņam iepazīties ar Amerikas baznīcas dzīvi, bet paredzēto ceļojumu uz Sav. Valstīm aizkavēja viņa slimība.

Prof. V. Maldonis nobeidz savu pārskatu par Grīnberga darbu archibīskapa amatā 1939. gadā ar statistiku, kas rāda baznīcas stāvokli. Diemžēl, mēs to nevaram darīt, jo trimdas apstākļos skaitļiem ir pavisam citāda nozīme un dažs darbs nemaz nav iekļaujams skaitļos.

Ļoti vispārīgos vilcienos tomēr mēģināsim to darīt. Grīnberga nāves gadā — 1962. g. — latviešu trimdas draudzes bija Sav. Valstīs, Kanadā, Zviedrijā, Vācijā, Francijā, Dānijā, Norvēģijā, Austrālijā, Jaunzēlandē, Venecuēlā, Brazīlijā, Argentīnā, Čilē. Tām ir kopīgi ienākumi pie 1 milj. dolaru, savas baznīcas — pirktas vai pašu celtas, mācītāju mājas, vasaras nometnes, palīdzības darbs dzimtenē un palicējiem Vācijā, ārmisija, garīgu rakstu apgāde, periodiski izdevumi, jauni mācītāji — un trimdas gaitās Dievam tuvāk pievesti draudzes locekļi.

4. NOVAKARS UN DUSA. Teodors Grīnbergs jaunībā nebija no "stiprajiem". Viņš ātri apsaldējies, vairākas reizes izsli-

mojis plaušu karsoni. Tāpat kā viņa studiju biedrs Ludis Bērziņš. Bet abi ar veselīgu dzīves veidu un dvēseles mieru piedzi-vojuši lielu vecumu.

Par Grīnberga izturību draudžu vizitācijās jau agrāk pava-
doņi stāstīja aprīnojamas lietas. Kamēr citi diendusā, viņš pa-
staigājas vai patērzē ar vietējiem cilvēkiem. Tikpat izturīgs viņš
bija arī trimdas gaitās.

Kad 1944. g. oktobra beigās viņš ieradās Berlīnē, mēs veicām
kājām lielus attālumus. Ceļoja viņš vienkārši un bez pretenzi-
jām. Toreiz bija grūtības ar apmešanās iespējām. Ar lielām pū-
lēm sagādāju viņam istabu kādā pamazā viesnīcīnā. Kad tur
ieradāmies, viesnīcnieks piedāvājās aizsūtīt kalpotāju uz tuvējo
Frīdricha ielas piestātņi, lai atnestu augstā viesu ceļa somas. Ar-
chibīskaps pasmējās, atpogāja mēteli un izņēma no kabatas bār-
das nazi, ziepju trauciņu un divieli: "Es ceļoju ērti — tā visa
mana bagāža!"

No Berlīnes viņš aizbrauca apciemot savu audžu meitu Silē-
zijā. Vilciens bija pārpildīts un viņš iespiedās uz tiltiņa, kas sa-
vieno vagonus. Ar pūlēm nācās viņu pierunāt pārcelties uz kon-
duktora kupeju, kurā man bija izdevies viņam sagādāt vietu.

Prāvests E. Rozītis atceras kādu citu braucienu 1944. g. de-
cembrī uz Berlīni. Naktī bijis liels uzlidojums Merzeburgai pie
Leipcigas. Sakarā ar to vilcienu satiksme nekārtīga. Probstcellā
nav bijis iespējams iekļūt Berlīnes vilcienā. Bijis jāpaliek uz
platformas. Brauciens ildzis pusotras dienas.

Par apciemojumu Zviedrijā 1955. g., t.i. jau 85 gadu vecumā.
prāvests J. Teriņš atceras, ka archibīskaps apmeklējis visas lat-
viešu draudzes un pat kopas. Gadījies, ka viena kopa nav laikā
izteikusi savu vēlēšanos archibīskapu redzēt un maršruts sastā-
dīts bez tās. To dzirdējis, archibīskaps nebijis atrunājams kopu
apmeklēt, lai gan tas prasījis lieku piepūli.

Archibīskaps izlietoja katru iespēju piedalīties konferencēs
Vācijā un citur. Mūsu pašu konferencēs viņš bija klāt no sā-

kuma līdz beigām, kā svarīgās, tā mazāk svarīgās daļās. Pārtraukumos ap viņu bija vienmēr cilvēki. Katram kas prasāms vai stāstāms. Ik dienas kādi apmeklētāji mājās, pieteikti un nepieteikti.

Tā gāja gadi un gadi. Baznīca nosvinēja viņam 50 un 60 gadu amata svētkus, 25 un 30 gadu archibīskapa amata jubileju, 80., 85. un 90. dzimundienu. Savā 92. dzimundienā viņš piedalījās Vācijas latviešu mācītāju konferencē, to atklādams, bet ar piebildumu, ka tā būšot varbūt pēdējā reize.

Ilgie mūža gadi, kas vadīti rosmē, nenozīmē, ka vecums un slimības būtu viņam pagājušas gaŗām. Viņš ātri saaukstējās. Eslingenā viņš divreiz pārcieta plaušu karsoni. 1957. g. jau pavasarī viņu piemeklēja nieŗu iekaisums, ārsti aizliedza viņam braucieni uz Miniepoli, lai piedalītos Luterāņu pasaules federācijas sanāksmē. Vasaru viņš pavadīja Kēningsfeldā, Švarcvaldē, rudenī viņam izdarīja rūpīgu veselības pārbaudi Eslingenas pilsētas slimnīcā. Pārējās vasaras viņš pavadīja Bādbollā pie Gepingenas, brāļu draudzes atpūtas namā, vienu gadu kopā ar prāvestu B. Federu, kādu citu gadu ar prāv. R. Muŗiku no Anglijas. Pēdējo reizi 1961. gadā. Toreiz kādā vietējā sanāksmē viņš referēja par Latvijas baznīcu komūnistu jūgā.

Vislielāko apgrūtinājumu viņam sagādāja redze. Jau labi sen viņam bija lasīšanai jāņem palīgā lupa. Spreŗiķa tekstu viņš labi iegaumēja, tā ka nezinātājs nemanīja, ka viņš tekstu nenolasa no smalkā rakstā iespīestās bībeles. Vēstules viņam lasīja priekšā, atbildes rakstīja viņš pats. Ar parupju zīmuli viņš novīlka trekņas svītras, pa kuŗām centās vadīt rakstu.

Par archibīskapa mūŗa pēdējo laiku viņa audŗumeita L. Villes kundze raksta: "1961./62. g. ziemā archibīskaps vēl jutās diezgan labi. Uz pavasara pusi viņš kļuva nespēcīgāks, bet tomēr vēl piedalījās aprīļa sākumā mācītāju sanāksmē Eslingenas "Valdheimā". Vispār, garīgi viņš vēl bija ļoti moŗš un interesējās par visiem notikumiem. Priekšā lasīšana aizvien vēl turpinājās. Jā-

piezīmē, ka viņa mīļākie korāļi, ko viņš aizvien citēja, bija “Dzīves troksnī, dienu gaitā” un “Kad pa dzīves jūru” (no baptistu dziesmu grāmatas. E. Ķ.). 11. jūnijā archibīskaps vēl pa tālruni apsveica Liepiņa kundzi dzimšanas dienā. Lai gan veselība bija kļuvusi vāja, viņš tomēr katru dienu piecēlās, staigāja pa istabu un sēdēja savā lielajā krēslā. 12. jūnija rītā viņš jutās ļoti nespēcīgs un izteica vēlēšanos uzrakstīt testamentu. Tika ataicināts vācu notārs un izdarītas vajadzīgās formālītātes. Lai remdinātu viņa lielās sāpes, 13. jūnijā ārsti deva attiecīgus iešļircinājumus. Nakts pagāja samērā mierīgi. 14. jūnija rītā sāpes atjaunojās, tās tika remdinātas tiem pašiem līdzekļiem. Slimnieks gulēja, viņam slapināja lūpas, to viņš vēl jūta, jo bija pie samaņas.”

“Archibīskapa vājības laikā Marija (Strujevica, kopš 1923. g. aprīļa — t. i., 39 gadus — archibīskapa saimniece. E.Ķ.) bija vienmēr naktīs viņa tuvumā, bet pēdējās divi naktis, no 12. uz 13. un no 13. uz 14. jūniju, mēs abas bijām nomodā. 14. jūnija pēcpusdienā viņš mierīgi gulēja. Mēs vienmēr bijām viņa tuvumā. Ap pieciem pēcpusdienā ieradās māc. Romans. Viņš piegāja pie slimnieka gultas un pēc tam Marijas istabā, kur viņa viesi pacienāja ar kafiju. Mani aicināja pie tālruņa kāds vācu baznīcas darbinieks un apjautājās par archibīskapa veselības stāvokli. Mēs sarunājāmies apm. 10 minūtes. Pēs sarunas beigšanas mēs ar māc. Romanu piegājām pie archibīskapa gultas. Tad viņš tikko bija beidzis elpot.”

E. Ķ i p l o k s.

II

Kad pārcilāju savas atmiņas par laiku, kurā strādāju pie archibīskapa tēva par viņa personisko sekretāru, un šķirstu astoņpadsmit cieši kopā darbā un pienākumos aizvadītu gadu nodzeltējušās piezīmju lappuses, kas stāsta par ļoti intensīvu, spraigu un plaši izvērstu, tomēr labi pārdomātu darba posmu Latvijas

ev.-lut. baznīcā, tad acu priekšā pavīd daudzas ainas, kuŗas kļūst dzīvas, un liekas, ka tas viss būtu noticis tikai nesen, it kā vēl vakar. Tur parādās daudzas smagas, grūtas, arī izšķirīgas ainas, kas ir bijušas vienreizēji lielas un svarīgas visā Latvijas baznīcas attīstībā un darbībā. Šis darbības laiks nav bijis un nebija viegls, jo trūka pieredzes, trūka piemēru, kas virzītu, rādītu ceļu, kas un kā darāms, lai cilvēciskiem spēkiem kaut cik droši un pieņemami izvadītu Latvijas ev.-lut. baznīcu tās vēstures visgrūtākajā posmā — apstākļos, kas nav iepriekš paredzami un pārskatāmi. Bet, labi apskatoties, jāliecina, ka tādās reizēs arvien no jauna atklājas Dieva lielā žēlastība un Viņa brīnišķīgā vadība, un ir jāteic un jāliecina, ka “tiem, kuŗi mīl Dievu, visas lietas nāk par labu”, jeb, kā to dažkārt ar vieglu smaidu sejā, bet dziļu paļāvību Dievam mēdza teikt archibīskapa tēvs arī itin grūtās un sarežģītās situācijās — un nebūt nevairoties no atbildības — proti: “Dievs zina, uz ko tas ir labi!”

Un man ir jāliecina, ka patiešām Dievs daudzas lietas tik labi un tik vienreizīgi izkārtoja, ka labāk tas nebija iespējams. Dievs ir mīlējis un Dievs ir daudzkārt saudzējis Latvijas baznīcu, tai katrā dzīves un laika posmā dodot krietnus darbiniekus un vienreizējus baznīcas dzīves vadītājus. Lai tikai padomājam par laika posmu pēc I pasaules kara, kad Latvija un Latvijas baznīca bija pilnīgi sagrautas un atradās drupās. No tām cēlās — kā fēniks no pelniem — atjaunotā tautā un zemē jaunā Latvijas ev.-lut. baznīca, kuŗas vadītājs bija pirmais Latvijas baznīcas bīskaps Dr. K. Irbe, — vīrs, nelokāms savā pārliecībā un principos, bet arī vīrs, kas savā darbā prata saredzēt un izcelt baznīcas domu, apliecinādams un pierādīdams, ka Latvijas ev.-lut. baznīca ir daļa no Kristus baznīcas šeit zemes virsū. — Un pēc bīskapa Dr. K. Irbes nāca pirmais Latvijas baznīcas archibīskaps Dr. T. Grīnbergs, — vīrs liels un varens, ne savā ārējā nostājā un principos, bet vienreizīgi liels savā kalpošanā un savā mīlestībā. Viņš savā dzīvē un darbā Latvijas baznīcā kā tās augstais virsgans aplie-

vēl rakstveidā no kāda ļoti augsta, starptautiski pazīstama baznīcas darbinieka — vadītāja — 1969. g. Ziemsvētku apsveikumā. — Šie fakti un liecības nepārprotami norāda, ka archibīskapa tēvs ir bijis no paša Dieva nolemts Latvijas baznīcas vadītāja postenim šai grūtā svešniecības laikā, lai ar savu pazemīgo, kalpojošo mīlestību viņš būtu tas, kurš savu — Latvijas baznīcu — saturētu kopā, izveidotu no tās baznīcas kopību, kas stāv blakus visām citām lielām māsu baznīcām — līdztiesīga un pilnvērtīga, atzīta, cienīta un arī ienīsta baznīca. Un to ir panācis — ar Dieva prātu, ar Dieva žēlastību — mūsu archibīskapa tēvs, un par to mēs visi Latvijas baznīcā esam viņam no sirds pateicīgi. Viņa Dieva mīlestību izstarojošā personība saturēja kopā Latvijas baznīcu, un tā ir vēsturiska patiesība, to reiz teiks un liecinās visā mūsu baznīcā.

Jau bīskaps Dr. K. Irbe — vīrs ar tālu un gaišu skatu nākotnē — lika pamatus Latvijas baznīcas attieksmēm ar māsām — citām baznīcām — citās zemēs. Viņš centās izveidot un izkopt sakarus pirmkārt ar tām baznīcām, kuŗu darbā un tradīcijās baznīcas ideja bija visspilgtāk izteikta. Bīskapa Dr. K. Irbes rakstura un dziļas ticības dotumi, viņš nelokamā stāja un personiskā autoritāte, — tas viss nozīmēja mūsu baznīcai vērtīgas priekšrocības, kas palīdzēja mums citu evaņģēlisko baznīcu vidū ieņemt savu pienācīgo un cienīgo vietu. Šo darbu ar tikpat lielu mīlestību un uzupurēšanos turpināja archibīskapa tēvs. Lai tikai domājam par viņa braucieniem Latvijas brīvvalsts laikā ik vasaras uz ārzemēm, uz starptautiskām baznīcas sanāksmēm un konferencēm, tolaik, kad dīgli veidojās sākumi Pasaules baznīcu padomei un Luterāņu pasaules federācijai. — Arkādu sirsnību archibīskapa tēvs pārdomu un atmiņu brīžos atcerējās starptautiskās konferences Edinburgā — Skotijā, Ženēvā — Šveicē, Zonderhauzenā — Vācijā un citur, kur arvien archibīskapa tēvam tika piešķirta kāda ļoti svarīga vieta un uzdevums! Liekas, ka viņam visvairāk šais starptautiskajās konferencēs bija jāuzstājās kā

predikantam un taisni savas dziļās ticības un pazemīgās mīlestības dēļ — kā to man kādā sarunā reiz teica bijušais Bavārijas ev.-lut. zemes baznīcas bīskaps Dr. H. Maizers (Hans Meiser). Tāpat lai atceramies archibīskapa tēva vadībā panākto baznīcu savstarpējo draudzības aktu starp Anglijas valsts baznīcu (Church of England) un Latvijas ev.-lut. baznīcu, kas tika jau tik tālu izkārtots, ka bija panākta pat vienība Svētā vakarēdiena baudīšanā. Atlika vēl vienīgi šo aktu parakstīt, bet Otrais pasaules karš, kas sākās 1939. gada rudenī, visam nodomam parvilka svītru.

Un taisni svešniecībā no jauna atdzima, kļuva ciešas un tika padziļinātas šīs draudzības saites. Pirmais, kas rakstveidā lūkoja atjaunot kara laikā sarautās saites ar Latvijas baznīcu, ar archibīskapa tēvu, bija archibīskapa tēva personiskais draugs — Zviedrijas archibīskaps — Dr. Erlings Eidems. Viņš caur Zviedrijas sūtniecību Berlīnē rakstīja archibīskapa tēvam vēl kara laikā; pirmā viņa vēstule atnāca 1945. g. janvārī. Tajā Zviedrijas archibīskaps informēja mūsu archibīskapa tēvu par Latvijas baznīcas mācītājiem Zviedrijā, kas tur ieradušies, bēgdami pāri Baltijas jūrai, kā arī par iespējām dibināt Latvijas ev.-lut. baznīcas draudzes Zviedrijā. — Otrais — kas, speciāli braukdam no Ženēvas, personiski ieradās pie archibīskapa tēva 1945. g. vasarā — bija Luterāņu pasaules konventa sekretārs Dr. Maikelfelders, amerikānis, vēlāk pirmais LWF ģenerāls sekretārs. Ikvienš var būt laimīgs, kas redzēja šo divu cilvēku satikšanos pēc cilvēcecs vēstures lielākās traģēdijas — Otrā pasaules kara — kad šie abi lielie baznīcas darbinieki apkampās un raudāja prieka asaras aiz laimes, ka Dievs viņus ir žēlojis, ka viņi ir palikuši dzīvi. — Kontakti tika ievadīti ar seniem draugiem, atrasti jauni draugi. Attieksmes no jauna tika izveidotas ar draudzīgām baznīcām, un jāsaka, ka archibīskapa tēvs panāca to, ka pirmā palīdzība — neskaitot uz vietas bēgļu nometnēs saņemto — nāca no Zviedrijas baznīcas, kara archibīskaps Dr. E. Ei-

dems veltīja šim darbam daudz pūļu, kā rezultātā vēlāk izveidojās Zviedrijas un Latvijas baznīcu palīdzības organizācija, kuru no Latvijas baznīcas puses vadīja māc. J. Sviķis. Tāpat tika nodibinātas un atjaunotas ļoti labas attiecības ar vietējām Vācijas evaņģeliskajām zemes baznīcām un to vadītājiem, pirmkārt ar Bavārijas ev.-lut. zemes baznīcu un tās vadītāju bīskapu Dr. H. Maizeru. Neaizmirstama palikusi sanāksme 1946. g. maija sākumā Stutgartē, Virtembergas ev. zemes baznīcas virsvaldes telpās, kur Virtembergas ev. zemes baznīcas toreizējais vadītājs, bīskaps Dr. T. Vurms (Theophil Wurm), atklājot sēdi, apsveikdams archibīskapa tēvu (te jāatceras, ka bīskaps Dr. T. Vurms bija liels cīnītājs pret nacionālsociālismu un Hitlera režīmu, vairākkārt bija ticis apcietināts, atcelts no amata un turēts mājas arestā) teica ļoti zīmīgus vārdus, ko nevar nekad un nekur aizmirst: "Brāli Grīnberg, izpostīta ir mūsu zeme un izpostīta ir mūsu baznīca, mēs esam nabagi, izsalkuši, izslāpuši, kaili un pliki, — bet mums ir Dieva žēlastība! Un to, kas mums ir — maizes kumosu un ūdens malku — mēs dalīsim uz pusēm, brāli Grīnberg, — esiet, jūs un visi jūsu ļaudis, mūsu viesi, mēs jums atveļam savas sirdis un savas mājas!" Te parādījās draudzībā sietās saites starp diviem baznīcu vadītājiem, no kuriem vienam zeme karā bija sagrauta, otrs — ne pēc savas gribas un vēlēšanās — kara un komūnisma briesmu sekās bija zaudējis dzimteni un ar daļu savas tautas meklēja patvērumu brīvajās rietumu zemēs.

Pirmajos pēckaŗa gados mazā švābijas pilsētiņa, romantiskās Nekaras krastos, zināmā mērā izveidojās ne vien par latviešu laicīgo, bet vēl jo vairāk par garīgo, par Latvijas baznīcas centru, jo te uz dzīvi bija apmeties archibīskapa tēvs. Un, nepārspilējot, ir jāsaka, ka nebija nedēļas, kad vismaz kāds no starptautiskiem baznīcu darbiniekiem nebūtu braucis īpaši uz Eslingenu, lai apmeklētu archibīskapa tēvu. Viņi izjautāja un lūdza stāstīt par Latviju, latvju tautas postu un traģēdiju, par

Archibiskaps T. Grinbergs Lundā, Zviedrijā.

boļševisma varas darbiem, par bezdievību, baznīcas un tās celtņu postīšanu, sagraušānu, baznīcas telpu atsavināšanu, pārvēršanu par dejas un kino zālēm, darbinieku apcietināšanām, mocīšanām, izsūtīšanām uz vergu nometnēm Sibīrijā, izmetot reliģiju no skolu mācības programmām, iznīcinot garīgus rakstus — bībeles, dziesmu grāmatas, Lutera Mazo katķismu. Jāievēro, ka brīvajos rietumos cilvēkiem, arī baznīcas darbiniekiem, bija gaužam grūti orientēties starp tik daudz nepatiesībām un meliem, ar ko operēja tiklab vācu nacionālsociālistu propaganda, kā boļševiki, kuŗi Otrā pasaules kara laikā bija kļuvuši par rietumu sabiedrotajiem un kara biedriem. Tāpat arī rietumi nebija iztikuši bez sava veida propagandas, lai uzturētu tautas morāli un cīņas gribu, kā arī kara spēka kaujas spējas. Tā ne vienā vien baznīcas altārī Amerikā un Anglijā kara laikā bija tikuši novietoti boļševiku asiņainie karogi ar verdzības simboliem tajos — sirpi un āmuru. Un varēja vērot, ka šie dziļi ticīgie cilvēki — bet dažā ziņā gaužam naīvi politiskās lietās, it īpaši uzskatos par boļševismu — tagad klausījās, iebilddami un nespēdami visu to ne aptvert, nedz labi saprast, — bet, cienījot un dziļi respektējot archibīskapa tēvu, viņiem pamazām sāka veidoties un paplašināties priekšstats, kas ir boļševisms, kas ir krievu ateisms un bezdievība.

Tā pienāca 1944. g. vasara, kad Lundā, Zviedrijā, tika saukts Luterāņu pasaules konvents, lai oficiāli nodibinātu Luterāņu pasaules federāciju (LWF). Šinī sanāksmē Latvijas baznīcai bija piešķirtas piecas delegātu vietas. Archibīskapa tēvs par delegātiem nominēja: sevi — kā Latvijas archibīskapu, archibīskapa vietnieku prof. Dr. K. Kundziņu, archibīskapa vietnieku prāv. J. Ķullīti, prof. Dr. L. Bērziņu un archibīskapa sekretāru māc. Elmāru Rozīti. — Šī bija pirmā reize pēc Otrā pasaules kara, kad kāda latviešu delegācija — garīgā un laicīgā — varēja uzstāties pilntiesīgi un līdzvērtīgi citām mūsu evaņģeliskām baznīcām. Cik brauciens uz šo sanāksmi bija grūts, riskants

un savienots ar daudzām nejausībām tai laikā sagrautajā Rietumvācijā, lai minēts tikai viens piemērs. Mūsu ceļš uz Hamburgu, no kurienes tālākais brauciens kopā ar Rietumvācijas evaņģeliski luterisko baznīcu delegātiem bija paredzēts rezervētā dzelzceļa vagonā, veda caur Brēmeni. Pēc gara nakts brauciena agrā rīta stundā mums ar archibīskapa tevu nonākot pilnīgi sagrautajā Brēmenes galvenajā stacijā, atradām to pārpildītu ar ceļotājiem, kas visi gaidīja vilcienu, kurš ap pl. 10 aties uz Hamburgu. Tajā mums bija jāiekļūst, lai vēl laikā tiktu Hamburgā un varētu braukt tālāk ar mums paredzēto vilcienu uz Zviedriju. Taču ļaužu jūra rādīja, ka nav ne mazāko cerību gaidamajā vilcienā iekļūt. Aizgāju pie stacijas priekšnieka, ļoti laipna un simpātiska kunga, izstāstīju savu vajadzību un bažas, bet viņš man nevarēja nekā solīt, jo, kā pats atzinās, arī viņš esot pret pūli nespēcīgs — lai lūkojot, varbūt, laimēšoties. Atvadoties atstāju viņam pāris paciņu amerikāņu cigārešu un pāra plītišu šokolādes — šīm lietām tai laikā bija neiedomājama vērtība. Kad pienāca jau pārpildītais vilciens, sākās neiedomājama spiešanās: katrs lūkoja tikt vilcienā iekšā. Mēs abi esam ar archibīskapa tēvu iespiesti starp ļaudīm, ka ne pakustēties nevaram. Te pēkšņi pie mums cauri pūlim laužas stacijas priekšnieks un divi dzelzceļnieki, augstu virs galvām turēdami atzveltnes krēslu. Ko viņi grib darīt? Beidzot viņi ir pie mums, archibīskapa tēvu uzsēdina uz krēsla, abi spēcīgie vīri krēslu ar viņu paceļ gaisā un nes uz vagonu, kur pie loga stāv atkal divi vīri, kas satver archibīskapa tēvu aiz padusēm, un kā mazu bērnu tie visi četri pa logu iedabū archibīskapa tēvu vagonā. Mani šie vīri iespiež vagona priekšīnā, kur visu laiku līdz Hamburgai dabūju nostāvēt uz vienas kājas, bet mūsu ceļa somas dzelzceļnieki paņēma pie sevis; tās mēs saņemam Hamburgas galvenā stacijā, kur mūs sagaida prof. Dr. E. Šmits un māc. A. Rautenšilds.

Laimīgi nokļuvām miera, pieticības un pārticības zemē Zviedrijā, universitātes pilsētā Lundā. Tīras ielas, nekādu postījumu,

veikali bagātīgi dekorēti visādām Vācijā sen neredzētām un piemums aizmirstām lietām, viss atgādina kā pasaku valsti. Agrā rīta stundā pēc ilgas meklēšanas un nikšanas atrodam savas mājvietas, jo neviens mūs nav gaidījis, un te ir miera zeme, miegs un miers ir svēts; kas mūsu dēļ nāks un kavēs savu saldo naktsmieru, ko nevar traucēt. Kāpēc naktī vajaga braukt, ja to tikpat labi var darīt arī dienā?

Esmu savā mūžā pirmoreiz tādā lielā starptautiskā konferencē, kur piedalās simtiem delegātu un vairāki simti oficiālo apmeklētāju — "vizītori". Tikai vienu es nomanu, ka archibīskapa tēvs viņiem ir persona grata, gandrīz visi viņu pazīst, nāk klāt, sveicina, teic, ka priecājas, ka viņš var piedalīties šajā pasaules konferencē, kas ir LWF dibināšanas konference. Esot savā mūžā pirmoreiz tik milzīgā sanāksmē, jutos kā apmaldījies lielā mūžā, tomēr mani iedala nominācijas komisijā, kur man vaicā, vai archibīskapa tēvs būtu ar mieru darboties LWF eksekūtīvā komitejā kā viens no tās sešpadsmit locekļiem. Kad par šo jautājumu runāju ar archibīskapa tēvu, viņš saka, ka viņš negribētu, lai labāk tajā iet Igaunijas archibīskaps Dr. J. Köps (J. Köpp). Nominācijas komisija vēl sūta uz sarunām pie archibīskapa tēva Bodensika (Bodensieck) kundzi, bet rezultāti ir tie paši. Kad par šo lietu runāju ar Igaunijas archibīskapu Dr. J. Köpu, tad arī viņš negrib pats kandidēt, bet saka, ka došot nākamā dienā savu kandidātu. Tas ir gados vēl jauns, bet ļoti bravūrīgs — māc. Kiviranna. Un te nu notiek kuriōzs. Kad pienāk LWF eksekūtīvās komitejas locekļu vēlēšanu reize, Zviedrijas archibīskaps Dr. E. Eidems, kas ir konferences mājastēvs, uztur archibīskapa tēva kandidātūru. Tā no Baltijas valstu ev.-lut. baznīcām ir divi kandidāti, lai gan domāts un nominācijas komisijā proponēts tikai viens — Igaunijas ev.-lut. mācītājs Kiviranna; pēc archibīskapa tēva norādījuma mēs visi balsojām par māc. Kivirannu, bet balsošanas gājienā par archibīskapa tēvu — atturamies. Rezultāts: gandrīz vienprātīgi — atskaitot igauņu un mūsu pašu balsis —

pirmajā LWF eksekūtīvā komitejā tiek ievēlēts archibīskapa tēvs, Igauni kaut kā ir gaužām neapmierināti, un šo savu “neveiksmi”, liekas, nav līdz šim laikam aizmirsuši.

Šajā LWF pirmajā sanāsmē, kuŗā delegāti parakstīja tās dibināšanas protokolu, notika eksilbaznīcu vadītāju — un viņu baznīcu un tautu — vienreizīga godināšana, simpatiju apliecinājums tautām un baznīcām, kas zaudējušas brīvību un nonākušas boļševiku verdzībā. Kad kopmielastā, ko rīkoja Zviedrijas baznīca konferences delegātiem, vizītoriem un daudziem lūgtiem goda viesiem, šī sarīkojuma ceremonijmeistars Dr. P. O. Bersels (Bersell) no ASV vakara dalībniekus iepazīstināja ar klātesošajiem ev.-lut. baznīcu vadītājiem — un kad uz paaugstinājuma nostājās Latvijas archibīskaps Dr. T. Grīnbergs un Igaunijas bīskaps Dr. J. Kōps — Dr. O. Bersels uzaicināja banketa dalībniekus piecelties, palikt mazu brīdi klusu un noliekt galvu šo divu baznīcas vadītāju priekšā, tā godinot viņus un viņu pārstāvētās ev.-lut. baznīcas, kuŗas atrodas zem smaga krusta boļševiku okupācijas un bezdievīga režīma žņaugos.

Tai pašā reizē, no viesošanās Upsalā pie archibīskapa Dr. E. Eidema neaizmirstami atmiņā palikusi tikšanās ar tā laika Ungārijas ev.-lut. baznīcas vadītāju bīskapu Lajošu Ordašu (Lajos Ordass). Nekad nevaru aizmirst šī dziļi ticīgā ungāru baznīcas galvas baismu pilno un it kā izmisīgo acu skatu, kad viņš vairākkārt izjautāja archibīskapa tēvu, lūdzot stāstīt, kas ir noticis ar mūsu baznīcu un tās darbiniekiem t. s. Baigajā gadā. Kā tagad vēl skan ausīs šī baznīcas vīra teiktie vārdi: “Vai tad boļševismā nekā nav no cilvēcības? Vai tur ir tikai meli, šausmas, varmācība, mocības — un īstam kristietim atlicis vienīgi iet mocekļa ceļu?” Archibīskapa tēva klusa atbilde bija: “Palieciet ciešā vienībā ar Dievu un Jēzu Kristu — Dieva vārdos, lūgšanās, aizlūgšanās un evaņģelija priecās vēsts apsoliņumos — tikai tā — un vienīgi tā — var pastāvēt šo vajāšanu un pārbaudījumu priekšā!” — Šī viena diena, ko pavadījām Zviedrijas archibīskapa Dr. E. Eide-

ma un viņa laipnās kundzes viesmīlīgajā namā Upsalā, kur vēl viesojās vairāki Zviedrijas baznīcas bīskapi — arī dziļi sevī noslēgtais un atturīgais bīskaps Briliots (Yngve Torgny Brilioth), Eidema pēctecis Zviedrijas baznīcas arcbīskapa postenī — lika daudziem šiem baznīcas vīriem, kas ilgus gadus bija dzīvojuši labajā miera zemē, nepazīdami un nemaz nevarēdami iedomāties kara un diktatūru šausmas, padomāt un pārdomāt, kādā postā ir nonākušas kristīgās tautas un baznīcas zem bezdievju sloga. Un to viņiem atgādināja divi cienījami un ievērojami baznīcas darbinieki, nākdami katrs no savas zemes un atšķirīgiem apstākļiem un tomēr vienā mutē apliecinādami, cik boļševisms ir briesmīgs un kā tas ārda un posta Kristus baznīcu, vajājot ticību un uzspiežot visrupjāko materiālismu, iznīcinādams fiziski un garīgi indivīdus — un masas — kas tam nepievienojas.

Katru gadu, parasti vasarās, dažādās zemēs notika LWF eksekutīvās komitejas sēdes. Tā 1949. g. vasarā, jūlija beigās un augusta sākumā, šī sēde notika Oksfordā, Anglijā. Es esmu varējis piedalīties visās šajās sēdēs, kuŗās piedalījās archibīskapa tēvs, kas mani aicināja līdz kā Latvijas resp. Baltijas valstu ev.-lut. baznīcu lietu referentu. Šai sanāksmē Oksfordā, Jāņa Kristītāja kolledžā, Amerikas baznīcu delegāti publiski izteicās, ka visiem tiem bēgļiem no Eiropas zemēm, kuŗu zemes okupējuši boļševiki un kuŗi paši negrib vai nevar turp atgriezties un domā izceļot uz ASV, Kanadu, Austrāliju un citām emigrācijas zemēm, atrodot tur darbu, maizi, jaunas mājas un jaunu dzīvi — visiem tiem jāpamet sava dzimtenes baznīca un jāpāriet izceļošanas zemes vietējā baznīcā, jo Amerikas baznīcu vadītāji nedomājot vairs atkārtot kļūdu, ko tie savā laikā pielaiduši, ļaujot atsevišķām etniskām grupām dibināt pašām savas baznīcas un tā sašķelt Amerikas baznīcu vienību. Sekas tam vēl tagad esot Amerikā manāmas, jo ev.-lut. baznīca tur esot viena no skaitliskā ziņā mazākajām kristīgām baznīcām. — Šī tad bija pirmā reize, kad amerikāņu baznīcu vadītāji ar ULCA prezidentu Klārku Fraiju

LWF sanāksmes laikā 1952. g. Hannoverā.
No labās: T. Grīnbergs, LWF prezidents prof.
A. Nīgrēns, ģenerāļsekretārs Dr. K. Lundkvists.

Archibīskaps T. Grīnbergs 85. dzimundienā
(1955. g.) ar Vīrttembergas zemes baznīcas
bīskapu M. Haugu.

(Franklin Clark Fry) priekšgalā atklāti pateica, kādi viņiem nolūki — un mērķi — ar bēgļiem no austrumu Eiropas un viņu dzimtenes baznīcām. Archibīskapa tēvam kā Latvijas baznīcas galvam un tās garīgās dzīves augstākajam vadītājam, bet reizē arī LWF eksekūtīvās komitejas loceklim, bija uzdots gaužām smags un grūts, un arī kardināli izšķirīgs jautājums — kā tagad rīkoties, ko teikt un kā pastāvēt Dieva un savas Latvijas baznīcas un tautas priekšā. Archibīskapa tēvs bija pilnīgi viens, — es jutos tai laikā vēl jauns un gaužām maz piedzīvojis un pieredzējis, — un tomēr archibīskapa tēvs pilnīgi uzticējās man un dalījās ar mani savās pārdomās. Šis liktenīgās dienas vakarā, kad bija atskanējis tik tālejošais, skaidri un atklāti pateiktais jautājums — kas nozīmēja, ka uz Eiropas cilvēku posta un nelaiemes lēses citas mūsu māsu baznīcas vēlējās sev iegūt sava veida labumu un profitu, zināmā mērā mūs izmantojot savas baznīcpolitikas veicināšanai un mērķiem — mēs abi ar archibīskapa tēvu ilgi runājām un spriedām — par un pret — un ko sacīt nākošās dienas sēdē, jo no mums gaidīja atbildi. Kad es īsi pirms pusnakts atstāju archibīskapa tēva mītni — mēs bijām novietoti katrs savā mājā Jāņa Kristītāja kolledžas ēku kompleksā — nevarēju lēti no pārdomātā iemigt, no visa tā, kas bija runāts un dzirdēts. No savas istabas loga es varēju redzēt archibīskapa tēva logu, kur vēl ilgi, tikpat kā līdz rīta ausmai, dega uguns, kas liecināja, ka viņš ir augšā un ka viņš pārdomā un izstrādā rītdienas sēdei atbildi. Otrās dienas rītā, pēc rīta lūgšanas, kad sākās LWF eksekūtīvās komitejas darba sēde, jau pašā sākumā archibīskapa tēvs lūdza vārdu. Sēdi vadīja LWF prezidents prof. Dr. A. Nīgrēns (Anders Nygren), Lundas diecēzes bīskaps. Archibīskapa tēvs savu runu iesāka ar vārdiem: “Es domāju, ka mums, cilvēkiem, nav jāsteidzas priekšā vēstures notikumiem, Dieva gribai un Dieva vadībai — sakarā ar Eiropas bēgļu pārceļšanos uz aizjūras zemēm. Immigranti no Latvijas un pārējām Baltijas valstīm nav parastie emigranti uz Ameriku, kas pameta

savu zemi, tautu un dzimteni tāpēc, ka viņiem tur klājās grūti materiālā ziņā, nebija darba un maizes, un tāpēc tie meklēja labākus dzīves un darba apstākļus, iespēju tikt dzīvē uz priekšu un izbēgt no trūkuma un nabadzības. Šoreiz šie ļaudis savu dzimto zemi nav atstājuši labprātīgi, bet mēs bijām spiesti to darīt, tāpēc, ka no jauna mūsu dzimteni okupēja boļševisms, varmācīga, bezdievīga vara, kas mums, ticīgiem cilvēkiem, nav pieņemama, jo boļševisma mērķis ir mūs iznīcināt tiklab kā tautu, tā arī kā kristīgus cilvēkus, lai visus kopā sajauktu ar ateismam un bezdievībai pakļautām krievu masām. Mēs dzimtenē pame-tām visu, bēgām uz brīvību — kristīgiem rietumiem, un līdzī mums nāca mūsu mācītāji un mūsu tēvu un tēvutēvu dzimtenes baznīca. Nu mums svešumā vairs nav nekas cits atlicis kā vienīgi dzimtenes baznīca. Tā nu iznāk ka d z i m t e n e s v e š u m ā i r m u m s k ļ u v u s i d z i m t e n e s b a z n ī c a ! Un vai nu tagad jūs, brīvo rietumu tautu baznīcu vadītāji, mums gribat to atņemt?! Sirmie tēvi un mātes neprot citu valodu kā vienīgi latviešu valodu; kā viņi spēs Dievu no sirds pielūgt dievnamā, kur korāļus dzied, evaņģeliju lasa un Dieva vārdus izskaidro viņiem pilnīgi svešā un nesaprotamā valodā? Tāpat mazi bērni, kam vecāki ir mācījuši Dievu lūgt, to dara savas mātes un sava tēva valodā — vai lai viņus atrauj no vecāku labas un rūpīgas reliģiskas kopšanas un audzināšanas un nodod citu, svešu rokās tikai tāpēc, ka vecāki vēl nesaprot tās zemes valodu? Vai galu galā šie bērni, šie jaunieši nepazudīs jums un mums — visai Kristus baznīcai — un tie, uzaugs pilnīgi bez Dieva, bez Dieva bijības un Dieva pielūgšanas? Mēs taču visi piederam pie evaņģeliski luteriskās baznīcas, kurā mūsu ticības tēva Mārtaņa Lutera — un vispār visas reformācijas — pamatteze un noteikums taču ir, ka ikvienai tautai Dieva vārds jāsludina tās dzimtā valodā un bērniem arī jāmacās Dievu pielūgt tai valodā, ko runā viņu māte un tēvs. Vai tad mēs — luterāņu federācijā — gribam to noniecināt un noliegt kādai nelaimīgai cilvēku grupai —

bēgļiem, kas jau tā daudz cietuši ar savas dzimtenes varmācīgu zaudēšanu — atņemot visus tos dārgumus un vērtības, kuŗus ev.-lut. baznīca tiem ir devusi? Tā būtu no mums pašiem pilnīga nostāšanās pret reformāciju! Nē, atstāsim šo jautājumu Dieva ziņā, ļausim, lai Dievs kārto šīs lietas, un ļausim, lai šie cilvēki nāk kopā savā baznīcā, lai tie teic, slavē un pielūdz Dievu pēc savas senās un labās kārtības, jo, ja mēs noliegsim to, cilvēki pāries sektās, kā tas ir dažā vietā noticis, jo tās ļauj cilvēkiem darīt visu, ko viņi grib, — un zaudēsīm mēs un jūs. Ja Dievs būs lēmis, ka latviešiem un citām Baltijas zemju tautām jāaiziet bojā, tad divu vai triju paaudžu laikā šie ļaudis būs asimilējušies, tas ir, ja nebūs vēlēts mums atgriezties brīvā dzimtenē. Bet ja Dievs būs domājis citādāk, ja Viņš būs saudzējis un glābis latviešu tautu, un vērsies vārti uz brīvo dzimteni — kas gribēs, varēs braukt mājās, kas negribēs, varēs palikt Amerikā. Mans mīļš un sirsnīgs lūgums — bet arī katēgoriska prasība — ir: ļaujiet šīs lietas Dievam kārtot, bet mums Dievu piesaukt, pielūgt un sludināt ikvienai bēgļu ļaužu grupai tās mīļajā mātes valodā, tēvutēvu baznīcā pēc viņas senās un labās kārtības!”

Visi klusēja, arī visdedzīgākie asimilācijas prasītāji, jo pret tik atklātiem, skaidriem, pazemīgiem vārdiem — kas pauda lielu mīlesfību uz savu Latvijas baznīcu un tautu, bet reizē arī stingru un noteiktu archibīskapa tēva nostāju un atbildi — kas vairs ko varēja iebilst vai vēlreiz no jauna ķerties pie šī jautājuma!

No šī 1949. gada brauciena uz Angliju ir palikusi neaizmirstamā atmiņā kāda diena augusta vidū, kad mēs abi ar archibīskapa tēvu bijām ielūgti lielā kristieša, Čičesteras bīskapa, Dr. Bella dārza svētkos. Šī vienreizīgā lielā un kristīgā personība, kas bija it kā “ārlietu ministrs” Anglikāņu baznīcas vadībā, tā sakot, labā roka Anglikāņu baznīcas galvam Kenteberijas archibīskapam, un kas bija sirsnīgs draugs Hitlera režīma pēdējās Otrā pasaules kara dienās noslepkavotajam lielajam vācu kristietim prof. Dr. D. Bonheferam (Dietrich Bonhoeffer — un kas,

kā bīskaps būdams Anglijas lordu palātas resp. augšnama loceklis, kara laikā parlamentā kristietības vārdā pieprasījis Anglijas valdībai, lai tā pārtrauc nežēlīgo vācu pilsētu bumbošanu, tā noslepkavojot tūkstošiem nevainīgu bērnu, sievu un daudz vārgu un gaudenu slimnīcās, kā arī kara gūstekņu pilsētu baraku nometnēs — šis lielais kristietis, gaŗa auguma, mazliet salicis, kā jau tas pie gaŗiem cilvēkiem parasts, blonds, brīnišķīgi zilām, laipnām, lielas mīlestības gaismas pilnām acīm, mūs saņemot savā mājā, Čičesteras bīskapijā, pie sasveicināšanās tūdaļ uzsvēra, ka archibīskaps Grīnbergs ir viņa sens draugs un ka viņš ir lepns un Dievam pateicīgs par šādu draudzību.

Ir gan savdabīgi šādi angļu dārza svētki, kad plašā augļu dārzā, kas ir īpatnējāks nekā dārzi citās zemēs, pulcējušies kopā visas bīskapijas redzami baznīcas un laicīgie darbinieki ar savām ģimenēm, arī mācītāji! Zem kokiem klāti galdi, apkrauti ar cepumiem, maizītēm, saldumiem un citām labām lietām. Ļaudis sēž, dzeŗ tēju, sarunājas, daŗi pastaigājas pa plašo bīskapa nama dārzu. Neraugoties uz labsajūtu un pacilātību, kas vērojama, uzmetot skatu šai sabiedrībai, liekas, pāri tai klājas tomēr kāds stīvums, kāda angļiska atturība, kāds vēss aristokratisms. Un, gribas teikt, viszīmīgākais bija, ka bīskaps Dr. Bells pameta visu šo sabiedrību archibīskapa tēva dēļ un mēs iegājām viņa kabinetā, kur turpat divi stundas pavadījām gauŗām interesantās sarunās, jo bīskaps Dr. Bells, kā viņš pats teica, gribēja no dzīva liecinieka — liela kristieŗa un baznīcas vadītāja, un personiska drauga — visu dzirdēt un uzņemt kā liecību, ko un kā boļševisms ir nodarījis latvju tautai un Latvijas baznīcai, kuŗu vada viņa draugs archibīskaps Dr. T. Grīnbergs. No bīskapa Dr. Bella mutes nāca jautājums pēc jautājuma, kas visi bija labi un dziļi pārdomāti; varēja nojaust, ka tiem nav gaŗījuma raksturs, bet ka jautātājs vadās no patiesības mīlestības un kāro visu zināt. Un kad tā bijām ilgu laiku sarunājuŗies, tad bīskaps Dr. Bells piecēlies teica: “Es esmu bezgala laimīgs, satiekot tevi,

brāli Grīnberg. Bet es esmu arī Dievam no visas sirds pateicīgs par visu to, ko nupat dzirdēju, kas viss ir dzīva liecība. Un es esmu laimīgs, brāli Grīnberg, ka viss tas, ko tu esi teicis, man aplicina un apstiprina visu to, ko es jau biju domājis, kāds īstenībā un patiesībā ir boļševisms. Es esmu laimīgs, ka Dievs man ir devis pareizu izpratni par šo visas cilvēces un kristietības lielāko ienaidnieku. Zini, brāli Grīnberg, es esmu un būšu tagad vēl lielāks cīnītājs, cīnoties par patiesību un Dieva taisnību, nekā līdz šim; es būšu arī palīgs jums, bēgļiem, lai jums palīdzētu, kur un kā vien es varēšu un spēšu ar Dieva palīgu! Bet nu iesim dārzā pie citiem viesiem, man liekas, viņi jau kļūst nepacietīgi, ka mēs viņus tik ilgi esam atstājuši vienus!”

Kā kuriozu — vai mazu epizodu — gribas pieminēt sarunu šais dārzā svētkos ar kādu gaŗu, izstīdzējušu lordu, sēžot pie viena galdiņa un vairāku dāmu un kungu sabiedrībā malkojot tēju un piekožot pa cepumam. Acīm redzot, iepriekš informēts, kas mēs esam un no kurienes nākam, īsi un strupi pēkšņi lords nojautāja, kāpēc mēs nīstot krievus un vai mūsu vēstures zināšanas esot tik vājas, ka mēs nezinot, ka Baltijas zemes jau no seniem laikiem esot bijušas Krievijas sastāvdaļas un tādēļ Krievijai esot uz tām pilnīgas tiesības. Ar savām nepamatotām prasībām mēs esot tikai par traucējumu, kad pasaule ilgojoties pēc miera un labklājības. Kas bijis, esot jāaizmirst, arī brīvo Baltijas valstu laiks esot tikai epizods lielajā vēsturē. Vai mēs nesaprotot, ka mazo valstu laiks pagājis un Krievijai neko nevarot pārņemt, jo tā tikai atguvusi tās provinces, kuŗas tai kādreiz pierējušas.

Esam pārsteigti un nesaprašanā, ko uz tādām aplamībām — jā, rupjībām — lai atbildam viesmīlīgā Dr. Bella mājā. Uzreiz prātā ienāk netālu, nupat redzētā Bristoles pilsēta, kur mums kā ievērojamu vietu rādīja vēl tagad saglabājušos dārzu, ko reiz ierīkojuši romieši, un viņu ierīkoto slaveno akvēduktu. Saku lordam: “Dīvaini, arī šī zeme ir bijusi vairākus gadu simteņus ro-

miešu varā, ilgāk nekā Latvija zem krieviem; kāpēc jūs neaicināt šurp italiešus, romiešu tiešos pēctečus, lai viņi nāk un saņem, kas viņiem piederējis; un, ja viņi paši nav to iedomājušies, tad ir pēdējais laiks viņiem to atgādināt!" Nē, kaut ko līdzīgu šis cēlais lords nav gaidījis, — viņš ilgi raugās mūsos ar asu, bet reizē it kā apmulsušu skatu. Tad viņš strauji pieceļas un neatvadījies, un atpakaļ neskatīdamies, lieliem, steidzīgiem soļiem iziet no dārza pa tā galveniem vārtiem. Nē, tādu patiesību, varbūt, pirmo savā mužā, augsti skolotais un vēl augstāk dzimušais lords nevar panest; tāda patiesība, tik bezkaunīgi pateikta, ir par smagu viņa smalkai un nemaldīgai domāšanai!

Un gadi nāk, un gadi ātri steidzas, bet jautājums par Eiropas bēgļiem un viņu dzimtenes baznīcu eksistenci nav vēl atrisināts. Ir 1950. gads. LWF eksekūtīvās komitejas sēde nolikta augusta mēnesī Bavārijā, evaņģeliskā akadēmijā Tucingas pili pie skaistā Štarnbergas ezera. Pasaule pašreiz ir gaužām satraukta: tālos austrumos ir sācies karš. Vai Koreja neizvērtīsies par degli trešam pasaules karam — jaunai cilvēces un visas pasaules traģēdijai? Šai atmosfērā atkal no jauna Amerikas baznīcu vadītāji grib diskutēt, vai mūsu dzimtenes baznīcām būs pastāvēt vai ne. ASValstīs jau ir notikuši gadījumi, kad mūsu mācītājiem amerikāņu ev.-lut. draudzes liedz telpas latviešu dievkalpojumu noturēšanai. Nav cita ceļa, kā mūsu mācītājiem iet un lūgt, un saņemt ar mīlestību atvēlētas telpas baptistu un pat Romas katoļu draudzēs. Un man gaiši prātā vēl ir brīdis, kad archibīskapa tēvs, svēta satraukuma un cīņas spara pilns, pieceļas no savas vietas. Diena ir pelēka un drūma, no paša rīta spēcīgi līst, ūdens straumes gāžas gar konferences telpas logiem un jumta ūdens novadcaurulēm, kad archibīskapa tēvs teic runu ar vārdiem, kas ir kļuvuši vēsturiski un pazīstami visā pasaulē — gan pašiem, gan mūsu ienadniekiem un nelabvēļiem — sakot: "I e n a i d n i e k i m ū s g r i b i z n ī c i n ā t, d r a u g i g r i b m ū s a s i m i l ē t, b e t m ē s p a š i g r i b a m d z ī v o t!"

Klausoties archibīskapa tēva runā, tai brīdī ienāca prātā Vecā Derībā aprakstītais notikums par filistiešu milža Goliāta sastapšanos kaujas laukā ar jūdu mazo ganu zēnu Dāvidu, kā arī Dāvida teiktie vārdi: "Tu nāc pie manis ar zobenu un šķēpu, un ar kaujas vāli, bet es eju tev pretī tā Kunga Cebaota vārdā!" (I Sam. gr. 17,45). Archibīskapa tēvs atsaucās uz Dieva vārdu un apklusināja tos, kuŗi mūsu postā saskatīja sev labumu. Šai sanāksmē vēl gribas atzīmēt gadījumu, kad kādā no darba sēdēm man vajadzēja turēt rīta lūgšanu un apgaismot stāvokli, kas pašreiz baznīcai ir krievu okupētajā Latvijā un pārējās Baltijas valstīs. Savu referātu biju rūpīgi izstrādājis, balstoties uz informācijas materiāliem, kas tai laikā vispār bija man pieejami. Par šīm lietām tad vēl runājām un debatējām tās pašas dienas vakarā pie degoša kamīna akadēmijas viesu telpās. Otrā dienā eksekūtīvās komitejas sēdī vada ULCA's prezidents Fr. Kl. Fraijs. Ar platu smaidu sejā, sēdī sākot, viņš saka: "Vakar no brāļa Rozīša dzirdējām tik daudz un tik plaši atreferētu dažādu lietu, cik briesmīgs un ļauns ir boļševisms pret krievu baznīcu un cik vispār tas briesmīgi rīkojas Latvijā un Baltijas valstīs. Varbūt, ka šodien mēs varētum lūgt brāli Rozīti, lai mums pastāsta arī ko labu par boļševismu; vai tiešām tā ir, ka viņš nozīmē tikai melus un varmācību, un Dieva un kristīgās patiesības noliegšanu?" Pirmā brīdī es esmu pilnīgi apmulsis, nezinu, ko lai uz to atbildu, bet tad, liekas, ka pats Dievs dod man drosmi un spēku. — "Prezidenta kungs, ja jūs varat man tūdaļ parādīt kaut vienu vienīgu vietu Svētajos Rakstos — Bībelē — kur stāv rakstīts, ka velns, ka sātans, ka ļaunais var būt arī labs, es esmu gatavs Jums un visiem šeit tūdaļ kaut vai četrdesmit astoņas stundas no vietas stāstīt un liecināt, ka boļševisms nemaz nav tik ļauns! Bet, iekāms jūs man šādu vietu neparādīsīt Bībelē, man nav citas iespējas uz jūsu izteikto aicinājumu atbildēt kā vienīgi ar klusēšanu!" Iestājas uz brīdī neveikls klusums. tad Fr. Kl. Fraijs nosmejas savus platos un gaŗos smieklus, kā viņš to arvien ir

paradis darīt šādos brīžos, neveiklās situācijās, un klusi nosaka: “Nu, nevajaga jau šādās mazās lietās šaut ar lieliem lielgabaliem!”

Atkal par šo pašu dzimtenes baznīcu legālas pastāvēšanas jau tājumumu runā 1951. gada vasarā LWF eksekūtīvās komitejas sēdē Ženēvā, Šveicē. Te ULCA prezidentis Fr. Kl. Fraijs pieprasīja, lai archibīskapa tēvs savus gadskārtējos gana rakstus neizsūta tieši mācītājiem, bet ASValstīs un Kanadā caur viņu resp. ULCA biroju Ņujorkā. Šo prasību archibīskapa tēvs kategoriski noraida, jo saviem mācītājiem viņš pats grib nosūtīt savus gana rakstus. Tas Fraijam nepatīk, bet viņš neko vairāk šajā lietā neuzsāk. Nākošā Fraija prasība ir, lai tiem mācītājiem, kuŗi ASV un Kanadā strādā viņu sinožu draudzēs, archibīskapa tēvs izdod oficiālu atlaišanas rakstu, ka šie mācītāji vairs nav Latvijas ev.-lut. baznīcas mācītāji. Šādu rakstu archibīskapa tēvs ir ar mieru izdot, ja mācītāji griezīsies pie viņa un to lūgs. Jāsaka gan, ka pavisam maz ir bijis šādu mācītāju, laikam kādi deviņi, ja atmiņa neviļ, kas atlaišanas rakstu ir pieprasījuši — un arī saņēmuši — un kas tagad ASV čakli un dedzīgi strādā, it īpaši ar jaunatni un svētdienas skolās, latviešu ev.-lut. draudzēs.

Ļoti zīmīga un grūta Ženēvā mums bija nakts saruna. kuŗā no vienas puses piedalījās ULCA prezidentis Frenklins Klarķis Fraijs, Dr. Empijs (Paul Chauncey Empie) un Dr. St. Hermanis (Stewart Winfried Herman), bet no otras — archibīskapa tēvs un es. Mūsu palīgs — saprotams, bez Dieva un Svētā Gara — taisnai un patiesai lietai bija labi noorganizētās, vienotās un saskaņā strādājošās latviešu — Latvijas baznīcas — draudzes ar draudžu pārvaldi un labiem baznīcas garīgās dzīves vadītājiem — prāv. Ķullīti un prof. Dr. K. Kundziņu; abi archibīskapa vietnieki, tātad vīri bīskapa amata rangā. Šai laikā gan prof. Dr. K. Kundziņš bija sācis cilāt domu — ideja nāca no citas puses, tas man bija zināms — par latviešu sinodes dibināšanu Amerikā. Archibīskapa tēvs šo domu jau pašā pirmsākumā bija noraidī-

jis. Un nu Fraijs izteica to pašu: kāpēc mēs nedibinot latviešu sinodi Amerikā? Tad visi pārpratumi būšot novērsti un arī Latvijas baznīcas draudzes ASV un Kanadā, apvienotas sinodē. varēšot labi saprasties ar vietējām sinodēm un draudzēm, un miers, sadarbība, draudzība būšot mājās! — Mēs jau agrāk bijām no mūsu labiem draugiem Amerikā brīdināti, lai neielaižamies šādas sinodes dibināšanā, jo tad mūsu patstāvībai un brīvībai būs beigas, to apraks Amerikas sinodes. Archibīskapa tēvs noraidīja arī šo Dr. Fr. Kl. Fraija priekšlikumu par sinodes dibināšanu un lūdza, lai ļauj mierīgi veidoties un attīstīties Latvijas baznīcai Amerikā. Visādi, it īpaši Dr. Kl. Fraijs, lūkoja archibīskapa tēvu ietekmēt, mēģinot panākt, ka archibīskapa vārdā varētu izdarīt spiedienu uz Latvijas baznīcas draudzēm un šo draudžu ganiem — mācītājiem. Bet archibīskapa tēvs palika ciets, noteikts un nepiekāpīgs.

Savā mūža darbā — cīņā par patiesību un taisnību Latvijas baznīcā un latviešu tautā — archibīskapa tēvam kā LWF eksekūtīvās komitejas loceklim vēlreiz bija jāizcīna sīva cīņa viņa pilnvaru laika pēdējā sēdē Hannoverā 1952. g. vasarā, pirms LWF otrās pasaules konferences sākšanās, kad ULCA prezidents Frenklins Klarks Fraijs ierosināja jautājumu par eksilbaznīcu likvidēšanu. Emigrācija esot uzskatāma par nobeigtu lietu; ļaudis, kas pārcēlušies uz Ameriku, esot labi iedzīvojušies un iekļāvušies valsts saimnieciskā dzīvē, tikai ir jāpanāk arī, ka šie ļaudis iekļaujas vietējā garīgā — baznīcas dzīvē. Situācija bija gausam delikāta. Ierosinātais jautājums, varēja redzēt, nepatika nevienam, it īpaši neērti jutās un arī aizkārti Eiropas baznīcu vadītāji, bet eksilbaznīcu pārstāvis bija tikai viens, un tas bija archibīskapa tēvs, ja neskaita mani, kas biju klāt šai sēdē. Archibīskapa tēvs jau tik daudzas reizes bija deklarējis savu nostāju un viedokli gan LWF eksekūtīvās komitejas sēdēs, gan personiskās pārrunās, gan izteicot savus un Latvijas baznīcas uzskatus rakstveidā, ka bija grūti atkal ko teikt un atbildēt, lai neatkā-

totos. Tad pie vārda pieteicās LWF Dienvidamerikas lietu kārtotājs, amerikānis, māc. St. Hermanis un, nevienam mums negaidot, izteica izbrīnu, kā šai sanāksmē vispār var diskutēt jautājumu par eksilbaznīcu pastāvēšanu vai nepastāvēšanu. "Kur ir šodien tāda vara vai institūts brīvajā rietumu pasaulē, kas var nolikvidēt eksilbaznīcas? Tādas varas nav! Un ja arī pats archibīskaps Grīnbergs to gribētu, viņš nav ne tiesīgs to darīt, nedz arī viņam ir vara eksilbaznīcu nolikvidēšanai! Kungi, mēs veltīgi šeit runājam, veltīgi tērējam laiku un pieskaņamies lietām, kas nav diskutējamas, kas vienkārši nav mūsu kompetencē!"

Varu tikai piebilst, ka pirmais, ko archibīskapa tēvs man teica pēc šīs vēsturiskās sēdes, bija: "Saki, vai tu vari, cik vien ātri iespējams, šeit uz vietas likt izgatavot mūsu mācītāju sidraba amata krustu, to labi apzeltīt un iegravēt vārdu un veltījumu? Šis krusts mums jāpasniedz kā pateicība Dr. St. Hermanim." — Krusts tika izgatavots un pasniegts. Laimīgs bija šī pateicības krusta saņēmējs, bet vēl laimīgāks krusta pasniedzējs, jo nu archibīskapa tēvs sajuta, ka viņa cīņa un stingrā nostāja visus pēdējos gādus nebija bijusi veltīga. Šo cīņu sāka saprast un respektēt vismaz daži baznīcas darbinieki, kas iejutās bēgļu un eksilbaznīcu stāvoklī un raudzījās uz to bez aizspriedumiem. Gribētos teikt, ka šī sēde nozīmēja lielu un skaistu uzvaru, viņaņojumu cīņā par Latvijas baznīcu, kas reizē arī bija archibīskapa tēva darba posma nobeigums LWF eksekūtīvā komitejā, kur jau sāka pūst citi vēji un parādījās tiesksmes norobežoties no eksilbaznīcām, jo tās it kā traucējot sarunu uzsākšanu ar ev.-lut. baznīcu aiz "dzelzs aizkara". Un tā Hannoverā 1952. vasarā notiekošajā LWF otrā pasaules konferencē nominācijas komisijā vairs nebija iespējams izdabūt cauri kandidātu eksekūtīvai komitejai no Baltijas ev.-lut. eksilbaznīcām. Šoreiz bija domāts par Igaunijas baznīcas kandidātu, bet to iedabūt neizdevās ne mums, nedz igauņiem, kaut gan pēdējie ļoti pūlējās, ejot arī seperātus

ceļus, bet bez panākumiem. Atskatoties uz tiem laikiem, jāpiebilst arī, ka vēl 1969. g. rudenī kādā starptautiskā konferencē Rietumvācijā, tiekoties un sarunājoties ar kādu no Vācijas ev.-lut. baznīcu lielajiem vīriem, viņš apbrīnā atcerējās, ar kādu mieru, noteiktību un reizē cik skaidri un pamatoti archibīskapa tēvs uzdrošinājies nostāties pretim "lielajam Fraijam", kas pret saviem uzskatiem un deklarācijām necieta ne mazāko pretrunu vai iebildumu.

Šinī Hannoveras LWF lielsanāksmē mums un archibīskapa tēva stingrai nostājai pret boļševismu, kas posta mūsu dzimteni un baznīcu, liels palīgs un līdzcīnītājs bija Oslo bīskaps — Norvēģijas "primus inter pares" — Dr. Eivinds Berggravs. Tikpat liels cīnītājs, kāds viņš bija bijis Hitlera okupācijas laikā Norvēģijā pret nacionālsociālismu, tāds viņš tagad bija pret boļševismu. Bīskaps Berggravs atklāti kritizēja naīvos baznīcas vadītājus, kas ciemojās un biedrojās ar Maskavas patriarhātu, kuŗš pats ir pilnīgi pakļāvijs ateistiskā boļševisma varai un nereprezentē vairs patiesu Kristus baznīcu. Iešana kopā ar šo ateistisko varu nozīmē nodevību pret kristīgo ticību un taisnību.

Šinī LWF otrā pasaules konferencē bīskapam Berggravam bija ļoti vērtīgs priekšlasījums, kuŗā tas vērsās pret totālitarējām varām, skaidri un gaiši deklarēdams savu stingro nostāju pret boļševismu un šai sakarā arī vairākkārt pieminēdams Latviju un pārējās Baltijas valstis, viņu baznīcas un to vadītājus, it īpaši archibīskapa tēvu, atgādinādams, kā ateistiskā boļševisma tirranija posta un grauž šīs valstis un baznīcas.

Archibīskapa tēva mūža pēdējie gadi bija patiesi lieli cīņas un izturības gadi. Viņš cīnījās, lai saglabātu mūsu — Latvijas baznīcas — vienību, lai nostiprinātu pamatu tās darbam un dzīvei, eksistencei svešumā, ārpus savas zemes, projām no lielākās tautas daļas. Tas archibīskapa tēvam godam izdevās, viņš varēja apmierināts aiziet no šīs dzīves, jo Latvijas baznīca bija tiesiski atzīta, darbojās tik raženi un svētīgi visās svešniecības ze-

mēs un visos pasaules kontinentos, ka jau archibīskapa tēva laikā ir mūsu draugi, ir ienaidnieki teica un liecināja: "Latvijas baznīca trimdā ir vienreizējs vēstures notikums; tāda piemēra nav kristīgās baznīcas vēsturē, kad tā var baznīca uzplaukt ārpus savas valsts un tautas robežām. Te Dievs ir parādījis savu varenumu un lielumu, atklādamies Latvijas eksilbaznīcā!"

Archibīskapa tēvs ir ne vien kļaudzinājis pie citu baznīcu un vadītāju durvīm un sirdsapziņas, viņš to ir darījis arī pie starptautiskām baznīcu organizācijām, pie daudzām zemju valdībām un militārām iestādēm un to vadītājiem; lai padomājam tikai par mūsu kaņavīru — gūstekņu — atbrīvošanu, viņu cilvēcīgā un tiesiskā stāvokļa atjaunošanu un nodrošināšanu. Cik daudzas reizes esmu viņu pavadījis braucienos uz Frankfurti pie ASV militāro spēku augstākās vadības, braucot tai laikā ar veciem automobiļiem, nobrauktām, vecām riepām, braucamrīkiem bojājoties, ceļā paliekot vairākas dienas un naktis. Tāpat braucot uz angļu zonu Vācijas ziemeļos pie angļu militārām iestādēm, lai mīlestībā kalpotu un palīdzētu mūsu bijušajiem kaņavīriem. Un to visu šis lielais gara un ticības vīrs darīja mīlestībā, kalpodams Jēzus Kristus vārdā savam tuvākam.

Archibīskapa tēvam viņa darbos un centienos par Latvijas baznīcas pastāvēšanu un tiesībām svešumā liels atbalsts bija arī no mūsu valstsvīru — diplomātu — puses, kas visādi centās būt palīdzīgi. Te it īpaši ar pateicību un cieņu jāpiemin mūsu bijušais sūtnis Lielbritānijā Kārlis Zariņš, Latvijas nacionālās valdības ārkārtējo pilnvaru nesējs, ļoti liela un dziļi kristīga un ticīga personība, ar kuŗu archibīskapa tēvu vienoja dziļa un patiesa draudzība, cieša un atklāta sadarbšanās, tā ka ne vienā vien reizē, kad uzpeldēja jautājums par eksilbaznīcu darbības izbeigšanu, archibīskapa tēvs varēja atsaukties uz mūsu valstsvīriem — diplomātiem — ka tie bauda Lielbritānijas un Amerikas Savienoto Valstu valdības pilnīgu atzīšanu ar visām diplomātu tiesībām un ka šis valstis, arī vēl citas, neatzīst Maskavas

boļševiku varas aktu, varmācīgi okupējot un nolikvidējot Latviju un pārējās Baltijas valstis. Un kamēr abu zemju laicīgās valdības atzīst šīs valstis, kādas tiesības gan būtu Amerikas baznīcām — kā garīgai varai — noliegt šo valstu eksilbaznīcu pastāvēšanu! Cik visa šī lieta archibīskapa tēvam bija tuva un pieaugusi pie sirds, liecina tas, ka vēl savas slimības sākumā, 1962. gada janvārī, archibīskapa tēvs domāja par braukšanu uz Helsinkiem 1963. g. vasarā, kad tur sanāks LWF ceturttā pilnsapulce, lai gadījumā, ja tur LWF saimē tiktu uzņemta Latvijas ev.-lut. baznīca no boļševiku okupētās Latvijas, protestētu, paziņojot, ka mūsu Latvijas baznīca aiziet no LWF.

Archibīskapa tēva darbu un nostāju, interesanti piebilst, ļoti labi saprata un, cik bija iespējams, atbalstīja abi pirmie LWF' eksekūtīvās komitejas ģenerāļsekretāri: S. Maikelfelders (Sylvester Clarence Michelfelder) un pēc viņa Dr. K. Lundkvists (Dr. Carl E. Lund-Quist). Dr. Maikelfelders, ja vien viņš bija Rietumvācijā un viņam atlika kaut cik laika, katru reizi iegriezās pie archibīskapa tēva. Un viņš stundām varēja klausīties archibīskapa tēva stāstos un nākotnes nodomos, viņš arī deva archibīskapa tēvam daudz labu un vērtīgu padomu. Ar Maikelfeldera nāvi mēs zaudējam īstu un patiesu Latvijas baznīcas un latvju tautas draugu, kas lūkoja pilnam izprast un novērtēt mūsu lielo traģēdiju, mēģinot, kā iespējams, palīdzēt. Līdzīgi to pašu var teikt par Maikelfeldera pēcnācēju eksekūtīvās komitejas ģenerāļsekretāra postenī — Dr. K. Lundkvistu. Arī Dr. Lundkvists bieži iegriezās pie archibīskapa tēva Eslingenā, viņa dzīvoklī Tannenbergas ielas 8. numurā. Arī viņš bija liels archibīskapa tēva cieņtājs un bija jau puslīdz pierunājis archibīskapa tēvu — lai neietu nekas zudumā no viņa bagātā mūža atmiņām — ierunāt tās skaņu lentē, jo algot īpašu sekretāri, kas uzrakstītu visu ko archibīskapa tēvs stāsta, viņš nevēlējās. Viss jau bija izkārtots, skaņu lentes aparāts iegādāts, bet — “laika vairs nebija”. Archibīskapa tēvs — kad es viņam atgādināju, ka Dr. Lundkvists man

ir zvanījis no Ženēvas un jautājis, kas paveikts archibīskapa atmiņu un dzīves stāsta uzņemšanā lentē — liekas, aiz pazemības šo lietu arvien atlika, sacīdams: “Gan jau, vēl jau ir laiks!” — Žēl, jo Dr. Lundkvists bija domājis izkārtot tehnisko pusi, lai LWF eksekūtīvā komiteja varētu izdot šīs atmiņas un piezīmes kā vienreizēju dokumentu un liecību par laikmetu, kuŗā mūsu archibīskapa tēvam bijusi tik nozīmīga vieta Latvijas baznīcas, valsts un latvju tautas pēdējo piecdesmit gadu attīstībā un likteņos.

Archibīskapa tēvs savā darbā un cīņiņā šais smaga darba nastas un lielas atbildības apzīmogotajos astoņpadsmit gados nekad nedomāja par sevi vai kas viņam par to būs. Archibīskapa-tēvs palika uzticīgs uzdevumam, ko Dievs viņam bija uzlicis, kad viņš 1932. gada sinodē uzņēmās augsto Latvijas ev.-lut. baznīcas archibīskapa amatu ar apņemšanos būt un palikt tā Kunga īstam kalpam, Viņa pirmajam un vispazemīgākajam viņa kalna strādniekam. Atvadoties pēc archibīskapa tēvam veltītā sēru dievkalpojuma 1962. g. 19. jūnija vakarā Eslingenas Dienvidu baznīcā un izsakot līdzjūtību Latvijas baznīcai un latviešu tautai, zīmīgus vārdus man teica Virtembergas ev. zemes baznīcas bīskaps Dr. Ē. Eichele: “Jums ir lielas un dziļas sāpes par archibīskapa Grīnberga nāvi. To es — mēs visi — labi saprotam un dalāmies no visas sirds ar jums šais sāpēs. Bet arī mēs visi esam gaužām bēdīgi, arī mums ar archibīskapa Grīnberga nāvi ir liels zaudējums un sāpes, jo archibīskaps Grīnbergs nebija vienīgi jums liela un vienreizīga personība — nē, viņš tāds bija arī mums visiem — un tāpēc arī mēs visi esam satriekti un bēdīgi par šo lielo zaudējumu. Dievs lai dod viņam mieru!”

Viens no vislielākiem un nezūdamākiem archibīskapa tēva mūža darbiem bija un paliek kalpošana savai Latvijas baznīcai, lai saglabātu tās vienību un stiprumu un nostiprinātu Latvijas baznīcas vietu starptautiski citu — mūsu — baznīcu starpā, un to archibīskapa tēvs ir godam panācis. Tas bija viņa mūža pēdējo

gadu lielais sasniegums. — Būsim arī mēs par to nomodā, lai nekas un nekādos apstākļos nesagrauj mūsu — Latvijas baznīcas — vienību, bet lai tā joprojām pastāv vienmēr stipra un respektēta pasaulē un citu māsu baznīcu vidū.

E. R o z ī t i s

Archibīskaps T. Grīnbergs ar LWF ģenerālsekretāru
Dr. K. Lundkvistu un profesoru A. Kōberli.

Viena diena

Domājot par Latvijas ev.-lut. baznīcas archibīskapu, prof. Dr. T. Grīnberga tēvu, kuŗa simto dzimšanas dienu ar šo rakstu — un grāmatu — gribam atcerēties un godināt, papriekšu jāatgādina, ka Dievs sirmajam draudžu ganam un mūsu baznīcas vadītājam patiesi bija devis daudzas un brīnišķīgas dāvanas līdz viņa dzīvē un mūža gājumā. Vispirms, apbrīnojamu gara moţumu un stipru intelektu no pat jaunības līdz sirmam vecumam Dievs viņam bija piešķīris kā reti kādam. Tāpat gaišu skatu pasaules un dzīves norisēs un notikumos, kā arī mūsu baznīcas, draudžu un tautas dzīvē, tā ka viņam atbildes visur un uz visiem jautājumiem bija ne tikai vienkāršas, labi pārdomātas, skaidras un spriēdumi noteikti, bet viss tas bija apņemts ar mieru, viss saistīts ar iecietību un izprašanu, kaut gan — ja tur bija nepieciešams, kur tika skarta Latvijas baznīca vai latviešu tauta — viņš nebaidījās arī jo stingri un kategoriski pateikt savu vārdu. Bet pāri visām lietām Dievs archibīskapa tēvam bija devis lielu pacietību, pazemību, sātību, laipnību un mīlestības pilnu sirdi ir Dieva, ir cilvēku un pasaules priekšā. Un tās bija brīnišķīgas dāvanas, kuŗu dēļ archibīskapa tēvu mīlēja latvju tauta, kā arī cienīja un nopietni uzklausiĶa starptautisko baznīcu organizāciju vadītāji un citu zemju baznīcu archibīskapi un prezidenti. Jāsaka, ka taisni šo lielo dāvanu dēļ bēdu, ciešanu un vaidu laikos ticībā un cerībā pārbaudītā tauta tik ļoti raudzījās uz mūsu archibīskapa tēvu, sienot savu sirdi un dvēseli pie šī Dieva vīra.

Latviešu cilvēku lielā sirsnība vēl aizvien nerimstas jautāt un interesēties par archibīskapa tēva mūža pēdējiem gadiem trimdā: ko viņš personiskā dzīvē darījis un kā dzīvojis. Lai atļauts šai apcerējumā, atejot atpakaļ uz manu jau 1957. g. martā — archibīskapa tēva 25 gadu amata svētku gadījumā — “Ceļa Biedrā” iespiesto rakstu ar augšējo nosaukumu, atkal lielos vilcienos tēlot viņa gaitas un domas, mēģinot tās iekļaut un parādīt it kā vienas dienas gājumā, izceļot būtisko parastā dienas ritējumā. Ko archibīskapa tēvs neaizmirstamu veicis īpašos gadījumos un uzdevumos, kā tie kārtoti un kārtotie, kā risinājušās lielas un vēsturiskas norises, vairāk vai mazāk būs redzams šeit vēl citos rakstos, starp citu manā par viņa darbību Luterāņu pasaules apvienības eksekūtīvā komitejā. Taču šis lielais darbs, šis darba “galotnes”, kuŗu vienreizīgums nav vairs izdzēšams no mūsu baznīcas un tautas vēstures, sakņojās un izauga, un saistās ar ikdienas gaitām un rutīnu, kuŗā top un kuŗai pāri izceļas lieli, jo lieli darbi un sasniegumi. Lai tad garā atejam atpakaļ uz archibīskapa tēva “vienu dienu” — kuŗā it kā šķērs-griezumā būs mēģināts rādīt viņa dzīves plūdumu trimdas ikdienas tecējumā.

Kā zināms, Vācijas trimdā, pēc Latvijas varmācīgās okupācijas, archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs savas dzīves dienas vadīja Švābijā, teikām apvītās un studentu un varoņu daudz apdziedātās Nekaras krastos, Eslingenā, trešā pēc lieluma no Virtembergas pilsētām, kuŗu savos rakstos jau pieminējis romietis Jūliuss Cēzars un kuŗā vēl tagad, skaistā ozolu, egļu un skābaržu mežā, uz ziemeļiem no pilsētas, t. s. Šūrvaldā, var atrast atliekas no seniem romiešu nocietinājumiem, vaļņiem un sargu torņiem, ko modri sargājis romiešu leģionārs pret uzbrucējiem barbariem.

Eslingenas dienvidvakaru daļā, kur pilsēta pāriet labi uzkopotos laukos un vēl labāk iekoptos augļu un vīna dārzos, t. s. Plūsavas priekšpilsētā, pieticīgā trīsistabu dzīvoklī, archibīskapa tēvs vadīja savas dzīves dienas un nenoguris kārtoja Latvijas

Dienvidu baznīca Eslingenā.

Archibīskaps savā darba istabā.

baznīcas lietas visā plašajā pasaulē. Še bija tā vieta, kurā no visas zemeslodes saplūda kopā pavedieni — ir prieki, ir bēdas mūsu draudžu, mūsu baznīcas dzīvē. Un te arī atnāca vēstis no čimtenes, no Latvijas. — Archibīskapa tēva dzīves vieta atradās strādnieku rajonā, blokmājā, kur pēc Otrā pasaules kara, sākoties Vācijas jaunuzbūvei, drīz pacēlās arī četri “debesskrāpji” — desmitstāvu nami. Šeit dzīvojošiem vācu ļaudīm darba diena parasti sākās plkst. 5 rītā, vēlākais plkst. 6, bet jau plkst. 9 vakarā vēl tikai retā no šiem logiem mirdz gaisma, jo darba ļaudis ir devušies pie miera, lai nakts atpūtā smeltos jaunus spēkus nākamai dienai.

Raugoties logā Tannenbergas ielas 8. nrā, kur otrā stāvā atradās archibīskapa tēva dzīvoklis, mēs tur arī jau šinīs rīta agrajās stundās redzējām iedegtu gaismu, un, ja kādam būtu bijusi dota iespēja plkst. 6 ieskatīties archibīskapa tēva darba istabā, tas ieraudzītu sirmo baznīcas vīru, nogrimušu Sv. Rakstu lasīšanā, aizlūgšanās, lūgšanās un pārdomās, visu nesot mūžīgā Dieva troņa priekšā. Archibīskapa tēvs smēla spēkus no mūžīgās dzīvības straumēm savai gaŗajai, darba un pienākumu pilnajai dienai, lai visu pa godam veiktu un izdarītu, kas šai dienā darāms. Šim vispirmajam darbam — Sv. Rakstu lasīšanai, lūgšanām un pārdomām — tika veltīts viss laiks līdz brokastīm, kuŗas parasti bija plkst. 8 — vienkāršas un pieticīgas — un kuŗās kā galda krāšņums neiztrūkstoši parādījās zeltaini mirdzošs medus trauks, jo archibīskapa tēvam viena no viņa mīļākām nodarbībām viņa mūžā — ārpus atbildības pilnā darba, tā sakot, vaļas brīžos — bija bijusi biškopība. Pēc tam tik pārbaudīti un uzvilkti, un salīdzināti pulksteņi, kas arī bija mīļa blakus nodarbošanās archibīskapa tēvam, jo arvien tam mīļi bijuši pulksteņi. Apskatīts tika arī barometrs, kāds gaidāms laiks, salīdzināta istabas un āra temperatūra, paraugoties termometros. Radiofonā viņš vēl noklausījās rīta ziņas, un tad archibīskapa tēvs sēdās pie rakstāmgalda, lai vispirms uzrakstītu iepriekšējā vakarā pārdomā-

tās runas, sprediķus vai rakstus, kas nu kuŗu reizi bija steidzami darāms. Bija sākusies nopietna darba diena. Vairāki mēneši 1956. un 1957. g. mijā tika veltīti ļoti nopietnam un intensīvam darbam, lasot un salīdzinot ar vairākiem citiem tulkojumiem mūsu jauno Vecās Derības tulkojumu. Kas bija izlasīts un izlabots, to nodeva latviešu valodas speciālistam valodas redakcijai. Pēc tam sākās mašīnrakstītāja darbs, un kad arī tas bija veikts, archibīskapa tēvs lūkojās, lai katru pārtulkotu grāmatu rūpīgi iesaiņotu un nosūtītu uz Londonu Britānijas un Ārzemju Bībeļu Biedrībai, kas gādāja par tās iespiešanu un laišanu klajā.

Šai darbā gar Bībeli atkal no jauna bija vērojams, cik apbrīnojama bija archibīskapa tēva atmiņa, kā arī labās valodas zināšanas; pilnīgi prazdams senebrēju valodu, tulkojumu viņš salīdzināja ar tekstiem oriģinālvalodā; tika arī lasīts Glika Vecās Derības tulkojums, tāpat Lutera vācu Bībeles tulkojums, ņemot vērā arī vairākus citus zinātniskus Vecās Derības tulkojumus un komentārus. Pie tam daudzreiz archibīskapa tēvs itin labi atcerējās no galvas vietas Vecā Derībā, kā tās bijušas tulkotas agrākos latviešu Bībeles izdevumos, arī Glika pirmā tulkojumā. Kad nu tā ik nodaļa, ik pants bija izlasīti, salīdzināti un analizēti — un vajadzības gadījumā izlaboti — tikai tad izlasīto nodeva pārrakstīšanai tādā veidā, ka var iet iespiešanā. Atceros, ka šai lielajā darbā ik dienas pagāja vismaz divas agrās priēšpusdienas stundas, kas ir pats labākais darba laiks. Pa tam pastnieks jau bija arī atnesis plašu un bagātu pastu, kuŗā vēstules nākušas, tā sakot, no visiem četriem zemes galiem. Archibīskapa tēvs pats mēdza atvērt un izlasīt ikvienu vēstuli, pārdomājot, kas tur teikts; tikai pēc tam viņš dalījās ar kādu no saviem līdzstrādniekiem. — Ja bija jauks laiks, nelija vai nebija slidens, atkala, kā tas bieži mēdz būt ziemā Nekarās ielejā, tad archibīskapa tēvs labprāt devās pastaigā, kas parasti vada pāri Nekarās tiltam uz pilsētu, kur archibīskapa tēvs pie tās pašas reizes izdarīja sīkos iepirkumus grāmatveikalos vai rakstāmlietu piederumu tirgotā-

vās, kā arī iegriezās grāmatnīcās, lai pāinteresētos par jaunidevumiem teoloģijā, arī citās nozarēs un literātūrā. Pastaigai, parasti ap plkst. 12, sekoja pieticīga pusdienas maltīte, bet pēdējai īsa atpūta, kas ilga līdz plkst. 16. Šo pusdienas atpūtas laiku archibīskapa tēvs sev bija sācis iedalīt tikai pēdējos gados, bet nereti gadījās, ka — ciemiņu un apmeklētāju dēļ — no tā viņam bija jāatsakās. Nāca un brauca ļaudis no tālām zemēm, nereti agrākie Eslingenas nometnes iemītnieki no jaunā kontinenta, kas, apmeklējot Vāciju, iegriezās savā kādreizējās apmešanās pilsētā, lai to atkal skatītu un pateiktu mīļu vārdu vai sveicienu archibīskapa tēvam, vai arī izlūgtos no viņa padomu un svētību. Bet archibīskapa tēva apmeklētāju vidū bija arī daudz dzīves sērdieņu, grūtdieņu, bēdu ļaužu, kas, dažādu likstu piemeklēti, palikuši dzīves ceļmalā. Neatkarīgi no laika vai darba lūdzējam, sērdienim un grūtdienim vienmēr tika dota priekšroka, viņiem nekad nebija jāgaida, tad katrs darbs tika uz brīdi atlikts, lai uzmanīgi un sirsnīgi uzklausītu atnācēja bēdu vai prieka stāstu; pēdējie gan bija dzirdami visai reti. Neviens no lūdzējiem netika atraidīts, katrs saņēma savu tiesu un viņa vajadzība arvien pēc iespējas tika apmierināta, jo tā to archibīskapa tēvs bija pašizliedzīgi darījis visu savu gaŗo mūžu. Ja bija sagadījies, ka priekšpusdienā nebija varējušas notikt pārrunas un apspriedes ar archibīskapa tuvākiem līdzstrādniekiem, tad tagad — šai laikā — tika arī pārrunātas vēstules un ziņojumi, kas pienākuši. Šis bija arī laiks, kad itin bieži ieradās radiofona ļaudis no Mīnchenes, lai skaņu lentā uzņemtu archibīskapa tēva runas un sprediķus pārraidījumam uz Latviju. Tā parasti jo ātri pienāca vakariņu laiks, kam sekoja vispārīgo radio ziņu noklausīšanās, bet it īpaši latviešu valodā no "Amerikas balss" raidījumiem.

Kad bija norimuši dienas un ielas trokšņi, kad cauri visai lielai darba dienai kādā klusā, mierīgā brīdī — varbūt nedaudzajos pēcpusdienas atpūtas brīžos — archibīskapa tēvs bija labi pārdomājis visu, kas rakstīts, lūgts un teikts daudzajos rakstos,

ziņojumos un vēstulēs, tad nu archibīskapa tēvs nosēdās pie rakstāmgalda, lai atbildētu uz visām tai dienā saņemtām vēstulēm. Vienalga, tuvumā vai tālumā, neviens nepalika bez atbildes, ko archibīskapa tēvs pats mēdza vienmēr uzrakstīt.

Arī vēl pēc pulks. 10 vakarā, kad visi citi logi sen bija aptumsuši, archibīskapa tēva darba istabaš logs, kuŗa biezaļiem, zeltainas krāsas aizkariem lauzās cauri gaisma, teica, ka archibīskapa tēvs vēl nav devies pie miera, ka viņš strādā. Viņš vēlreiz pārdomāja aizvadīto "vienu dienu", ko tā ir devusi vai ņēmusi, vai arī šais klusajās vēla vakara stundās archibīskapa tēvs kavējās pie rīta brīdī iecerētā, pārdomātā, uzrakstītā, vēlreiz visu pārdomādams, pārlasīdams — ir rakstus, ir sprediķus, ir runas, kas tam tuvākajā laikā teicami dievkalpojumos vai nosūtāmi laikrakstiem un žurnāliem, vai arī jāteic radiofonā vai kādās sanāksmēs vai konferencēs.

Kad kalnā Dienvidu baznīcas torņa pulkstens bija nositis vienpadsmito nakts stundu — sitienus divi reizes atkārtodams ir dobajā, ir maigā zvanu toņa skaņā, it kā atgādinot, ka nu laiks visiem doties pie miera — tad palaikam arī archibīskapa tēva darba istabā nodzisa gaisma — zīme, ka tās iemītņieks devies pie miera, lai isā atdusā smeltos spēkus nākamai, jaunai, intensīvai, bagātai "vienai darba dienai". Bet varbūt arī viņš vēl brīdī vēroja, kā visam pāri klājas melnās nakts debesis, kuŗās kā neskaitāmi izbērti dimanti melnā samta drānā, kā mūžīgā Dieva noslēpumainie raksti un gribas izpauđēji atmirdz zvaigžņu pulki. Tie mirdzēja, archibīskapam T. Grīnbergam dzīvam esot, tie ir mirdzējuši priekš gadu miljoniem un atmirdz mums vēl šobaltdien, un mirdzēs joprojām pāri pasaules priekiem un bēdām, kas nāk un iet nebeidzamā kārtībā, zūdot un atkal ceļoties.

— Kā nemanot mums rokas pašas no sevis saliekaš lūgšanā, pateicoties par lielo žēlastību, kas mūsu baznīcai un tautai bija dota ar šī ticības un darba vīra bagāto mūžu, un izlūdzoties, lai

viņa piemiņa un veiktais darbs pastāvētu godam tālāk visos pār-
baudījumos un laiku viesuļos.

E. Rozītis

Archibīskaps T. Grīnbergs savā 92. dzimūdienā,
1962. g. 2. aprīlī, latviešu mācītāju konferencē.

Archibīskaps T. Grīnbergs bērnu vidū
Augustdorfas nometnē.

Bēres

Plinsavas kapsētā pie Eslingenas — tā vieta, kur pār žogu augtākā pakalnē toreiz liecās vecās ābeles zari, bet uz otru pusi skatam nekas nestāvēja ceļā: pāri kapsētai, atskatoties, plašā Nekaras leja, pilsēta, viņa kalni otrā krastā — šī kapsēta ir kļuvusi svētceļojumu vieta latviešiem, kas Eslingenā iegriežas. Dažam tā ir Eslingenas apciemojuma tiešais iemesls, īpaši latviešu garīdzniekiem. Arī es esmu tur atgriezies — tieši un domās. Pēc Luterāņu pasaules federācijas lielsanāksmes Helsinkos 1963. g. vasarā tur ilgi stāvēju un domās nodevu ziņojumu uzdevuma devējam, kāpēc kas darīts vai nedarīts, kā risinājušies mūsu baznīcas likteņi īsajā laikā pēc viņa un kādi nākotnes apvāršņi mūs sagaidītu, ja kur pakļistu neziņas migla.

Domās pie vietas, kur ābele liecās pār žogu, kur tik tīrs, glīts, labi kopts, ka atmiņā atplauksnās kārtība aizgājēja rakstām galdā un grāmatu plauktos viņa bēru dienā, atgriezšos arī tagad. Archibīskapa Grīnberga bēru diena, 1962. gada 20. jūnijs. Atvērtais kaps. Bēru gājiens, kas lēni virzās kalnup. Zārks ar piederības zīmi pie latviešu studentu vecākā pulka no Tērbatas laikiem. Atvadu vārdi. Ziedi, ziedi... Ziedēja arī Jāņu zāles Vācijas ceļmalās, smaržoja siens.

Kā gan tas bija?

Par archibīskapa aiziešanu mūžībā mēs Amerikā uzzinājām no pāris archibīskapa sekretāra telegrammām. Ziņu tūlīņ laidām tālāk, tā draudzēs tūlīņ tanī vai nākošā svētdienā visur notika

aizlūgumi. Bet vai pietiktu ar tiem un svinīgo sēru dievkalpojumu Ņujorkā, Baznīcas virsvaldes prezidenta mitekļi? Dzīvā domu izmaiņā Draudžu apvienības pārvaldē uzvarēja doma, ka kādam jābrauc arī tieši, lai bērēs reprezentētu apvienību, juridiski patstāvīgu, tomēr ar Latvijas baznīcas trimdas daļu joprojām cieši saistītu lielāko, spēcīgāko latviešu draudžu vienību.

Lai cik viegli ir Amerikas pavalstniekam brīvajā pasaulē kārtot ceļojuma formalitātes, parrunās bija zaudēts laiks. Kad bēru priekšvakarā notika svinīgais dievkalpojums baznīcā, atrados vēl lidmašīnā kaut kur virs Īrijas. Tikai Eslingenā, no vilciena izkāpis, aptveru, ka varu arī pašas bēres būt nokavējis. Dievs sūtīja kādu izpalīdzīgu tautieti, un es vēl kopā ar prāv. Teriņu paspēju piedalīties Dieva vārda teikšanā pie mūsu mīļotā virsgana kapa. Sēru dievkalpojumu noklausījos tikai vēlāk skaņu lentē. Pāris vietās mums glabājās arī archibīskapa paša balss pēdējā Vācijas latviešu konferencē un "Amerikas balss" atvadu raidījumā.

Otrs viesis no Amerikas, prof. Edm. Šmits, bija pārtraucis studijas Šveicē, lai būtu bērēs. "Kāpēc viņš nolūza 14. jūnijā?" — jautāja prof. Šmits. "Viņš dzīvoja līdz latviešu tautai tāpat kā karavīrs, viņam sirds sāpēja par latviešu tautu."

Visi Vācijas septiņi latviešu mācītāji, izņemot prāv. V. Sanderu, kas bija Kanadā, divi no Zviedrijas, divi no Anglijas, viens Francijas — katrs bija līdzī piedalījies bēru dievkalpojumā vai tagad pie kapa. Man mirkļa iedvesme lika teikt: "Sešdesmit latviešu draudzes Amerikā gribēja, lai kāds brauc šurp pateikt archibīskapa tēvam, ka viņu mīl latviešu tauta un latviešu ev.-lut. draudzes, kā tās, kas pieder pie Latvijas ev.-lut. baznīcas, tā arī tās, kas, citās saistībās stāvēdamas, Latvijas baznīcu nav aizmirsušas. Aizgājēja miesīgās ausis to nedzird. Mēs esam liecinieki, ka ir gals zemes gaitām, bagātām un svētīgām, bet Sv. Rakstos, Rom. 6,22, vārds "gals" ir kopā likts ar vārdiem "mūžīgā dzīvība". Tā ir mūsu aizgājēja īstā daļa."

Mūsu baznīcas virsvaldei nebija vairs tanī laikā tiešu locekļu Vācijā. Taču vienam, zvēr. adv. J. Bergmanim, bija gadījies būt ceļojumā. Arī viņš teica sirsnīgus vārdus, atvadīdamies no virsvaldes.

Aizkustinoša bija vācu baznīcas līdzdalība mūsu sērās. Vakarā dievkalpojumā oficiālos atvadu vārdus pateikt bija nācis Virmbergas un Bādenes zemes baznīcas bīskaps Eichele — visas Vācijas baznīcas vārdā. Viņu mācītāju skaits, kas piedalījās bērēs, bija gandrīz tāds pats kā mūsējais — ap 15. Daži baltvācieši teica pa vārdam arī latviski — māc. K. Henzels, A. Bekers. Netika aizmirsta archibīskapa izlīdzinošā daba kādreizējos Latvijas “baznīcas kaņos” ap Doma baznīcu. Daži, ar kuņiem aizgājējam archibīskapam bijusi tuvāka sadarbība — bīskaps Haugs, Eslingenas Dienvidu baznīcas mācītājs Šmits — jau emeritējušies, kaut gados krietni jaunāki par mūsu virsganu. Tā radās doma, vai mēs netikām par daudz nopūlējuši mūsu dārgo aizgājēju, vēl visu laiku diezgan daudzās lietās viņu apgrūtinādami ar savu padoma meklēšanu, pat varbūt sīkumos. Vēlāk achibīskapa tuvākie cilvēki, audžumeita māc. Villes kundze un radniece un saimniece Marija, stāstīja par jautriem brīžiem, ko māc. Šmits parasti mēdzis sagādāt, archibīskapa dzimumdienā agri no rīta organizēdams “štendčena” dziedāšanu pie archibīskapa loga. Tam vajadzēja tālu skanēt, jo archibīskapa trīsistabu dzīvoklis atradās otrā stāvā.

Pēc bērēm gadījās redzēt prāvesta — toreiz vēl mācītāja — Mužika no Anglijas atvesto Kenterberijas archibīskapa līdzjūtības rakstu. Prāv. — arī toreiz vēl mācītāja — Rozīša glabāšanā palika kanclera Ādenauera vēstule. Bēru dienas vakarā dabūjām sevi redzēt vācu televīzijas raidījumā, laikam pie vienīgā latviešu televīzijas aparāta toreiz Eslingenā.

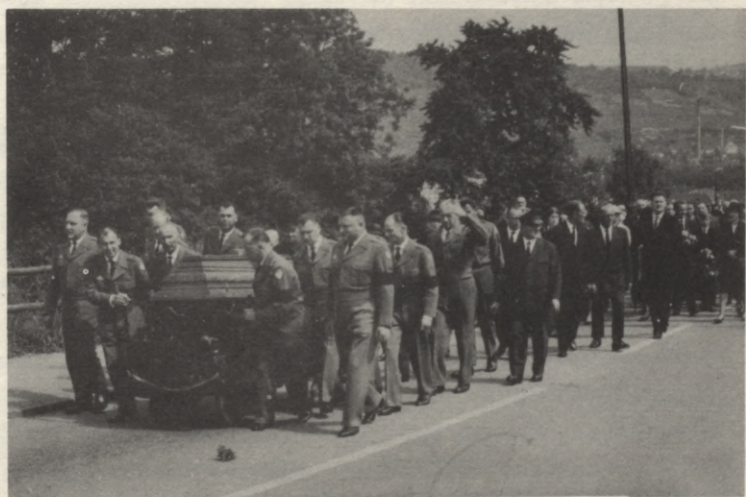
Pāris reizes iznāca pie archibīskapa kapa vēl atgriezties. Ziedi, ziedi . . . Tie neklāja kapu vien, tie klāja prāvu platību uz vēl brīvo pusi. Daži bija īpaši meklēti, piem., pirmā vainagā — no

archibīskapa pēcnācēja prof. K. Kundziņa — uz tumšu lapu fona krāšņi izcēlās baltas lilijas. Tās dārzkopjiem nācies grūti tai laikā sameklēt, stāstīja prāv. Rozītis.

Archibīskapa kapa vieta ir pieticīga. Bēres domās salīdzināju ar reiz Rīgā redzētām prezidenta Čakstes bērēm. Ap 300 vai vairāk dalībnieku Eslingenas apstākļos — ir liels bērinieku pulks. Baznīcā esot bijuši kādi 600 cilvēki. Bet kaps? — Vienkāršs, privāts, par aizgājēja paša šim nolūkam krāto naudu gādāts. Tāpat arī cinkotajam ozola šķirstam lietoti archibīskapa paša līdzekļi. Ierunājos par pieminekli. Viņš gribējis krustu. Aizgājējs bijis ļoti negribīgs, ka viņam kaut ko gādātu par sabiedrības līdzekļiem.

Mana apmešanās pēc Villes kundzes aicinājuma bija archibīskapa dzīvoklī. Te viņš pie lielā rakstamgalda sēdējis, te strādājis, tur blakusistabā miris. Cik labi būtu bijis, ja būtu izdevies šurp nokļūt ātrāk, kad gribēju ar viņu aptverošāk runāt par lielo luterāņu sanākumi 1963. gadā Helsinkos, par Amerikas draudzēm un to problēmām. Vēstulēs tik maz ko var līdz galam pateikt... Bija arī grūti rakstīt, zinot, ka virsgana veselība sākusī stipri svārstīties.

Līdz pēdējam tomēr archibīskaps pats rakstīja savas vēstules un arī man piekodināja: "Raksti man pašam!" Villes kundzei bijis rēgulāri jālasa priekšā Ņujorkas "Laiks", "Ceļa Biedra" raksti un arvien no jauna arī kāds darbs teoloģijā. Kaut mācītāja dzīvesbiedre, Villes kundze tik dziļi teoloģijā tomēr nekad nebijusi iedziļinājusies kā šinīs pēdējos gados, archibīskapam Grinbergam palīdzējama un būdama viņa "acis". Cik labi, ka aizgājējam bijusi bez lielās "ģimenes" — latviešu draudzēm — arī šaurāka, tuvāka paša mājās. Sen agrāk archibīskaps bija palīdzējis savai audžu meitai, pareizāk, arī šai vienai no viņām — augt, skoloties. Tas bija mīlestības darbs attieksmē uz tuvāko. Kā citādi būtu iespējams kā mīlestību ar mīlestību atmaksāt! Es sāku šos stāstus dzirdēt, kad, meklēdams pēc "dzīvas draudzes", tūlīn

Sardžu rotas vīri no Ludvigsburgas ved
archibīskapa šķirstu kapsētā.

Prāv. J. Teriņš svētī mirušo archibīskapu.

pēc Latvijas universitātes beigšanas nonācu Dundagā, kur tāda viena bija māc. Edg. Villes darba laukā. Paraža dievkalpojums turēt arī periferijā tur mani noveda gan archibīskapa dzimtajā ģibzdes muižīnā, gan viņa pirmajā skolā Kubelē.

Pie archibīskapa kapa es redzēju asaras daudzu acīs. Kā gan ne? Tās varēja nākt no pateicīgas sirds. Prof. Teichmanis salautā čella vietā jo drīz bija ticis pie jauna. Par to šī instrumenta skaņai pat uz Latviju "Amerikas bals" lika pārraidījumā aizskanēt. Tā skanēja pateicībā Dievam un tam, kuŗš palīdzējis, kad vajadzība spiež.

Dažas īpatnības archibīskapa bērēs nācās ievērot. Pirmā — ka izvadīšana notika no Eslingenas Dienvidu baznīcas. Vācijā visai reti no baznīcas izvadot, stāstīja prāv. Rozītis, bet šoreiz pat it kā citas varbūtības nemaz nebija likušās iespējamas: viņš dusēja tur, kur pēdējos gados bija viņa "Latvijas archibīskapa katedrāle".

Otrs: bērēs runātāju starpā bija arī latviešu Romas katoļu prāvests Mutulis — arī ar Dieva vārdu luteriskā izvadīšanas dievkalpojumā, oficiāli pārstāvēdams latviešu Romas katoļu baznīcu. Tas parasti tā nenotiek. Pratīsim to novērtēt!

Bija patīkami arī dzirdēt, ka Eslingenas pilsētas galvu viņa sociālistiskā pārliecība nebija kavējusi teikt augsti atzinīgus vārdus cienījamam viņa pilsētas iedzīvotājam — garīdzniekam.

Tālāk: vainagu starpā viens bija mājas iedzīvotāju sūtīts. Tas neesot nekas sevišķs. Eslingenas "blokos" to mēdzot darīt. Tomēr — skaisti!

Īpatnība bija arī daudzie vainagi, ziedi un lentas no visām debess pusēm, kur izkaisītie latvieši mīt, un tik daudz sirsnīgu vārdu no visdažādāko aprindu tautas darbiniekiem. Cik vēl būtu vīru, kas ko līdzīgu pelnījuši?

Daža ļoti nopietna stīga ieskanējās mazajā bērū mielastā, kas bija rīkots vienā no Eslingenas mazajām viesnīcām, kur reiz jo bieži latvieši bija pulcējušies savos gados. "Jums stāv grūtas die-

Šejas un vna vadlaju, lai
šitos velti darms velti.

E. Lingemā 11 II 04
Nisog

Milo amaha brāl!

Uz Lūru iēteikumu rakšit savas atminas
par pag. laiciem, domaju šo ko saglabat un
varbūt arī uzrakšit. Par bazneas grāmatas
ko Būrais rakšitjis d'apin vai vajadzēti gau
laged' izdot. Vint' būrai vēlami par noma
arhivu. Vintam nav zināmas, repressijas
sarakas par archiva par noma'sanu, ko atpra-
sija komunistu un ko vācēsi ne-atdeva.

Pirma' sapulcē, ko vācēsi sesauca; visas baznīcas
galvas bija kopā. Fur' cēlu it būdumu, va' vācē
negul' mums atdot arhivu. Sazi'u: Mēs cere-
jam, ka Lūs atdosat mums mūtu bazneas
grāmatas, ko krievi mums atnoma un
nu Lūs no mums prasat vāriak, nēka krievi,
ko mēs nēaprotam'. Bet nēlīdēja nēkas, prarīdē
arvieni vāriak un vāriak, jiat' pērgo nēlu
grāmatas nēgrīdēja draupem atstāt.

Mūru arkivs, noma' vīena dala atrodas:

Kledrari muižā 3 kil. no Pēpēnes, kādā katolū
klostera zālē.

Bet man' līdēas, mēs atrodamies vīriem no Lūru-
mēm ja d'aus' būru, lai vārebum vīru objektīvi no-
vērlēt. Papēri negribu vā nēka būrai rakšit.

Utas atlīdēas uz d'iesmu grāmatas reformu, kad
vīenā zinā' vīnai jā-iēt lalaki, nē Lūs proponejāt.

D'iesmu grāmatu vajadzēti izdot ar nohim, ko kora-
liem nēokirt gargas laltas d'iesmas un atgāu-
not vāco d'iesis ko kēstlu, kas valodas vāidri las dēl
zauvē sārnu d'iesisvānu un religio'sko garu.

Pīmera dēl pēvadu: Jeruzaleme moskies. Vai jaunais
leas'is vī labas ka vācāis: Moskies vī līnto, lai vārebu dabūt
nēd'iesis ko joshes, ka atvārmu. Vai vācāis leas'is nav d'iesisvāns
nēka jaunais: tas s'kom: At, Jeruzaleme modies, atstāj nu miegu
kapuf' dodies. Vai lūgavānis labas, nēka būrtzans vī
lēls jāulajums. Un tā las vī d'aus' vīe las.

D'iesma: Pēfel du d'cene Wege, javisam nē atbilst orgi-
nalam - tā īpabnībai Lūru mīgi vācānu Lūru E-Grāntz

nas priekšā”, teica par mūsu baznīcu no citas Vācijas malas atbraukušais māc. Reuters, kas agrāk darbojies Luterāņu pasaules federācijas dienestā. Latviešu mācītāji pulcējās vēl tūlīt pēc mīlasta īpašā sanāksmē, diezin vai ne pirmajā “globālajā”, tādā vai jebkādā nozīmē. Katram dalībniekam šis brīdis deva daudz: ieskatu citam cita pasaulē, pāri zemēm un kontinentiem, uzdevumu, kas mūsu baznīcai tālāk veicams, kad tās līdzšinējais galva ir aizgājis mūžībā. Prof. Šmits iesāka ar vārdiem par brālību. Kā šo brālību turēt un īstenot, kur tā zūd — tas bija šo pārdomu temats; mūsu baznīcas likteņi pasaules tautu un baznīcu saimē — otrs.

No Vācijas tūlīn neaizbraucu. Ļaužu drūzma Štutgartē katoļu svētkos liecināja — dzīve iet tālāk. Cik liels un dziļš savīļņojums mūsu tautā un baznīcā! Cik maz par to zina pasaule! Mūsu rūpe jāizrūpē mums pašiem.

Atceļā lidmašīnā starp jautriem amerikāņu tūristiem sēdēdams, kad jau garām kanāļi un jūras šaurumi un nekā vairs nav ko redzēt kā vien balta mākoņu sega tālu lejā pār neredzamo okeanu, cenšos iegaumēt, ko man par aizgājēja pēdējiem mirkļiem stāstījuši māc. Romans, kas gadījies klāt, un uzticīgās aprūpētājas. “Kur tas šilde kavējas?” — it kā dzirdu slimnieku sakām, norūpējušos divas dienas pirms nāves — ka ar testamentu laicīgās lietās vēl viss nav kārtībā.

Archibīskaps dziļi apzinājās atbildību, ko Dievs un baznīca viņam bija uzlikuši, izraugot viņu baznīcas galvas amatā vētrainā laikā priekš trīsdesmit gadiem. Vētras ne viņu, nedz baznīcu nebija saudzējušas līdz pēdējam brīdim. Viņš bija atradis vienu ceļu kā baznīcas vadību turpināt, nominējot četrus sava amata ziņā tālāk nesējus. Taču, kad tā paša gada oktobrī zizli nācās pārņemt jau agrāk izraudzītajam — vienīgajam no tās “pēcnācēju” serijas dzīvajo vidū palikušajam — prof. Dr. K. Kundziņam, tikai virsvaldes prezidenta zvēr. adv. P. Eglīša iestāšanās

palīdzēja; ka zizlis tiešām arī Amerikā pienāca un laikā varēja tikt nodots istajās rokās.

Archibīskaps Grinbergs par pēcnācēja jautājumu bija domājis daudz. Prāvesta Birznieka, Feddera, mācītāja Veinberga, Pavasara vārdi bija fiksēti jau 1961. g. jūlijā. Pēc atgriešanās no slimnīcas 1962. g. februāra beigās pierakstīti vēl divi vārdi klāt. Bija bijušas arī savas šaubas. Ausīs skan pēdējā Vācijas latviešu mācītāju sanāksmē teiktais baznīcas galvas atzinums par sevi un citiem — visiem garīgā darba darītājiem — ka neviens neesam nemaldīgi. “Kad skatāmies tumšā nākotnē, mūsu atsevišķā un baznīcas dzīvē, ja mums jācieš, tad tamdēļ, ka mums bija savas kļūdas, savas vainas un ka mēs nebijām tādi, kādiem vajadzēja pēc Dieva prāta būt.”

Vai nav tā, ka baznīcas kuģi visos ceļos vada tomēr vēl kāds augstāks kapteinis bez visiem tiem, kuģi savu roku pie kuģa stūres ir tiešām likuši vai aicināti, vai arī gatavojušies to darīt? Labi tam godīgam un uzticīgam kalpam, kas pāri citiem apsvērumiem paliek uzticīgs savam augstākajam Kungam un Pavēlniekam.

Mūsu baznīcas galvam bija bijis diezgan sāpju. Nieres un kuņģa vēzis — bijis pēdējais Eslingenas slimnīcas šefārsts Dr. Laberkes un asistenta Dr. Maijera (Mayer) konstatējums. Šie ārsti nākuši pat līdz piecas reizes dienā, izpalīdzot ar dažiem iešļircinājumiem arī Dr. Rozītei. Vācu ārsti piedalījās arī bērēs. Tas bijis viņu “īpašais pacients”, kur vairs nebija domas par ārsta honorāru vai līdzīgām lietām.

Šķirsts bija aizlodēts prāv. Roziša klātienē. Vēl “tēvam”, kā viņš to sauca, aplicis Latvijas mācītāja krustu, archibīskapa ilggadējais sekretārs bija atvadījies no tā. Vācijas latviešu mācītāju saime ar savām dzīvesbiedrēm bija atvadījusies pēdējā dzimšanas dienā, 2. aprīlī. Kad atkal redzēsīmies? Kad? — To nezinām. Tomēr, vai patiesi tā? Pie kapa taču sakām: “Līdz Kristus Jēzus tevi modinās augšāmcelšanās rītā!”

Kamēr tas notiks, vēl varbūt daudzreiz ziedēs ābele pār žogu
Plinsavas kapsētā. Vēl daudz pārbaudījumu būs jāiztur Latvijas
baznīcai un latviešu draudzēm. Paaudzes nāks un ies, bet lūg-
šana paliks; paliks archibīskapa Grinberga pēdējā iemīlotā
lūgsna:

Tomēr — kurp ar būtu jāiet —
Jēzu, nāc man līdz Tu!

A. Veinbergs.

Archibīskapa kapa akmens.

DAŽAS PIEZĪMES PAR ŠO GRĀMATU

Mūsu valsts pēdējos pastāvēšanas gados archibīskapam Dr. T. Grīnbergam bija divi goda dienas. 1939. g. 21. maijā pagāja 40 gadi kopš viņa ordinācijas un 1940. g. 2. aprīlī 70. dzimšanas diena. Baznīcas virsvalde bija izvēlējusies plašāk atzīmēt, pirmo, t. i., darba jubileju.

Lai apcerētu Dr. T. Grīnberga darbu, virsvalde bija nolēmusi izdot īpašu grāmatu, par kuŗas sastādīšanu nenoguris rūpējās prof. V. Maldonis. Tās nosaukums bija "Evaņģelija gaismā". Grāmata bija iedalīta divi daļās — pirmajā pusē biografiski raksti — tie šai grāmatā iespiesti par jaunu negrozītā veidā. Otrajā pusē bija 8 citi raksti, L.U. teoloģijas fakultātes mācības spēku sarakstīti par atsevišķiem teoloģiskiem jautājumiem. Tie šeit nav ievietoti.

Man toreiz bija maza līdzdalība grāmatas klajā nākšanā — palīdzēju prof. V. Maldonim ar tehniskiem padomiem. Domājām ilgi par piemērotu grāmatas nosaukumu, jo negribējām tai likt tādu konvencionālu nosaukumu, kā, piem., "Archibīskaps Dr. T. Grīnbergs dzīvē un darbā". Domāju, ka bija laimīga doma pārfrazēt jubilāra paša agrāk izdotajam laikrakstam izvēlēto nosaukumu "Evaņģelija gaismā". Tiešām, izdevēja mūžs bija vadīts šādā gaismā.

Tā kā šis izdevums ir atšķirīgs, tad šo jauko grāmatas titulu nevarējām tomēr šai grāmatai likt.

Arī tagad, atzīmējot archibīskapa Dr. T. Grīnberga simto dzimšanas dienu, man ir iznācis strādāt gar šo grāmatu. Diemžēl,

tas noticis lielā steigā un daudz grūtākos apstākļos. Nav vairs dzīvo vidū daudz Grīnberga līdzstrādnieku, kas būtu varējuši, pamatojoties uz personiskām atmiņām vai dokumentu liecībām, plašāk pastāstīt par grūtāko sprīdi mūsu baznīcas vēsturē, kas sakrīt ar laiku tūlīt pēc iepriekš pieminētajām archibīskapa T. Grīnberga jubilejām. Bijām nodomājuši aicināt divi personas: vienu, kas pastāstītu par viņa personiskām dzīves gaitām, otru par darbu. Iecerētais gluži tā neīstenojās. Lai grāmata varētu iznākt laikā, dabūju pats rakstīt par notikumiem Grīnberga dzīvē pēc 1939. gada, kaut arī nemaz nepiederu pie viņa līdzstrādnieku saimes. Prāv. E. Roziša raksts par Grīnberga ārzemju sakariem manu rakstu papildinās. Izmantots arī kāds cits Roziša agrāk "Ceļa Biedrā" iespiests raksts par archibīskapa Grīnberga darba dienu un tāpat prāv. A. Veinberga publicētais Grīnberga bēpu apraksts. Abi attiecīgi pārstrādāti.

Technisku apstākļu dēļ bijām spiesti dažus grāmatā "Evaņģelija gaismā" iespiestos uzņēmumus aizstāt ar citiem. Sirsnīgs paldies G. Rieksta kundzei, K. Dombrovska kundzei un L. Villes kundzei par šo reto uzņēmumu aizdošanu. Grāmatas jaunajā daļā ievietotos uzņēmumus laipni aizdevuši prāv. E. Rozītis, L. Villes kundze, prāv. A. Veinbergs, daži nāk no manis nodibinātā Latvijas baznīcas vēstures archīva. Lasītājs pamanīs tipografiskās atšķirības, sākot ar 133. lpp. Tās nebija novēršamas, jo salikums izdarīts dažādās vietās un dažādos laikos.

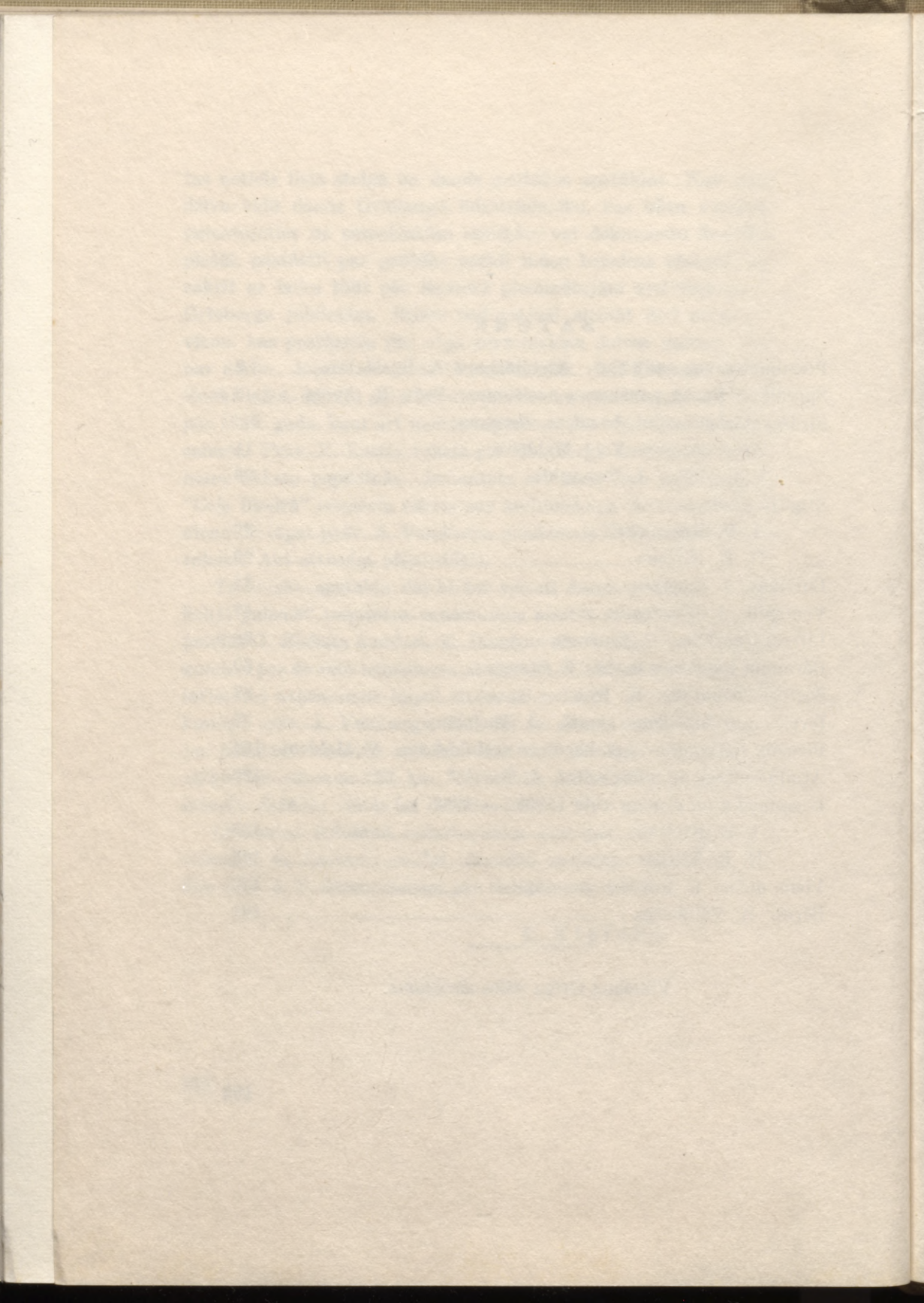
Grāmatas izdošanā sadarbojusies Latvijas ev.-lut. baznīcas virsvalde ar Latviešu ev.-lut. draudžu apvienību Amerikā. Paldies māc. J. V. Strautniekam par rediģēšanas darbiem!

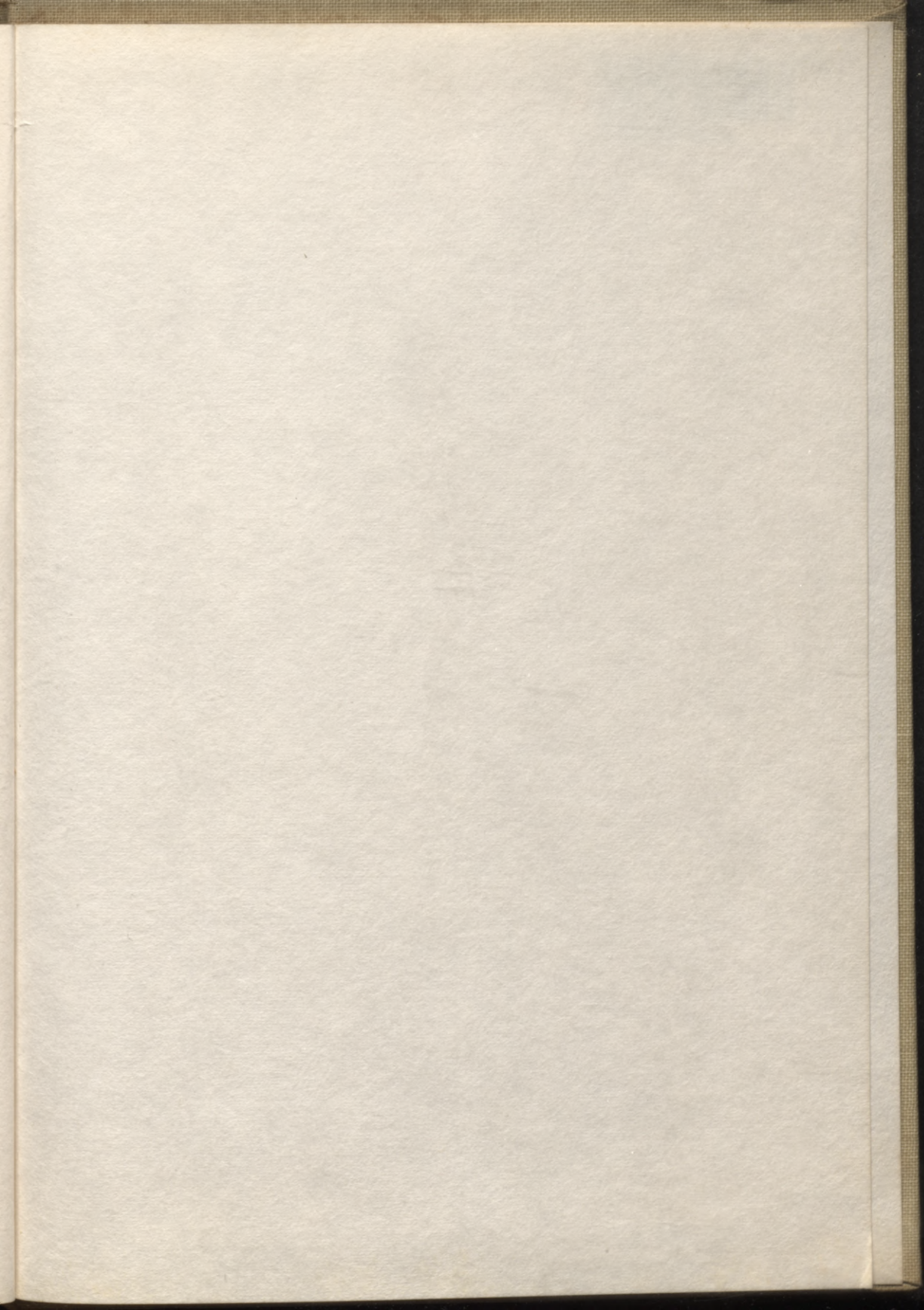
E. K i p l o k s.

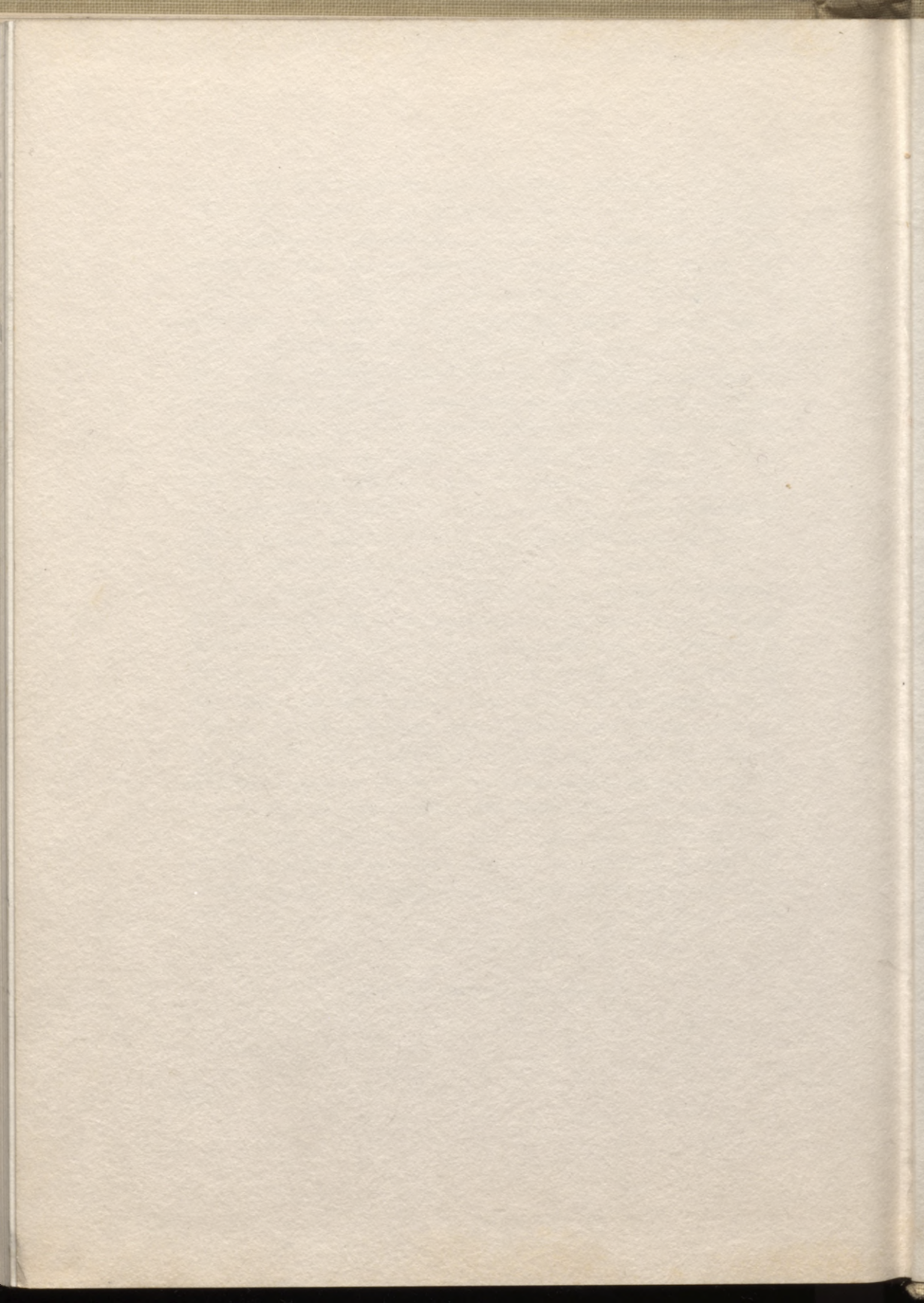
S A T U R S

Pieminiēt savus vadītājus. Archibīskaps A. Lūsis	3
Spreidīkis: Darba panākumu noslēpums. Prāv. K. Avots	5
Sirdsskaidrais ev.-lut. baznīcas virsgans:	
Agrā bērnība. Vold. Maldonis	11
Vidusskola. J. Rezevskis	23
Studiju gadi:	
I. V. Rozeniēks	26
II. E. Ķiploks	29
Lutriņos. J. Kangars	34
Ventspilī. A. Jaunzemis	47
Literārā darbība. G. Šaurums	69
Bērnu un jaunatnes darbā. E. Stange	80
Saeimas deputats. K. Irbe	87
Ievešana archibīskapa amatā. A. Mačulāns	89
Pirmais Latvijas ev.-lut. baznīcas archibīskaps. V. Maldonis	104
Atmiņu vītnes ap mūža celtni. L. Bērziņš	126
Ienaidnieku un draugu vidū (1939. — 1962. g.)	
I. E. Ķiploks	133
II. E. Rozītis	145
Viena diena. E. Rozītis	173
Bēres. A. Veinbergs	181

Vilhelma Griķa vāka zīmējums.

20.

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0308099502

